

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**KADIN AKADEMİSYENLERİN AKADEMİK YAŞAMDA
SOYADININ DEĞİŞMESİYLE YAŞADIĞI DURUMLARIN
SOSYAL HİZMET PERSPEKTİFİNDEN İNCELENMESİ**

Sümeyye ARSLAN
Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı
Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Fikri KELEŞOĞLU

Bandırma 2025

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**KADIN AKADEMİSYENLERİN AKADEMİK YAŞAMDA
SOYADININ DEĞİŞMESİYLE YAŞADIĞI DURUMLARIN
SOSYAL HİZMET PERSPEKTİFİNDEN İNCELENMESİ**

Sümeyye ARSLAN
Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı
Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Fikri KELEŞOĞLU

Bandırma 2025

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAY FORMU

Bu çalışma 13.01.2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışması ile elde edilmemiş bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığı beyan ederim.

(09/12/2024)

Sümeyye ARSLAN

ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca desteğini esirgemeyen tüm hocalarıma ve her pes ettiğimde tekrar başlama cesareti veren, destekleyici ve sabırlı tutumu ile yol almamı sağlayan danışmanım Doç. Dr. Fikri KELEŞOĞLU'na teşekkür ederim. Tüm eğitim hayatım boyunca her daim yanımda olan, maddi manevi desteğini asla esirgemeyen aileme, bir kız kardeşten öte dost olan, hayatımın her alanına ışık tutan canım kız kardeşim Betül ARSLAN'a ve desteklerini esirgemeyen canım dostlarıma teşekkür ederim.

Tez yazma süreci boyunca kadınlar ve verdikleri mücadeleler üzerine çokça düşünme fırsatı buldum. Okuduğum her bir çalışmada ne kadar doğru ve üzerine çalışmaya, okumaya ve mücadele etmeye değer bir konu olduğunun farkına vardım. Çalışmamı da hayatın her alanında eşitlik ve özgür yaşam için mücadele eden kız kardeşlerime ithaf ediyorum.

Sümeyye ARSLAN

13.01.2025

ÖZET

KADIN AKADEMİSYENLERİN AKADEMİK YAŞAMDA SOYADININ DEĞİŞMESİYLE YAŞADIĞI DURUMLARIN SOSYAL HİZMET PERSPEKTİFİNDEN İNCELENMESİ

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’deki üniversitelerde görev yapan kadın akademisyenlerin soyadının değişmesiyle birlikte akademik yaşamda karşılaştıkları durumları pek çok yönden inceleyerek bu durumlara yönelik beklenti, ihtiyaç ve isteklerini sosyal hizmet perspektifinden ortaya koymaktır. Akademik çalışmalar için soyadı büyük önem taşımaktadır. Akademisyenler sahip oldukları başarıları soyadları aracılığı ile takip etmektedirler. Erkek bir akademisyen akademik hayatı boyunca tek bir soyadı ile çalışmalarını yayınlarken kadın akademisyenler için durum her zaman bu şekilde olmayabilmektedir. Kadın akademisyenlerin her medeni durum değişikliğinde soyadının değişmesiyle yayınlarında yer alan soyadı da değişmektedir. Çalışmada Türkiye’deki üniversitelerde akademisyen olarak görev yapan 10 kadın akademisyen ile yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile görüşmeler yapılmış ve veriler MAXQDA programı ile analiz edilmiştir. Yapılan çalışma ve alan yazının incelenmesiyle kadının hem akademik hem de sosyal hayatında soyadı değişiminin yansımaları incelenmiştir. Araştırma bulguları kadınların medeni durumlarının değişmesi ile birlikte soyadlarının da değişmesinin hem akademik hayatta hem de sosyal hayatta hem olumlu hem olumsuz etkileri olduğunu ortaya koymaktadır. Elde edilen sonuçlar, kadınların soyadı kullanımını üzerinde söz hakkına sahip olmasının önemini vurgulamaktadır. Bu araştırma, kadın akademisyenlerin soyadı değişiminin akademik görünürlük, kimlik algısı ve toplumsal beklentiler açısından önemli etkileri olduğunu ortaya koymuş; kadınların bireysel kimliklerini koruma, akademik çalışmalarında bütünlük ve toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesinde karşılaştıkları yapısal engellerin giderilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadının soyadı, kadın ve sosyal hizmet, kimlik

ABSTRACT

RESEARCHING THE SITUATIONS EXPERIENCED BY FEMALE ACADEMICS IN ACADEMIC LIFE WITH THE CHANGE OF SURNAME: A PERSPECTIVE FROM SOCIAL WORK

The aim of this study is to examine the situations encountered by female academics working in universities in Turkey due to changes in their surnames from various perspectives and to reveal their expectations, needs, and demands regarding these situations from a social work perspective. Surnames hold great significance in academic work. Academics track their achievements through their surnames. While male academics typically publish their work under a single surname throughout their academic careers, this is not always the case for female academics. For female academics, any change in marital status often results in a surname change, which also alters the surname appearing in their publications. In this study, semi-structured interviews were conducted with 10 female academics working in universities across Turkey, and the data were analyzed using the MAXQDA program. By examining the conducted research and the relevant literature, the reflections of surname changes on both the academic and social lives of women were investigated. The research findings indicate that the changes in women's surnames due to changes in marital status have both positive and negative impacts on their academic and social lives. The results emphasize the importance of women having the right to make decisions about the use of their surnames. This study has revealed the significant impact of surname changes on female academics in terms of academic visibility, identity perception, and societal expectations. It emphasizes the necessity of addressing structural barriers that hinder women's ability to preserve their individual identities, maintain coherence in their academic work, and advance gender equality.

Keywords: identity, women's surname, women and social work

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ ONAYI	
BEYAN	i
ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	viii
KISALTMALAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
1.GİRİŞ	1
2.GENEL BİLGİLER	5
2.1.Ad Ve Soyad Kavramları	5
2.1.1.Türkiye’de Soyadı Kullanımı	6
2.1.1.1. Türkiye’de kadının soyadına yönelik açılmış davalar ve kadın hakları	9
2.1.2.Dünyada Soyadı Kullanımı	11
2.1.3.Soyadının Değişmesi ve Sonuçları	13
2.1.4.Soyadının Toplumsal Görünümü	16
2.2.Kimlik ve Sosyal İnşa	17
2.2.1.Kimlik	17
2.2.2.Kimlik Türleri	18
2.2.3.Kimliğin Sosyal İnşası ve Kadının Soyadı	20
2.2.4.Kadınların Soyadına Yönelik Bakış Açısı	22
2.3.Kadın ve Sosyal Hizmet	24
2.3.1.Toplumsal Cinsiyet	25

2.3.2.Toplumsal Cinsiyet ve Soyadı	28
3.GEREÇ VE YÖNTEM	31
3.1.Araştırmanın Modeli	31
3.2.Araştırmanın Amacı	31
3.3.Araştırmanın Evreni – Örneklemi	31
3.4.Araştırmaya Dahil Edilme ve Dahil Edilmeme Kriterleri	32
3.5.Araştırma Soruları	32
3.6. Veri Toplama Araçları	33
3.7.Veritoplama Yöntemi	33
3.8.Verit Analizi	33
3.9.Araştırmanın Etik Onayı	34
3.10.Araştırmanın Sınırlılıkları	34
4.BULGULAR	35
4.1.Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	35
4.2.Katılımcıların Soyadı Değişimine Yönelik Düşünceler	35
4.2.1.Soyadı Değişiminin Akademik Çalışmalar Üzerine Yansımaları	36
4.2.2.Soyadı Değişikliğiyle Yaşanan Zorluklar	42
4.2.3.Soyadı Değişikliği Hakkında Düşünceler	47
4.2.4.Soyadını Değiştirme Durumunda Tercih Edilecek Durum	51
4.2.5.Soyadı İle İlgili Çevreden Alınan Tepkiler	54
4.2.6.Soyadını Değiştirmek İstememe Nedenleri	57
4.2.7.Soyadı Değişikliğinin Getirdiği Rahatlıklar	60
5.TARTIŞMA	62
6.SONUÇ VE ÖNERİLER	68
7.KAYNAKLAR	72
8.EKLER	77
9. ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri	35

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 4.2. Kadınlarda Soy İsim	36
Şekil 4.2.1. Soyadı Değişiminin Akademik Çalışmalar Üzerine Yansımaları	36
Şekil 4.2.2. Soy İsim Değişikliğinde Yaşanan Zorluklar	42
Şekil 4.2.3. Soy İsim Değişimi Hakkında Düşünceler	47
Şekil 4.2.4.Soy İsminizi Değiştirmek İster Misiniz?	52
Şekil 4.2.5.Soy İsimle İlgili Alınan Tavırlar	55
Şekil 4.2.6. Soy İsim Değiştirmek İstememenin Nedenleri	58
Şekil 4.2.7. Soy İsim Değişikliğinin Getirdiği Rahatlıklar	60

KISALTMALAR VE ŞEKİLLER LİSTESİ

ABD:	Anabilim Dalı
AİHM:	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
IFSW:	International Federation of Social Work
TBMM:	Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.:	Türkiye Cumhuriyeti
TDK:	Türk Dil Kurumu
TMK :	Türk Medeni Kanun

1. GİRİŞ

Ad kavramı, bireyleri birbirinden ayırt etmek amacıyla kullanılan bir kelime ya da kelime grubunu ifade etmektedir. Bu kavram, bireyin kimliğini belirginleştirerek olası karışıklıkların önüne geçilmesini sağlamaktadır (Helvacı, 2016: 167). Ad kavramı, yalnızca bireyin ilk ismini değil, aynı zamanda soyadını da kapsamaktadır. Her birey, öz ad (ön ad) ve soyadı taşımak durumundadır (Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2021: 119). Soyadı, bireyin hangi aileye mensup olduğunu ifade ederken, diğer ailelerden ayırt edilmesini sağlaması açısından da önem taşımaktadır. Kuşaktan kuşağa aktarılan soyadı, toplum düzeninde askerlik, evlilik ve ekonomik işlemlerin düzenlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle soyadı, yasal düzenlemelerle koruma altına alınmıştır (Öztaş, 2021: 401; Ayan ve Ayan, 2020: 141; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2021: 117; Helvacı, 2016:177; Dural Ögüz, 2021).

Türkiye Cumhuriyeti anayasası 10. maddesine göre herkes hiçbir ayrım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Türk hukuku bireylere yönelik olarak oluşan saldırılara karşı kendini koruma hakkını verir (Oğuzman ve ark., 2020: 169). Bu hakka *kişilik hakkı* adı verilmiştir. Kişilik hakkından medeni kanunda gün geçtikçe değişen hayat koşulları, gelişen teknoloji ve artan ihtiyaçlar nedeniyle genel bir biçimde söz edilmektedir (Helvacı, 2016: 101; Oğuzman vd., 2020: 174). Kişilik hakkının kapsamı içerisinde maddi ve manevi bütünlüğe ilişkin değerler yer almaktadır. Ad, manevi değerler içinde yer almaktadır. Birey sahip olduğu isimlerden ad ve soyadını koruma hakkına sahiptir ve korumak için hukuki yollara başvurabilir (Oğuzman vd., 2021).

Anayasada adın korunmasına dair yer alan maddelere rağmen kadın ve erkek için aynı düzeyde koruyuculuğun sağlamadığı görülmektedir. Erkekler sahip oldukları soyadını medeni durumları değiştiğinde korumalarına rağmen kadınlar her medeni durum değişikliğinde soyadları değişmekte veya kendi soyadlarının yanına eşlerinin soyadını eklemek zorunda kalmaktadır. Türkiye’de kadınların soyadı kullanımı ile ilgili son düzenleme olarak Türk Medeni Kanunun 187’nci maddesi 22 Şubat 2023 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından Anayasa’ya aykırı bulunarak iptal edilmiştir. İptal kararı 28 Nisan 2023 tarihinde Resmi Gazete yayımlanmıştır.

Fakat iptal kararının 9 ay sonraya ertelenmesiyle 28 Ocak 2024'te yürürlüğe girmiştir. 9 aylık süre içerisinde yasa yapıcı TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından yeni bir düzenleme yapılmamıştır. Düzenleme olmaması nedeniyle hala iptal edilen 187. Madde uygulamada kullanılmaktadır. Bu durumda kadınlar tek başlarına doğumla kazandıkları soyadını taşıyamamaktadırlar (Baş ve Baş, 2024; Moroğlu, 2012: 246-247). Dünyada ise bu duruma çeşitli düzenlemeler ile çözüm getirilmeye çalışılmıştır. Kimi ülkelerde erkek ve kadın arasında alınan ortak karar ile eşlerden birisinin soyadını aile soyadı olarak seçme, her iki eşin de kendi soyadında kalma yolları izlenirken kimi ülkelerde ise iki eşin soyadının birleştirilmesi ile yeni bir soyadı üretilmektedir (Abik, 2005; Acabey, 2017; Canarlan, 2023; Helvacı ve Kocabaş, 2015).

Kadınların yaşadığı soyadı değişimi sonucunda pek çok açıdan olumlu veya olumsuz deneyimler yaşanabilmektedir. Günlük yaşamda medeni durumun değişmesi ve bunun sonucu olarak soyadının değişmesiyle evrak işlemleri, toplumsal olarak aldıkları tepkiler, sahip oldukları kimliğin temsiliyetinde problemler gibi pek çok açıdan problem yaşamalarına sebebiyet vermektedir. Bir yandan da kadınlar soyadlarının değişimini yeni bir başlangıç fırsatı veya toplum gözünde daha ciddiye alınma ve saygı görme aracı olarak değerlendirmektedir.

Soyadı, bireyleri tanımlama ve artan nüfusla birlikte ayırt etme amacıyla kullanılmaya başlanmış, zamanla toplumsal ve kültürel etkilerle şekillenmiştir. Türk toplumunda soyadı, genellikle erkekler üzerinden aktarılmakta ve kadının medeni durumuna bağlı olarak değişmektedir. Anayasa Mahkemesi, soyadının erkekler üzerinden ilerlemesini aile birliğini koruma, nüfus kayıtlarını düzenleme ve soyun belirlenmesi açısından kamu yararına dayandırırsa da, bu durum toplumsal cinsiyet eşitsizliği tartışmalarını gündeme getirmektedir.

Bireyler hayatları boyunca hem kendileri hem de toplumun gözlemleyeceği, kendilerini toplum içerisinde kendi kişiliklerine uygun olarak konumlandıracakları kimliklere sahip olurlar. Kimlik, bireyin kendisini tanımlama, diğerlerinden ayırma ve toplum içinde konumlandırma sürecini ifade etmektedir. Kimlik, bireyin kendine dair oluşturduğu kişisel imajdır ve toplumsal etkileşimlerle sürekli şekillenir. Toplumdaki stereotipler ve önyargılar, bireylerin bu kalıplara uygun davranışlar

sergilemelerine neden olabilir. Bu nedenle de kadınların hayatlarının belli bir bölümüne kadar oluşturdıkları kimlik, soyadlarının değişmesi ile hayatlarında kendi iradeleri dışında değişimlere neden olmaktadır. Sosyal inşacı perspektife göre, soyadı, insan tarafından üretilmiş ve toplumsal olarak anlam yüklenmiş bir kavramdır; bu anlam, cinsiyet ve toplumsal bağlamlara göre değişiklik göstermektedir. Kadının soyadı, toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında önemli bir örnek teşkil etmekte ve bireyin kimliği üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Kadınlar genellikle önce babalarının, ardından eşlerinin soyadını alarak kimliklerini erkek üzerinden tanımlamak zorunda kalmaktadır. Bu durum, toplumsal gelenekler, aile bağlarını güçlendirme arzusu ve çocukla aynı soyadı paylaşma isteği gibi motivasyonlarla desteklenirken, erkeğin soyadını değiştirmesi toplumda olumsuz bir durum olarak algılanmaktadır. Soyadının medeni durum değişikliği nedeniyle dönüşmesi, bireyin kimliği üzerinde olumlu veya olumsuz etkiler yaratabilir. Bu bağlamda soyadı, hem bireysel kimlik hem de toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin gözlemlenebildiği önemli bir araçtır (Alpman, 2018).

Literatürde, kadınların soyadı kullanımına yönelik tercih ve tutumlarının bireysel kimlik algısı, toplumsal cinsiyet rolleri ve mesleki etkiler bağlamında ele alındığı görülmektedir (Tekvar, 2017; Komut, 2012; Uğur, 2014; Sakallı, Hürrietoğlu ve Şat, 2021). Çalışmalar, soyadının kadınların kimliklerini ifade etme ve koruma çabalarında önemli bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır. Kadınların soyadı değişikliğini eşitsizlik ve hak ihlali olarak değerlendirdikleri, buna karşın aile birliği ve toplumsal normlara uyum sağlama gerekçesiyle değişikliği kabul edebildikleri belirtilmiştir. Ayrıca, mesleki bağlamda kadınların soyadı değişikliğinin, özellikle akademik ve profesyonel tanınırlık açısından sorunlara yol açabildiği ifade edilmektedir. Kadınların bu durumlara çözüm olarak, mesleki kimliklerini koruma adına farklı stratejiler geliştirdiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, soyadı tercihlerinin bireyler üzerinde hem kişisel hem de toplumsal düzeyde derin etkiler yarattığı vurgulanmaktadır.

Akademik çalışmalar yapılırken sahip olunan ad soyadın önemli bir yeri vardır. Akademisyenler adları ve özellikle soyadları ile tanınmaktadır. Akademisyenin çalışmalarından alıntı yapan bireyler çalışmalardan soyadları ile alıntı yapmaktadır. Bir erkek akademisyen ilk çalışmasından son çalışmasına kadar

aynı soyadı ile atıf alır. Fakat kadın akademisyen için durum her zaman aynı olmayabilir. Çalışmalarının bir kısmını bir soyadla yaparken medeni durumunun değişmesiyle farklı bir soyadla yapmaya devam edebilmektedir. Soyadı değişen bir akademisyenin diğer araştırmacılar tarafından farklı biri olarak algılanabilmesi oldukça yüksek ihtimaldir. Bir başka durumda ise kadın akademisyen kendi soyadının yanına eşinin soyadı eklenmesiyle iki soyad kullanabilir. Bu şekilde yayınlarına devam eden araştırmacı yine başka bir çalışmacı olarak algılanabilmekte veya iki soyadı olması sebebiyle atıflar yanlış verilebilmektedir. Bu sebeple yine atıf alma konusunda problemler yaşanabilmektedir. Problemler yalnızca bunlarla sınırlı olmayıp bu duruma yönelik örnekler çoğaltılabilir. Kadınların yaşadığı bu örnekteki gibi yapısal nedenlerle yaşadığı problemlerle sosyal hizmet mesleği mücadele etmektedir. Sosyal hizmet, kurumların, toplumun ve bireyler arası ilişkilerin işlevselliğini artırmaya yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır (Adams, Dominelli ve Malcolm, 2015). Aynı zamanda, yapısal engellerin yol açtığı eşitsizlik, ayrımcılık ve baskının azaltılması için mücadele etmekte; dezavantajlı bireyler ve gruplarla dayanışma içerisinde çalışarak, onların güçlendirilmesi ve özgürleştirilmesine katkı sağlamayı amaçlamaktadır (IFSW, t.y.). Feminist sosyal hizmet ise bu konuda feminizimden etkilenerek cinsiyet temelli yaşanan problemlerle mücadele etmeyi amaç edinmektedir. Bu bağlamda çalışmanın konusu medeni durumunun değişmesiyle soyadı değişen kadın akademisyenlerin yaşadığı problemlerin sosyal hizmet perspektifinden incelenmesidir.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'deki üniversitelerde görev yapan kadın akademisyenlerin soyadının değişmesiyle birlikte akademik yaşamda karşılaştıkları durumları pek çok yönden inceleyerek bu durumlara yönelik beklenti, ihtiyaç ve isteklerini sosyal hizmet perspektifinden ortaya koymaktır. Literatür incelendiğinde kadının soyadının medeni durumuna göre değişmesine yönelik pek çok çalışma bulunmaktadır. Bu durum hukuki, psikolojik, sosyolojik açılardan incelenmiş ve son gelinen nokta ortaya koyulmuştur. Fakat çalışmaların hiçbirinde kadın akademisyenlerin soyadının değişmesi ile ortaya çıkan durumların incelendiği görülmemektedir. Bu nedenle bu durumun incelenmesinin literatüre özgün bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Ad ve Soyad Kavramları

Ad kavramı bireyleri diğerlerinden ayırt etmek için kullanılan kelime veya kelime grubudur. Ad kavramı sayesinde birey kimliğini belirterek karışıklıkların önüne geçer (Helvacı, 2016: 167). Kişiliği oluşturan değerler vardır ve ad hakkı kişiliği oluşturan değerler arasında sayılan bir kişilik hakkıdır. Ad hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlıdır. Mutlak, kimseye devredilemeyen ve vazgeçilemeyen bir haktır. Aynı zamanda kanun tarafından korunmaktadır ve bu özelliği ile diğer kişiliği oluşturan değerlerden farklı bir konuma sahiptir (Helvacı, 2016: 167; Ayan ve Ayan, 2020:157 ; Hatemi, 2021:59; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2021: 118).

Ad kavramından bahsedilirken yalnızca bireyin ilk ismi değil soyadı da kastedilmektedir. Her birey mutlaka öz ad (ön ad) ile soyadı taşımak zorundadır, bunlar haricinde bireyin taşıyabildiği zorunlu olmayan isimler vardır. Bu adlar takma ad ve lakap olarak adlandırılır (Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2021: 119).

Soyadı, bireyin hangi ailenin üyesi olduğunu belirtirken aynı zamanda diğer ailelerden ayırt edilmesini sağlar ve kuşaktan kuşağa aktarılır. Soyadı; soybağı yoluyla, evlenme yoluyla ve idari yolla kazanılır. (Öztan, 2021: 401; Ayan Ayan, 2020: 141; Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2021: 117; Helvacı, 2016:177; Dural Ögüz, 2021).

Soyadı kullanımı dünyanın farklı yerlerinde farklı zamanlarda hayata geçirilmeye başlanmıştır. Çin coğrafyasında soyadı kullanımı milattan önceye dayanırken Batı'da günümüze yakın tarihlerde kullanılmaya başlamıştır. Türkiye'de ise Soyadı Kanunu ile 1934 yılında soyadı kullanılmaya başlanmıştır. Toplumsal yaşam içerisinde bireyin kişisel özelliklerinin yanı sıra hangi ailede yer aldığı da önemli olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti öncesinde Osmanlı toplumunda bu durum bireylerin lakapları, kimin oğlu/kızı olduğunu belirtmek gibi yöntemlerle çözülmeye çalışılmıştır. Fakat bu yöntem toplumsal düzen için yeterli gelmemiş ve evlilik, askerlik, iktisadi ilişkilerde aksaklıkların yaşanmasına neden olmuştur. Soyadı kanunu ile belirli kurallar çerçevesinde Türk vatandaşlarının soyadı alması zorunlu hale getirilmiştir. Soyadının aile başkanının kurallara uygun olarak seçeceği ve

sonraki süreçte gelen aile üyelerinin kullanacağı ikinci ad olması kararlaştırılmıştır (Aytepe, 2021).

2.1.1. Türkiye’de Soyadı Kullanımı

Türkler için İslamiyet öncesi dönemde isim vermek günlük yaşamda çok önemli bir yer tutmasına karşın soyadı kullanılmamıştır. İslamiyet sonrası dönemde ise İslami kültürün etkisi ile baba ismi ile kişinin hangi aileye mensup olduğu belirtilmiştir. Falanın oğlu veya kızı gibi şekillerde ifade edilmiştir. Yüksek zümreye sahip olanlar arasında “ondan gelme” anlamında kullanılan “zade” kelimesi kullanılırken halk arasında aile büyüğünün özelliklerine göre verilen bireyleri ayırt etmek için kullanılmaktaydı. Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulması ile birlikte ise yapılan çalışmalar sonucunda 1934 yılında Soyadı Kanunu ile Türkler soyadı kullanmaya başlamıştır. Soyadı seçilirken özellikle Türkçe olmasına dikkat edilmiş; rütbe ve zümre belirten, ahlaka aykırı gülünç kelimelerin seçilmesi yasaklanmıştır (Aytepe,2021).

Soyadı Kanunu Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kurulma aşamasında pek çok yönden ihtiyaca cevap vermeye yönelik olarak çıkarılmıştır. Devletin kalıcı, refah seviyesi yüksek ve gelişmiş bir devlet olmak amacıyla eğitim, sağlık, hukuk, ekonomi gibi alanlarda pek çok yenilikler yapılmıştır. Soyadı Kanunu da bu amaçlara yönelik olarak pek çok gerekçe kapsamında çıkarılmıştır. Sosyal yaşamda bireylerin tanınmasını sağlamak amacıyla lakaplar kullanılmasına rağmen tam anlamıyla bir düzenleme sağlamaması soyadına duyulan ihtiyacı göstermektedir. Bir diğer sebep nüfus kaydının tutulmak istenmesidir. Devlet nüfus kaydı tutarak ileriye dönük planlar yapmayı amaçlamaktadır (Dokuyan, 2016). Türkiye Cumhuriyeti kuruluş aşamasında çağdaşlaşma adımlarıyla birlikte Osmanlı Devleti’nde yer alan tebaa anlayışı değiştirilerek halkın kişi hak ve özgürlüklerine sahip vatandaşlar olması amaçlanmaktaydı. Soyadı Kanunu’nda yer alan zümre, aile belirten isimlerin alınmasının yasaklanması ile de halk arasında toplumsal anlamda eşitlik sağlanmıştır (Doğaner, 2007: 250-251).

Vatandaşların soyadı seçerken Türkçe ifadeler kullanmasına özellikle dikkat edilmiştir. Böylece toplumda milli bilinç sağlanarak devletin kalıcı ve bütün olması amaçlanmıştır (Doğaner, 2007: 250; Dokuyan, 2016: 130-131).

Türk Hukukunda soyadı soybağı, evlenme, evlat edinilme ya da idari karar ile birlikte kazanılır (Oğuzman, Seliçi, Oktay Özdemir, 2021: 121). 1934 yılında Soyadı Kanunu ile birlikte bireyler soyadlarını seçme yoluyla almaya başlamıştır ve geçiş sürecinin ardından soyadını seçme hakkı sona ermiştir. Ailenin çocuğu doğum ile babanın soyadını, kadınlar evlilik yoluyla eşlerinin soyadını almaya başlamıştır (Yarayan, 2013).

Soyadı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklardandır ve aynı zamanda soyadı bireyin kimliğini belirtir. Kanunen kişilik hakları Türk Medeni Kanunda 24 ve 25'inci maddelerde korunurken ad için ayrıca bir başlık açılmış ve 26'ncı maddede özel olarak düzenlenmiştir. Bu bağlamda adın korunmasına yönelik verilen önem gözlenmektedir. Medeni Kanun'un 26. Maddesinde ada yönelik şu düzenlemeler yer almaktadır: *“Adının kullanılması çekişmeli olan kişi, hakkının tespiti dava edebilir. Adı haksız olarak kullanılan kişi buna son verilmesini; haksız kullanan kusurlu ise ayrıca maddî zararının giderilmesini ve uğradığı haksızlığın niteliği gerektiriyorsa manevî tazminat ödenmesini isteyebilir.”* Bu maddede adın diğer kişilik haklarından ayrılarak ayrıca düzenlenmesi bireyin kimliğinin korunmasının önemini belirtir (Yarayan, 2013).

Kişiler hukuku kapsamında yer alan ad ve adın korunması medeni kanun ile korunan mutlak bir haktır. Mutlak hakların ihlali durumunda birey hakkını ihlal eden herkese karşı yargı yoluna gidebilir. Bu nedenle toplumdaki herkes diğer bireylerin mutlak haklarına saygı duymalı ve ihlal etmeyecek şekilde hareket etmelidir (Yarayan, 2013).

Soyadı ile ilgili hukukta iki adet ilke bulunmaktadır. Bu ilkelerden biri “aile adında birlik” iken diğeri “soyadının değişmezliği” ilkesidir. Aile adında birlik ilkesine göre ailenin ortak bir soyadı bulunmalıdır ve bu soyadının nasıl belirleneceği hukuk sistemleri tarafından belirlenmektedir. Soyadının değişmezliği ilkesine göre ise bireyin doğumla birlikte kazandığı soyadı hayatı boyunca medeni durum değişikliği ile herhangi bir değişime uğramayarak ölene dek kullanılabilir. Türkiye’de *aile adında birlik ilkesi* benimsenmiştir ve bu ilkenin etkisiyle yalnızca medeni durumu değişen kadının soyadı değişmektedir. (Helvacı Kocabaş, 2015: 640)

Kanuna göre soyadı kişilik haklarından ve ad kanunen korunmaktadır. Fakat bu hak soyadı bağlamında kadın ve erkek için aynı düzeyde geçerli değildir. Eski Türk Medeni Kanunu'na göre madde 153'te "Karı, kocasının aile ismini taşır." ifadesi taşımaktaydı. 2002 yılında yapılan değişiklikler ile yeni Türk Medeni Kanun'un 173 ve 187'nci maddesinde kadının soyadına yönelik düzenleme yapılmıştır. 153'üncü madde numarası değiştirilmiş ve 187'nci madde olarak "*Kadın, evlenmekle kocasının soyadını alır; ancak evlendirme memuruna veya daha sonra nüfus idaresine yapacağı yazılı başvuruya kocasının soyadı önünde önceki soyadını da kullanabilir. Daha önce iki soyadı kullanan kadın, bu haktan sadece bir soyadı için yararlanabilir.*" şeklinde düzenlenmiştir. 173'üncü maddede ise "*Boşanma hâlinde kadın, evlenme ile kazandığı kişisel durumunu korur; ancak, evlenmeden önceki soyadını yeniden alır. Eğer kadın evlenmeden önce dul idiyse hâkimden bekârlık soyadını taşımasına izin verilmesini isteyebilir. Kadının, boşandığı kocasının soyadını kullanmakta menfaati bulunduğu ve bunun kocaya bir zarar vermeyeceği ispatlanırsa, istemi üzerine hâkim, kocasının soyadını taşımasına izin verir. Koca, koşulların değişmesi hâlinde bu iznin kaldırılmasını isteyebilir.*" ifadeleri yer almaktadır. Bu yasal düzenlemelerle kadın kocasının soyadını taşımak zorundadır, koca da kadının soyadını evlilik süresince kullanmasına katlanmak zorundadır. Kadın dilerse önceki soyadını da yeni soyadının önüne ekleyebilir fakat yeni soyadından tamamen vazgeçemez (Helvacı, 2015: 157-160).

Türkiye'de kadınların soyadı kullanımı ile ilgili son düzenleme olarak Türk Medeni Kanunun 187'nci maddesi 22 Şubat 2023 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir. İptal gerekçesi olarak ise Anayasa'nın 2'nci, 10'uncü, 17'nci, 20'nci, 90'ıncı ve 153'üncü maddelerine aykırı bulunmuştur. İptal kararı 28 Nisan 2023 tarihinde Resmi Gazete yayımlanmıştır. Fakat iptal kararının 9 ay sonraya ertelenmesiyle 28 Ocak 2024'te yürürlüğe girmiştir. Anayasa Mahkemesi tarafından tanınan bu 9 aylık süreçte TBMM tarafından herhangi bir düzenleme yapılmamıştır. Bu tarihten itibaren Türk Medeni Kanunu madde 187 yürürlükte değildir ve uygulanması mümkün görünmemektedir. Soyadının değişmezliği ilkesi nedeniyle 187'nci maddenin iptali ile yeni bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmaksızın kadın ve erkeğin kendi soyadlarını kullanmaya devam etmesi beklenmektedir. Buna rağmen yerine yeni bir hüküm getirilmemesi ile uygulamada hala iptal edilen

hükümler uygulanmakta ve hak ihlalleri yaşanmaktadır. Bu nedenle kadının soyadı üzerine yeni bir düzenlemenin yapılması beklentisi oluşmaktadır (Baş, 2024: 505).

Türkiye’de soyadı kullanımının dağılımına dair Beşe Canpolat’ın (2023) çalışmasında 2021 yılına ait istatistik verisinde kadınlar %96.4 oranı ile sadece eşinin soyadını kullandığı görülmektedir. Evlenmeden önce sahip olduğu soyadı ile birlikte eşinin soyadını kullanan kadınların oranı 2009 yılında %1.2 iken 2021 yılında 3 kat artarak bu kullanım %3.6’ya yükselmiştir. İki soyadına sahip olan kadınların en fazla 30-34 yaş grubuna dahil olan kadınlar olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Çalışmada kadınların kullandıkları soyadı sayısı ve kadınların eğitim durumları incelendiğinde eğitim düzeyi arttıkça iki soyadı kullanma oranlarının da doğru orantılı şekilde arttığı bilgisine ulaşılmıştır. Kadınların kendi soyadlarını kullanma eğilimi, aile kurumunun modernleşme sürecinin bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Modernleşen aile yapısında, kadınların sosyoekonomik statüsü değişim göstermekte, aile içindeki rolleri daha belirgin hale gelmekte ve yaşamın birçok alanında etkin bir şekilde yer almalarına olanak tanınmaktadır. Bu süreç, kadınların kendi yaşamlarına ilişkin kararlar alma yetkinliğini kazanmalarına zemin hazırlamıştır (Danış ve Sülü, 2016).

2.1.1.1. Türkiye’de kadının soyadına yönelik açılmış davalar ve kadın hakları:

Türk Hukuku tarihinde kadınlar, ilk soyadını kullanmaya devam etmek için mücadele etmiş ve buna yönelik davalar açarak bu duruma yönelik çözümler üretmeye çalışmışlardır. İlk dava örneği Ayten Ünal Tekeli’ye ait 1995 tarihli davadır. Ünal Tekeli bu davada ilk soyadı olan “Ünal” ı yalnız başına kullanmak için başvuru yapmıştır. İlk davasında reddedilmesiyle birlikte bir üst mahkemeye temyiz yoluyla başvurusunu yinelemiştir. İkinci başvurusu da Yargıtay tarafından 6 Temmuz 1995 tarihinde reddedilmiştir. Ulusal hukuk yollarını tükenince Ünal Tekeli davayı uluslararası bir boyuta taşıyarak Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna 20 Aralık 1995 tarihinde başvuru yapmıştır. Mahkeme sonucuna göre Ünal Tekeli haklı bulunmuştur (Ünal Tekeli - Türkiye Davası, 2004). Bu davadan sonra da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne pek çok dava açılarak kadınların kendi soyadlarını yalnız başına kullanmak için mücadele verilmiştir. 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile birlikte bireysel başvuru yolu açılmıştır (Anayasa Mahkemesi, t.y.) ve böylece

kadınlar Anayasa Mahkemesi'ne başvuru yoluyla ilk soyadını kullanmak için dava açmaya devam etmişlerdir. Anayasa Mahkemesi de pek çok davada taraf olunan uluslararası sözleşmelerine dayanarak kadınların kendi soyadlarını kullanmalarına devam etmelerine yönelik kararlar vermiştir (Sevim Akat Eşki Başvurusu, 2013; Gülsim Genç Başvurusu, 2014; Neşe Aslanbay Akbıyık Başvurusu, 2015). Kadınlar önce tüm hukuk basamaklarını tükettikten sonra Anayasa Mahkemesi'ne başvurarak sadece kendi soyadlarını kullanma hakkına erişebilmektedirler. Sürecin bu şekilde uzun olması hem ekonomik hem de manevi anlamda kadınlar için zorlayıcı bir süreç olabilmektedir (Çataloğlu Güneş Peschke, 2020: 413).

Akademi dünyasında yer alan kadınların bazıları da soyadına yönelik dava açma yolunu izlemişlerdir. 2014/20471 E., 2015/8704 K. Sayılı ve 28.04.2015 tarihli dava dilekçesinin akademi için bir örnek oluşturulabileceği söylenebilir. Davacı A.Ç.C. dava dilekçesinde aşağıdaki durumları belirterek kendi soyadını kullanmak istediğini belirtmiştir:

Davacı vekili 16.10.2012 tarihli dava dilekçesinde, müvekkilinin doçent doktor sıfatıyla ... Üniversitesinde İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü ve Amerikan Kültürü ve Edebiyatı Bölümünde ders veren bir akademisyen olduğunu, müvekkilinin geçmişinin başarılarla dolu olduğunu uluslararası düzeyde makalelerinin bulunduğunu, ilk kitabını dünyanın en ünlü akademik yayınevlerinden biri olan "Oxford Üniversitesi Yayınevi" aracılığıyla piyasaya sürdüğünü, anadili İngilizce olmadığı halde Anglo-Amerikan edebiyatı alanında dünya çapında kendine yer edinen nadir bilim insanlarından biri olduğunu, müvekkilinin bu akademik çalışma ve yayınlarını kendi soyadı olan "Ç..." ile verdiğini, edebiyat ve bilim alanında bu soyadıyla tanındığını, müvekkilinin Prof. Dr. A. Ç...'un tek çocuğu olup ailesinin soy ismini kendisinden sonra devam ettirecek bir varisinin de bulunmadığını, ... Üniversitesinde Kùltürler, Uygarlıklar ve Fikirler adlı programda yardımcı doçent sıfatıyla öğretim üyesi olan W. N. C. İle 07.07.2012 tarihinde evlendiğini, evlendikten sonra kendi soyadının yanında "C..." soyadını kullanmak zorunda kaldığını, soyadının değişmesinin akademik kariyeri ve mesleğinde bir takım zorluklarla karşılaştığını, müvekkilinin kadın olarak bir birey olduğunu ve soyadı gibi kişiye sıkı sıkıya bağlı devredilemez bir kişilik hakkının kullanım hakkına haiz olduğunu, bu hakkın kullanılmasının Anayasanın ve Avrupa İnsan

Hakları Sözleşmesinin vazgeçilmez bir unsuru olduğunu belirterek, müvekkilinin evlenmekle edindiği “C...” soyadının iptaliyle kendi soyadı olan “Ç...”u kullanılmasına karar verilmesine talep ve dava etmiştir.

Bu dava dilekçesinde akademisyenin yaşadığı olumsuz durumlar akademide yer alan pek çok kadın için de örnek teşkil etmektedir. Akademisyen medeni durumu değişmeden önce sahip olduğu soyadı ile çok sayıda çalışma yayınlamış ve soyadının değişmesiyle akademide yer alan konumunun zarar göreceğini ve yayınlarının görünürlüğü açısından da düşüş yaşayabileceği noktasında kaygılar taşıdığı açıkça görülmektedir (Kazancı Hukuk Otomasyon, 2015).

Türkiye kadın hakları ile ilgili bazı kanunlara ve taraf olunan sözleşmelere sahiptir. 19 Mart 1954 yılında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine taraf olduğunu onaylayan kanun resmî gazetede yayınlanmıştır. Bu sözleşme ile 8’inci Madde özel ve aile hayatına saygı hakkı, 14’üncü Madde ayrımcılık yasağı kadın hakları için önemli maddeler arasındadır (Resmi Gazete, 1954). Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi onaylanarak 14 Ekim 1985 yılında resmî gazetede yayınlanmıştır (Resmi Gazete, 1985). Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi 18 Haziran 2003 tarihinde onaylanmasına uygun bulunmuş ve 21 Temmuz 2003 tarihinde Türkçe çevirisi ile resmî gazetede yayınlanmıştır. Bu sözleşme çerçevesinde özellikle 23’üncü Madde 4’üncü Fıkra ile eşitlik ilkesi gözetilmiştir (Resmi Gazete, 2003; Resmi Gazete, 2003). Anayasa mahkemesi kadınların lehine verdiği kararlarda sözleşme ve AİHM (Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi) kararlarına atıf yaparak kadınların kendi soyadlarını kullanabilmesi hakkına sahip olmaları gerektiğini ifade etmişlerdir (Çataloğlu Güneş Peschke, 2020: 411).

2.1.2. Dünyada Soyadı Kullanımı

Dünyanın diğer ülkelerinde kadının soyadı durumunu incelediğimizde Türk Medeni Kanunu’ndan farklı biçimlerde yer aldığı gözlemlenmektedir. Fransız Hukukunda soyadı, aile adı olarak ifade edilmekte ve aile adı eşler tarafından ortak bir kararla seçilmektedir. Aile adı kadın veya erkeğin soyadının seçilmesi ile olabileceği gibi aynı zamanda iki soyadın birleştirilmesi ile de belirlenebilmektedir. Birleştirilmesi durumunda isimlerin sırası da eşler tarafından belirlenmektedir. Kadın

veya erkek soyadını kullanması için zorlamaya tabi tutulmamaktadır. Boşanma durumunda ise diğer eşin soyadı seçilmişse evlilikle kazanılan soyad kaybedilir ve doğumla kazanılan soyad kullanılır. (Helvacı Kocabaş, 2015: 617-619)

Alman Hukukunda aile adı seçimi iki aşamalı şekilde gerçekleşmektedir. Çiftler önce ortak bir soyadı kullanıp kullanmayacaklarına karar verip ardından hangi eşin soyadını kullanacaklarına karar verirler. Ortak bir soyadı kullanma kararı verilmişse buna dair ayrıca bir başvuru yapılması gerekmektedir. Eşlerden birinin soyadı aile adı olarak kullanılmak üzere seçilmişse diğer eş seçilen soyadının önüne veya arkasına kendi soyadını ekleyebilmektedir. Bu hakka “ekleme hakkı” ismi verilmiştir. Fransız Hukukunda yer alan eşlerin soyadlarının birleştirilmesi uygulaması Alman Hukukunda yer almamaktadır. Boşanma veya soyadı alınan eşin ölmesi durumunda diğer eş aile adını kullanmaya devam edebilmektedir. Diğer bir deyişle kadın boşandıktan sonra dilerse aileye ait soyadını kullanabilir veya doğumla kazandığı soyadını kullanabilmektedir (Helvacı ve Kocabaş, 2015: 619-626).

İsviçre Hukuku’ndaki düzenlemeler görece yeni sayılabilmektedir. 2013 yılında yeni bir düzenleme yürürlüğe girmiş ve kadının kocasının soyadını almasını sağlayan kanun terk edilmiştir. 2013 yılındaki düzenlemeye göre bireyler doğumla kazandığı soyadını ölüme dek koruyabilmektedir. Çiftler dilerse kendi soyadlarını koruyabilir veya bir aile soyadı seçebilirler. Bu seçilen soyadı çiftlerden birinin soyadı olabilir. İsviçre Hukuku’nda da soyadların birleşiminden yeni bir soyadı türetilmemektedir. Aynı zamanda çift soyadı kullanma uygulaması da bu hukuk düzeninde yer almamaktadır. Boşanma durumunda çiftler aile soyadına sahipse bu soyadından vazgeçmek zorunda değildir. Beyanda bulunmadığı sürece boşanma sonrasında da aile adını taşımaya devam eder (Helvacı ve Kocabaş, 2015: 626-633).

Arnavutluk Aile Hukuku’nda soyadı, eşlerin ikisinden birinin soyadının seçilerek aile adı haline gelmesi veya bireylerin kendi soyadlarını korumasına olanak sağlayacak biçimde düzenlenmiştir (Canarslan, 2023: 211-212)

Hollanda Hukukunda aile soyadı kullanmak zorunlu değildir. Eşlerin seçebileceği üç yol bulunmaktadır. İlki sadece kendi soyadlarını kullanmak, ikincisi kendi soyadının yanına dilediği sırada eşinin soyadını ekleyebilir ve sonuncu ise

yalnızca eşinin soyadını seçebilir. Bu durum hem erkek hem kadın için eşit düzeyde geçerlidir (Acabey, 2017: 506-509).

İspanyol Hukukunu incelediğimizde de benzer bir durum gözlenmektedir. Kanunen aile soyadı seçmek zorunlu değildir, iki eş kendi soyadlarını kullanmaya devam eder fakat kültürel olarak kadınların soyadlarının yanı sıra eşinin soyadını resmi olmayan bir biçimde eklediğini ve sosyal hayatta bu şekilde bir kullanım olduğu gözlenmiştir (Acabey, 2017: 506-509).

Anglo-Amerikan Hukuk çevresini incelediğimizde daha özgürlükçü bir yaklaşım benimsenmiştir. Bireyler soyadları üzerinde diledikleri gibi değişiklik yapabilmektedirler. Yalnızca hukuki olarak hile amacı taşıyorsa bireyin soyadını değiştirmesine izin verilmemektedir. Bu durumda kadın açısından incelediğimizde kadın dilerse evlenmeden önceki soyadını kullanmaya devam edebilir, eşinin soyadını kullanmayı tercih edebilir, hem kendi soyadını hem eşinin soyadını birlikte kullanabilir. Boşanma durumunda da erkeğin soyadını kullanmaya devam edebilmektedir. (Abik, 2005: 197).

Soyadı kullanımına ilişkin uygulamalar, dünya genelinde ülkeler arasında çeşitlilik göstermektedir. Ülkelerde eşlerin kendi soyadlarını koruma veya her iki eşten birinin soyadını benimseme gibi farklı yaklaşımlar benimsenmektedir. Ayrıca, aile soyadı oluşturulurken, iki soyadının birleştirilmesi yoluyla yeni bir soyadının türetilmesi de yaygın bir uygulamadır. Bu tür düzenlemeler, bireylerin tercihlerini dikkate alarak soyadı kullanımında eşitlik sağlanmasını hedeflemektedir.

2.1.3. Soyadının Değişmesi ve Sonuçları

Soyadı, kazanılması açısından incelendiğinde evlenme ve soybağı ile kazanma durumlarının cinsiyete göre farklılıklar içerdiği gözlenmektedir. Türk Medeni Kanunu'na göre evlenme durumunda kadının soyadı değişmektedir veya kendi soyadının yanına kocasının soyadını eklemek zorundadır. Kocasının soyadını almayı reddetme hakkı bulunmamaktadır. Erkekler açısından incelediğimizde ise evlenme aşamasında soyadı değişmemektedir. Aynı zamanda erkek de kendi soyadının eşi tarafından kullanılmasına izin vermek zorundadır. Soyadının kullanılmamasını istemek gibi bir hakkı bulunmamaktadır. Kadının soyadının aile

soyadı olarak kullanılmasını isteyen bir aile bu işlemi yalnızca erkeğin soyadının değişmesine yönelik dava açarak gerçekleştirebilir. Erkeğin soyadının değişmesiyle çocukların soyadı ve kadının soyadı da erkeğin soyadı ile aynı hale gelmesi mümkün olacaktır (Helvacı, 2015: 160; Doğanay, 2015: 86; Helvacı Kocabaş, 2015: 637).

Kadınların evlenme yoluyla soyadının değişiyor olması onlara bazı durumlarda olumlu sonuçlar doğururken bazı durumlarda ise olumsuz sonuçlara neden olmaktadır. Soyadı değişen kadınlar özellikle eğitim durumu yüksek bireylerse soyadı değişikliği ile olumsuz sonuçları olduğu öngörülmektedir. Aynı zamanda alanyazınında kadınlar soyadlarının değişmesi ile kimlik kaybına sebep olduğunu düşündüklerini, sosyolojik açıdan bakıldığında ise soyun devamı için kadının ailesinin dezavantajlı konumda yer aldığı gözlenmektedir. Bireylerin sahip oldukları toplumda önemli yer edinen başarılar kişiyle özdeşleştirilmekte ve bu başarıya bireyin adı verilmektedir. Bu durumda başarıyı kazanmış kadınlar çoğunlukla eşlerinin soyadı ile var olmaktadır. Bütün bu durumlara karşılık bazı kadınlar eşlerinin soyadını almakla eşi ve ileride sahip olacakları çocukları ile aralarındaki birlik duygusu için bir fırsat olarak değerlendirmektedir (Beşe Canpolat, 2023: 1008-1009).

Kadının soyadının her medeni durum değişikliğinde değişiyor olması kadını hem manevi hem de maddi yönden olumsuz durumlara düşürmektedir. Sahip olduğu kimlik, pasaport, banka hesapları, kredi kartları, üyelik kartları gibi resmi ve özel belgelerin tamamını her medeni durum değişikliğinde yenilemek zorunda kalmaktadır. Kadın sadece evlenme veya boşanma durumunda değil kocasının evlat edinilmesi veya haklı sebeple soyadını değiştirme talebinde bulunması durumlarında da soyadını değiştirmek zorundadır. Her soyadı değişimi kendi iradesi dışında gerçekleşmektedir. Kadınlar yaşadıkları bu durumlar karşısında hem zaman kaybı hem de maddi kayıp yaşamaktadır. Fakat zaman ve paranın kaybı ile düzeltilemeyecek durumlar da vardır. Bu duruma önceden kullandığı soyadı ile yayın yapan bir kadın akademisyenin artık farklı bir soyadına sahip olmasına rağmen hala eski soyadı ile atıf alması örnek gösterilebilir. Kadın boşanma durumunda da boşandığı eşinin soyadını kullanmak istiyorsa menfaatinin bulunduğunu ve kocasının soyadını taşıırken kocasına bir zarar vermeyeceğini ispatlamak zorundadır. İspatlayamadığı durumda evlenmeden önceki soyadına dönmek zorunda ve tüm

belge işlemlerini yapmak zorundadır (Moroğlu, 2012: 254; Oruç, 2016: 454). Aynı zamanda her soyad değişikliği kadının medeni durumunun değişimini de belirttiği için insanlara medeni durumu hakkında bilgi vermek zorunda kalır (Gözpinar Gündoğdu, 2018: 30).

Kadının soyadını değiştirmek zorunda olması yaşamının pek çok noktasında aksaklıklara neden olmaktadır. Kadın tanınırlığını sağlayan soyadını evlenme, boşanma veya eşinin haklı sebeple değiştirmesi, evlat edinilmesi gibi sebeplerden dolayı değiştirdiğinde iş yaşamında problemlere sebep olabilmektedir. Boşanması sebebiyle soyadı değişen kadın, çocukları ile farklı soyadı taşıdığı için resmi işlemlerde problemler yaşayabilmektedir (Öztan, 1972: 430). Kadının soyadı ile ilgili bu problemlerin yanı sıra bu durumun toplumsal olarak da birtakım etkileri gözlenmektedir. Erkekler soyun devamını sağlayan bireyler olarak tanımlanması nedeniyle aileler erkek çocuk sahibi olmak istemekte ve kız çocuk sahibi ailelerin soyun devamından endişe etmeleri ve bu nedenle erkek çocukları olana dek çocuk yapmaları gibi durumların oluşmasına neden olmaktadır. Kadınların erkek çocuğu sahibi olduklarında kendilerini daha statü sahibi hissetmeleri ve kabul görmeleri, erkek çocuk doğurmadıkları zaman şiddete maruz kalmalarının ardında soyadıyla birlikte soyun devamını sağlama arzusu bulunabildiği gözlenmiştir (Ökten, 2009: 307). Soyadı değişikliğinin toplumsal ve günlük hayat pratiklerine olumsuz etkilerinin yanı sıra psikolojik etkileri de bulunmaktadır. Bireyler kendilerini var ettikleri süreçte kendilerini belli başlı gruplara, kişilik özelliklerine ait hisseder ve buna yönelik bir yaşam sürmektedir. Hem kendilerini ait hissettikleri hem de diğerlerinin o bireyi nasıl gördüğü sahip oldukları “kimlik” için önem arz etmektedir. Kimliğin varlığı bireyin toplumsal çevreye uyumunu sağlamaktadır. (Aşkın, 2007) Kimlik, toplumsal olarak bireyleri tanımlayan özellikler, nitelikler olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2023). Bireylerin sahip olduğu kimlik özelliklerinin içerisinde soyadı da yer alır ve soyadı bireyin sahip olduğu kimliği tanımlar nitelik taşır. Kimliğinin bir parçası olan soyadının her medeni durum değişikliğiyle birlikte değişmesi kadının her defasında yeniden kimlik oluşturması şeklinde yorumlanabilir (Dursun, 2018: 23). Kadınların soyadını değiştiriyor olması bu sahip olduğu kimliğin tanımlanmasına, temsiliyetine de zarar vermektedir (Uluğ, 2015: 52). Bu açıdan incelendiğinde soyadı kullanımı tarih boyunca günlük hayatı

düzenlemek amacı ile kullanılmasına rağmen tarih içinde toplumun fertleri için farklı anlamlar ifade etmiştir.

2.1.4. Soyadının Toplumsal Görünümü

Soyadı bireyleri tanımlamak ve artan nüfusla birlikte insanları birbirinden ayırt etmek amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. Bireylerin yaşadığı yer, fiziksel özellikleri, kimin oğlu veya kızı olduğu, yaptığı iş gibi kişiyi diğerlerinden ayıracak özelliği ile anılması ve zamanla bu kullanılan tanımlamanın bireyin soyadı haline gelmesi şeklinde bir süreçten geçilmiştir (Smith, 1970).

Genel anlamda ad toplumda önemli bir yere sahiptir ve dönemsel olaylardan, yaşam biçimlerden etkilenmektedir. Türklerin İslamiyet'e geçişiyle dini isimlerin yaygınlaşması, Selçuklular döneminde Farsçanın kullanımıyla artan Farsça isimler, Cumhuriyet dönemiyle birlikte milli bilincin yükselmesi ve Türkçe isimlerin tekrar yaygınlaşması adın her dönem ve olaydan etkilenebileceğine işaret etmektedir. Düşünce hareketleri, devrim ve ihtilaller, darbeler gibi toplumsal olaylar ad üzerinde her zaman etkili olmuştur. İsimler bireyleri tanımlamasının yanı sıra onlara toplumsal ve kültürel olarak da değer atfetmektedir. Bireylerin sosyal birer kimliğe sahip olmasına önemli ölçüde katkı sağlamaktadır (Çelik, 2006: 43-44).

Soyadı, Türk hukukunda erkekler üzerinden ilerler. Bu durum hakkında anayasa mahkemesinin 2009/85 numaralı esas, 2011/49 numaralı kararında aile birliğinin korunması ve aile bağlarının güçlendirilmesi, nüfus kayıtlarının düzenli tutulması, resmî belgelerdeki karışıklığı önlemek ve soyun belirlenmesi gibi kamu yararı ve kamu düzeni sağlamak amacı taşıdığı belirtilmiştir. Ergene (2012: 136) bu karar yazısında soyun belirlenmesi amacının yalnızca erkeklere ait olduğu kadınlar için soyadının değişmesinin soyun kaybedilmesi, izinin yitirilmesi anlamına geldiği vurgusunu yaparak bu duruma eleştiri getirmiştir.

Soyadının erkekler aracılığı ile aktarılması ve kadının medeni durumunun değişmesiyle birlikte soyadının değişmesi alan yazınında yer alan toplumsal cinsiyet eşitsizliği kavramını akıllara getirmektedir. Hem hukuk alanında hem sosyal hizmet, sosyoloji gibi alanlarda bu konu sıkça tartışılarak kadınların yaşadıkları hak kayıpları ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. Çalışmalarda eşitsizlik, anayasaya aykırılık, kimlik

sorunu, hak kayıpları, toplumsal cinsiyet gibi bakış açılarıyla konu tartışılmıştır (Çakırca, 2013; Aksakal, 2020; Doğanay, 2015; Çelebi, 2019; Öztan, 1972; Moroğlu, 2012; Ergene, 2012; Uluğ, 2015; Göztepe, 1999).

2.2. Kimlik ve Sosyal İnşa

Birey kendini tanımlama ve toplum içerisinde konumlandırma biçimi olarak kimliği kullanmaktadır. Kimlik bireyin bir süreç içerisinde oluşturduğu dinamik bir kavram olarak tanımlanmaktadır. Birey kimliğini oluştururken yalnızca kendi deneyimlerinden değil toplumsal ilişkilerden de faydalanmaktadır. Birey ve toplum arasında çift yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Birey toplumu değiştirirken toplum da bireyi etkilemektedir (Alpman, 2018; Bilgin, 2016). Soyadının bireyin kimliğine olan

2.2.1. Kimlik

Kimlik, Türk Dil Kurumu sözlüğünde insanın nasıl biri olduğunu gösteren belirti, nitelik ve özelliklerin bütünü olarak tanımlanmıştır (TDK, t.y.). Bilgin (2016:15) ise kimliği “bir kişi veya grubun kendisini tanımlaması ve kendini diğer kişi veya gruplar arasında konumlaması” olarak tanımlamıştır. Bilgin, tanıma göre kimliği bir resim ve bir adres olarak niteler. Resim, kişi ve grubun kendi gözünden nasıl gördüğünü gösterir. Resim, objektif değil aksine hem kişinin/grubun sahip olduğunu düşündüğü özellikler hem de diğerlerinin o kişinin/grubun sahip olduğu düşünülen özelliklerdir. Adres ise kişi veya grubun diğerleri arasında nerede yer aldığını tanımlamaktadır. Aynı şekilde adres, koordinatlar sisteminde olduğu gibi keskin bir konuma sahip değildir. Kişinin/grubun kime daha yakın kime daha uzak; dost veya düşman gibi hangi psiko-sosyal bir konumda yer aldığını belirtir.

Kimlik, bireyin kendine dair aklında kurduğu imajdır. Birey kendini belirli kalıplar içinde düşünür ve aklında canlandırır. Kişinin kendine dair kişisel imajı diğer insanlar ile etkileşimleri sonucunda sürekli olarak değişip şekil alabilir (Bilgin, 2001: 162-172). Toplumda yer alan stereotipler ve önyargılar, bireylerin zamanla maruz kaldıkları olumsuzlukları kişilik özelliği olarak benimsemelerine neden olabilmektedir. Örnek olarak kadınların narin, kırılgan, duygusal gibi özelliklere erkeklerin ise mantıklı düşünmek, bağımsızlık duygusu, güçlü olmak gibi özelliklere

sahip olduğunu düşünen bir toplumda, kadınlar yer alan bu stereotiplere uygun davranış sergilemeye eğilim gösterir (Bilgin, 2001: 112).

Kimlik; bireyin kendisini ve etrafındakileri tanımlama aracı olmasının yanı sıra algılaması ve kendi kimliğini oluşturma sürecini içermektedir. Kimlik oluşturulurken bireyin içinde yaşadığı toplum önemli ölçüde sürece katkı sağlamaktadır. Kişinin içinde yer aldığı, doğup büyüdüğü sosyal çevre kimlik algısının ne yönde gelişeceğini belirlemektedir. Birey yaşamının belli bir döneminde a grubuna ait kimliklere sahip olurken yaş, sosyal çevre, tecrübe gibi etkenlerle bir süre sonra b grubunda yer alan bir kimliğe sahip olabilir (Anık, 2012: 9-10).

Bir insanın kendini bir başkasına göre tanımlaması, o kişi ve gruba karşı belli bir insan grubuyla birleşerek güç oluşturma ihtiyacı hissetmesi bu alanda bir kimlik sorununun varlığına işaret etmektedir. Birey kendine ait kimliği oluştururken toplumun sunduğu kimlik özelliklerini bireysel kişilik özellikleri ve arzularına uygun olarak yeniden dönüştürmelidir (Aktaş, 2013: 57).

Bireylerin oluşturacakları kimlik özellikleri temelde iki yönlüdür. Kişinin oluşturduğu kimlik bireysel ve yalnızca bireye ait olan yetenekler, inançlar, duygular, arzular gibi bireyin kendisini tanımlamasını sağlayan özelliklerin bir araya gelmesi bireysel kimlik; çeşitli gruplara aidiyet ve üyeliğin bireyin hayatında ne ölçüde yer aldığının gösterilmesi ise sosyal kimlik olarak tanımlanmaktadır.

2.2.2. Kimlik Türleri

Kimlik kavramı pek çok kaynakta temelde ikiye ayrılarak tanımlanmıştır. Bunlar bireysel-kişisel kimlik ve sosyal-toplumsal kimlik olarak adlandırılmaktadır.

Kişisel kimlik, bireyin diğer kişilerle kurduğu ilişki biçimleri ve kişilik özellikleri sayesinde kazandıkları kimliklerdir. Bireyler olumlu veya olumsuz biçimlerde ilişkiler kurabilirler (Poyraz, 2020: 62-65; Güney, 2012: 86). Kişisel kimlik bireyin sahip olduğu özellikleri ile toplumda yer almasını sağlar. Sahip olduğu değerler için aldığı kararlar, yaşama biçimi bireyin kişisel kimliğini gösterir. Derslerine önem veren bir öğrenci elinden geldiğince çok çalışarak derslerinde başarılı olmaya odaklanır. Başarılı olmak için sosyal faaliyetlere katılmayı

reddedebilir. Herhangi bir dine mensup birey belirli yiyecekleri yemeyebilir, dinin gerektirdiği sınırlarda yaşamını sürdürebilir ve engellenmek istendiğinde reddederek mücadele eder (Hewitt Shulman, 2019:152-154). Bireyin sahip olduğu kişisel kimliği kolektif kimliği ile ilişki içindedir. Bunu kişisel kılan ise bireyin yaptığı tercihlerdir. Yaşadığı toplum, içerisinde bulunduğu sosyal çevrenin etkisiyle de birey bazı değerler edinir. Bu değerler bireyin yaşam döngüsü içerisinde değişime açıktır. Bireysel-kişisel kimliklerin değişime açık olması en belirgin özelliklerindendir (Anık, 2012: 41).

Bireyler içinde bulunduğu kolektif kimlik grubuna ait diğer üyeler ile aynı kişisel kimliği taşımamaktadır. Her birey kendine ait farklı seçimler yapmaktadır. Aynı dini inanç, ulusal, siyasal, etnik, kültürel grupta yer alsada dahi o gruba duyulan aidiyet ve temsil etme düzeyi aynı olmayabilmektedir. Bu da o kişiyi grubun diğer üyelerinden ayırarak farklı kılmaktadır (Anık, 2012).

Sosyal kimlik veya toplumsal kimlik ise bireyin içinde yer aldığı topluluğa verdiği değer ve duygusal önemi temsil eder. Bireyin belli bir dine mensup olması, sahip olduğu cinsiyet, bireyin etnik kimliği, benimsediği siyasi görüş, sahip olunan meslek, üyeliği bulunulan dernek, desteklenen takım gibi üyesi olunan gruplar toplumsal kimlik için örnek verilebilir. Kişi kendini kadın olmak üzerinden tanımlayabilir ve günlük yaşamında buna yönelik davranış ve söylemlerde bulunabilir. Aynı şekilde birey kendini mesleği üzerinden tanımlıyorsa kendini tanıtırken mesleğini vurgulayabilir (Poyraz, 2020: 54-65; Güney, 2012: 86; Tutar, 2016: 78-80). Kişisel kimlik bireyin kendini diğer insanlardan ayırırken gösterdiği davranışlarken, sosyal kimlik ise grupları diğer gruplardan ayıran davranış süreçleri olarak tanımlanabilmektedir. Bireyler kendilerini bu gruplara dahil ederek ait oldukları grubu içsel grup, karşılarında yer alan grubu ise dışsal grup olarak tanımlayarak sosyal çevrelerini düzenlemektedir. Aynı zamanda diğer insanların yer aldıkları grupları da gözlemleyerek onların yer aldıkları konumları gözlemleyerek “onlar” ile karşılaştırma içine girmektedir. Böylece kendilerini daha iyi konumlandırmak için çaba harcamaktadır (Oyur, 2019: 34-35).

Sosyal kimlikte birey kendini yer aldığı topluluk üzerinden tanımlar. Örneğin bir sporcu her zaman kendini sporcu olması üzerinden tanımlayabilir. Sporcuların her zaman sağlıklı beslendiğini, disiplinli olduğunu, iyi giyindiğini ve zeki olduğunu

söyleyebilir, bu şekilde düşünebilir ve herkesin bu şekilde bir fikirde olmasını isteyebilir. Toplumda buna yönelik imajın oluşması için davranış sergileyebilir. Kişisel kimlikte ise bir sporcu kendini çok fazla ödül kazanmak, yaptığı sporda üst üste rekorlar kırmak, çıktığı maçta en iyi oyuncu olmak, fazla skor yapmak gibi bireysel özellikleri ile de tanımlayabilir. Birey sadece sosyal kimlik veya sadece kişisel kimliğe sahip olmak zorunda değildir. İkisine sahip olabildiği gibi zaman zaman birisi daha baskın olabilir. Toplumların özelliklerine göre bazılarında toplumsal kimlik baskın gelirken diğerlerinde kişisel kimlik baskın gelebilir (Hewitt Shulman, 2019:144-154).

2.2.3. Kimliğin Sosyal İnşası ve Kadının Soyadı

Sosyal inşacılık insanın özelliklerinden olan sosyalliğin tüm yönlerini, bu sosyalliğin sonucu olan tüm bilgi formlarını sosyolojik bir bakış açısıyla inceler ve geliştirir. Kimlik de bireylerin sosyal eylemleri sonucunda ortaya çıkan bilgi formlarından birisidir. Sosyal inşacı bakış açısına göre insan ve toplum arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Birey kimliğini oluştururken toplumdan etkilenir ve aynı şekilde toplum da bireyden etkilenir. Buradan hareketle kimliğin, birey ve toplum arasındaki etkileşim sonucunda oluştuğu söylenebilir (Alpman, 2018). Sosyal inşa teorisine göre insanın bir nesneye, bir duruma verdiği değer onun toplum içindeki konumunu belirlemektedir. Topumlarda nesnelerin, değerlerin, mekanların, bireylerin ifade ettiği anlamlar vardır ve bunlar sürekli bir değişim içindedir. Berger ve Luckmann'a (1966/2018) göre toplumda yer alan gerçeklikler sürekli değişmektedir. Aynı zamanda bir gerçeklik herkeste farklı anlamlara gelmektedir (Berger Luckmann, 1966/2018; Waters, 1993/2010; Wallace Wolf, 1999/2012). Berger ve Luckmann'a göre toplumsal hayatta yer alan durumlar ve bireyler arasında ilişki vardır. Birey ve toplum karşılıklı olarak birbiri etkilemektedir. Bireyin yaptığı eylemler toplumu etkiler ve zamanla yerleşen bu gerçeklikten bireyin kendisi de etkilenmektedir. Dil bu üretilen gerçeklikte önemli bir yere sahiptir (Metin, 2011: 75).

Sosyal inşacılık teorisi perspektifinden bakıldığında, soyadının insan tarafından üretilmiş ve ona anlam yüklenmiş bir kavram olduğu, bu nedenle de önemli bir değer taşıdığı görülmektedir. Soyadı her insan için ve her toplum için,

farklı zamanlarda farklı anlamlar ifade etmektedir. Bu duruma cinsiyetler açısından bakıldığında soyadının kadın ve erkek için; geçmiş, şimdi ve gelecekte adına bambaşka anlamlar ifade ettiği söylenebilir.

Bireyler günlük yaşamda kendilerine çeşitli kimlikler edinmektedir. Toplumda yer alan kadının da edindiği çeşitli kimlikler bulunmaktadır. Kadınlar; anne, kadın, kız çocuğu gibi kimliklere sahip olmasının yanı sıra bu kimlikler de topluma ve yer alınan aileye göre değişiklik gösterebilmektedir. Geleneksel bir ailede kadın daha çok ev işleri, çocuk yetiştirme, kocasının sözünü dinleme gibi sorumluluklara sahipken modern ev hayatında bu durum eşler arasında daha adil bir düzeydedir. Kadının toplum içerisindeki kimliği yıllar içinde değişiklik gösterse de bazı olguların sürdürüldüğü gözlenmektedir. Metin'e (2011) göre toplumsal cinsiyet örüntülerine devlet eliyle de yön verilmektedir. Tarih boyunca okullarda yer alan kitaplarda kadın ve erkek görevlerine yönelik metinler, görseller verilmiş toplumsal cinsiyetin sürdürülmesi sağlanmıştır. Kadınlar, Türk Aile Ansiklopedisi'nde ya birinin kızı ya da birinin karısı olarak tanımlanmıştır (Akın, 1991: 110). Kimliğini bir erkek üzerinden tanımlayan kadın bir kez daha soyadıyla kendini babası veya eşiyle birlikte tanımlamak zorunda kalmıştır. Bir başka deyişle kadınlık; yaş, eğitim, sınıf düzeylerine göre farklılaşsa da nihayetinde ev üzerinden şekillenir ve yeniden üretilir. Kadınlık tanımının ev içinde oluşturulması ile ev, cinsiyet eşitsizliklerinin de üretildiği bir alan haline gelmektedir. Kadınlık kimliğinin ev ile bütünleşmesi, ev içi sorumluluğun kadına ait olmasına neden olmaktadır. Kadının ev üzerinden tanımlanması, bekarken babası ve erkek kardeşleri üzerinden yapılırken evlenmesiyle bu tanımlama kocası ile devam etmektedir. (Aktaş, 2013: 55) Kadının soyadı bu durumun gözlenmesi noktasında önemli bir örnektir. Önce babasının soyadını alan kadın evlendikten sonra kocasının soyadını alarak bu tanımlamayı pekiştirmektedir.

Toplumda bireylerin, diğer insanlar tarafından kendileri hakkında düşünülenler ve üzerlerinde bıraktıkları izlenimler, önemli bir etkiye sahiptir. Hatta öyle ki diğer insanların düşündükleri, izlenimleri biçimlendirmeye çalışmaktadırlar. Böylece diğer insanlardan olumlu muamele görmeyi beklemektedirler. İmajı belirleyen unsurlar içinde bireyin sahip olduğu eşyalar, fiziksel özellikleri, bireyin davranışları gibi hem fiziksel hem de davranış biçimleridir. Goffmann'a göre bireyler

tek bir kimliğe sahip değildir ve o an bulunulan ortama göre sunulacak olan kimlik seçilmektedir. (Goffmann, 2014; Bilgin, 2001: 211-216).

Gelişmiş kimlik duygusuna sahip bireyler kimlikleri konusunda süreklilik göstermekte, hayatları boyunca benliklerini pekiştirmekte ve sürdürmektedirler. Fakat bireyler kimlikleri üzerinde değişim de yaşayabilmektedirler. Özellikle ergenlik ve yetişkinlik dönemleri arasında gözlenebilmektedir. Birey benlik kavramları veya sosyo-ekonomik koşullar üzerinde değişim isteyebilmektedir (Bilgin, 2001). Bu bağlamda bireylerin sahip oldukları kimliği hayatları boyunca sürdürmek isteyebilecekleri veya kendi istekleri doğrultusunda değiştirebilecekleri söylenebilir. Bu duruma kadının soyadı açısından bakılırsa da kimlik oluşumunda önemli yeri olan soyadının medeni durum değişikliği nedeniyle değişmesi bireyin kimliği üzerinde olumlu ve/veya olumsuz etkilere neden olabilir..

Soyadı bireyin kimliğini vurgulayan unsurlardan biridir ve buna rağmen kadınlar hukuksal ve toplumsal gelenekler doğrultusunda soyadlarının değişimine yönelik birtakım motivasyonlarla bu değişimi kabul etmektedirler. Bunlar aile bağlarının güçlü olmasını amaçlama, dünyaya gelecek çocuk ile aynı soyadını paylaşma arzusu, partneri ile farklı soyadlarına sahip olmanın kafa karışıklığına sebep olabileceğini düşünme gibi sıralanabilmektedir. Bu sonuçlara yalnızca kadının soyadının değişmesi ile değil erkeğin soyadının değişmesi ile de ulaşılabilir. Fakat erkek veya kadının soyadının değişmesinin toplumdaki karşılığı bambaşka olmaktadır. Kadının soyadını değiştirmesi normal ve olağan bir durum sayılırken erkeğin, partnerinin soyadını alması erkek açısından son derece olumsuz bir deneyim olarak değerlendirilmektedir (Sakallı, Hürriyetoglu, Şat , 2021).

2.2.4 Kadınların Soyadına Yönelik Bakış Açısı

Literatür incelemelerinde, kadınların soyadı kullanımına ilişkin çeşitli durumların anlam ve etkilerini ele alan araştırmalara rastlanmıştır. Bu araştırmalar, kadınlar için soyadının ifade ettiği anlamı, çift soyadı kullanımını, yalnızca ilk soyadını tercih etme durumunda izlenecek olası tutumları ve soyadının kadınlar üzerindeki bireysel ve toplumsal önemini konu edinmiştir. Bu bağlamda, söz konusu araştırmalardan bazıları aşağıda sunulmuştur.

Tekvar (2017: 219) “Kadın Statüsü ve Sorunları” dersini almış 20-22 yaş aralığındaki 85 kadın öğrenci ile yaptığı çalışmada öğrencilerden 68 tanesi evlendikten sonra çift soyad veya mümkün olduğu durumda yalnızca kendi soyadlarını kullanmak istediklerini böylece kimliklerini korumak istediklerini, kadınların soyadlarının değişmesinin eşitsizlik, hak ihlali, saygısızlık olarak değerlendirdikleri sonucuna varmıştır. Çalışmadan kadınların haklarına yönelik eğitimlerin varlığının kadınların farkındalık seviyeleri için önemli derecede katkılarının olduğu çıkarımı yapılmıştır.

Komut (2012) İstanbul’da çalışmaya katılan kadınlarla yaptığı çalışmasında kadınların bir kısmının kendi soyadını kullanmak istediğini ve bunun bir eşitsizlik durumu oluşturduğunu, soyadlarının kimliklerinin bir parçası olduğunu ifade etmişlerdir. Partnerlerinin sadece kendilerinin soyadını alması konusunda ısrar etmesi durumunda ne yapacağı sorulduğunda kadınlardan bazıları partnerini ikna etmeye çalışacağını, bazıları ise kabul edeceğini ifade etmiştir. Kabul eden kadınlar bunun kadının kimliğine zarar verdiğini kabul etmekle birlikte bu durumu aile birliğinin sağlanması, çocuk faktörü ve erkek egemen bir toplum yapısına dayandıran ifadeler kullanmışlardır. Araştırmaya katılan bazı kadınlar kadınların sadece kendi soyadını kullanmak istemesini ezikçe bulduklarını ifade etmişlerdir.

Uğur (2014) yaptığı yüksek lisans çalışmasında boşanma sürecine dair akademisyen kadınlar ile yaptığı görüşmede katılımcılardan bir tanesi soyadının değişmesinin medeni durumunun değişim zamanları ile ilgili bilgi verdiğini, CV’de artık kullanmadığı bir soyadının durmasının rahatsız edici olduğunu ifade etmiştir.

Kadınların soyadını tutmak istemeleri açısından toplumsal algıların yanı sıra meslek ile ilgili durumlar da buna neden olabilmektedir. Yapılan çalışmalarda kadınlar soyadlarına yönelik tercihlerinde sahip oldukları mesleki kimliklerini de göz önünde bulundurduklarını ifade etmişlerdir. Yine aynı şekilde kadın akademisyenlerin tercihlerini aynı sebep etkilemektedir. Akademik yayınlara sahip bir kadın akademisyenin medeni durumundaki değişiklik, akademik kimliğiyle ilgili sorunlara yol açarak yayınlarının takibi veya tanınırlığında güçlükler yaşamasına ve farklı bir kişi olarak algılanmasına neden olabilir. Akademisyenler atıfları ile ilgili araştırma yapmak istediklerinde artık sahip olmadıkları soyadı ile arama yapmaya

devam etmek zorunda kalmaktadır. Bu duruma yönelik çözüm olarak bazı kadın akademisyenler akademi hayatına doğum soyadlarını kullanarak çözüm bulmayı denemektedir (Sakallı, Hürriyetoğlu, Şat , 2021: 891).

Literatür incelemelerinde, kadınların soyadı kullanımına ilişkin tutum ve tercihlerinin bireysel, toplumsal ve mesleki bağlamdaki etkilerini ele alan çeşitli çalışmalara rastlanmıştır. Bu çalışmalar, kadınların soyadını koruma ya da değiştirme tercihlerinde kimliklerini, eşitlik algılarını ve hak taleplerini ön plana çıkardıklarını ortaya koymaktadır. Örneğin, Tekvar (2017), kadınların soyadı değişikliğini hak ihlali ve eşitsizlik olarak değerlendirdiğini belirtirken, Komut (2012), bazı kadınların kendi soyadlarını koruma çabasını erkek egemen toplum yapısına karşı bir duruş olarak gördüğünü vurgulamaktadır. Uğur (2014) ise, akademisyen kadınların soyadı değişikliğinin, profesyonel kimlikleri ve akademik geçmişleri üzerinde yarattığı zorluklara dikkat çekmiştir. Bu bağlamda, kadın akademisyenlerin soyadı tercihleri, yayınlarının izlenebilirliği ve mesleki tanınırlıkları üzerinde doğrudan etkili olabilmektedir. Çözüm olarak bazı kadın akademisyenler, akademik hayatlarında doğum soyadlarını kullanmayı tercih etmektedir (Sakallı, Hürriyetoğlu Şat, 2021).

2.3. Kadın ve Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet mesleği kurumların, toplumun ve toplumda yer alan bireyler arası ilişkilerin işlevlerini artırmaya yönelik çalışmaktadır (Adams, Dominelli, Malcolm, 2015). Sosyal hizmet yapısal engelin neden olduğu eşitsizliklerin, ayrımcılığın, baskının azaltılması ile mücadele etmektedir. Dezavantajlı olanlarla dayanışma içerisinde bulunarak insanların güçlendirilmesi ve özgürleştirilmesi için çalışmaktadır (IFSW, t.y.). Kadın sosyal hizmetin çalıştığı önemli alanlardan birisidir. Kadın ve erkek insan soyunda yer alan iki cinsiyettir ve bu ayrımda iki cinsten birisi dezavantajlı olan veya olmayan, sosyal hizmet müdahalesine ihtiyaç duyan veya duymayan şeklinde kategorize edilmemektedir. Toplum fertlerinin ihtiyaç duydukları sosyal hizmet modeli, içinde bulundukları dezavantajlı konuma göre belirlenmektedir. Fakat kadınların erkeklere oranla fiziksel anlamda daha zayıf olması, kültürel faktörler, gelenek içinde yer alan uygulamalar nedeniyle iş ve eğitimden uzakta bırakılmaları, buna bağlı olarak ekonomik anlamda erkeğe bağımlı hale gelmesi, yoksul bırakılması gibi problemler yaşamaktadır. Aynı zamanda aile

içinde şiddete de maruz kalan kadınlar yalnızca kadın olmaları nedeniyle bunun gibi problemler yaşamaktadır. Bu durum ise toplumsal cinsiyet kavramına işaret etmektedir (Doğru, 2020: 313). Kadının statüsü ve toplumdaki yerini tartışırken toplumsal cinsiyet kavramını ele almak yerinde olacaktır. Çünkü toplumda yer alan eşitsizliklerin temelinde toplumsal cinsiyet sorunu yatmaktadır (Erbay Tuncay, 2006). Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle yaşadığı sorunlar (ekonomik bağımlılık, eğitime erişim eksikliği, aile içi şiddet) feminist sosyal hizmetin temel konularındandır. Feminist sosyal hizmet, bu tür eşitsizlikleri ortaya koymayı ve bu eşitsizliklerin sosyal hizmet müdahaleleriyle nasıl azaltılabileceğini analiz etmeyi amaçlar. Bu nedenle feminist sosyal hizmet teorisi bir alt başlıkta daha ayrıntılı incelenecektir.

2.3.1. Feminist Sosyal Hizmet

Feminizm, kadınların sosyal yaşam içerisinde yapısal nedenlerle ortaya çıkan pek çok sorunu çözme mücadelesini ifade etmektedir. Kadınların şiddet, baskı, zulüm gibi maruz kaldığı durumlar karşısında güçlü olmasını savunmaktadır. Bu problemlerle mücadele ederken de hakimiyet kurma amacı ile değil eşitlik elde etmeyi hedeflemektedir (Akbaş, 2020). Hooks (2000) feminizm nedir sorusunu şu şekilde cevaplamaktadır: “Feminizm cinsiyetçiliği, cinsiyetçi sömürüyü ve baskıyı sona erdirmeye çalışan bir harekettir.” TDK’nin (2024) güncel sözlüğünde ise feminizm “Toplumda kadının haklarını çoğaltma, erkeğinkiler düzeyine çıkarma, eşitlik sağlama amacını güden düşünce akımı; kadın hareketi” şeklinde tanımlanmaktadır. Feminizmin pek çok farklı tanımı bulunmasına rağmen ortak paydada kadınların cinsiyetleri nedeniyle uğradığı baskı ve sömürüyü sona erdirmeyi amaçlamaktadır.

Feminizm toplumsal, siyasal ve ekonomik alanda erkekler kadar kadınların da yer alması gerektiğini savunmaktadır. Feminizm tarihsel olarak 19. Yüzyıla kadar uzanmaktadır. 19. Yüzyılın sonlarında Avrupada burjuvalı kadınların kadın ve erkekler arasında eşitlik elde etme amacıyla feminist hareket başlamış ve zaman içerisinde değişim ve dönüşüme uğramıştır (Şener ve Zengin, 2020). Uluslararası düzlemde feminizmin üç dalgadan oluştuğu kabul görmektedir. Birinci dalga feminizim genel anlamda kadınların anayasal düzlemde hakları için gösterdiği

mücadeleyi içermektedir. İkinci dalga da benzer talepleri içermektedir, birinci dalga feminizm ile yasal haklar ne kadar elde edilse de bunlar yalnızca kağıt üzerinde elde edilmiştir. İkinci dalga feminizm ile elde edilen hakların toplumsal anlamda uygulamaya geçmesi hedeflenmiştir. İkinci dalga feminizmin yeterli gelmemesi ve yapılan bir takım hatalar sonucunda ise üçüncü dalga feminizm akımı ortaya çıkmıştır. Üçüncü dalga feminizm ile yeryüzündeki tüm kadınların haklarını savunmayı amaçlamaktadır. Böylece kadınlar arasında zengin fakir, beyaz siyah, genç yaşlı ayırt etmeden kadınlara yönelik baskıya karşı koymayı hedeflemiştir (Akbaş, 2020). Feminist düşüncenin yaygın hale gelmesi ile birlikte kadınlar bu düşünceyi teori haline getirmiş ve feminizmi farklı açılardan açıklamayı amaçlamıştır. Bunlardan bazıları liberal feminizm, marksist feminizm, radikal feminizm, postmodern feminizmdir.

Liberal feminizm, feminist teori içerisinde diğer yaklaşımlardan önce gelmektedir. Aydınlanma çağının getirdiği bir yaklaşım olması nedeniyle eşitlik, özgürlük, bağımsızlık, bireysellik gibi kavramlara odaklanarak kadınların yaşadığı problemlerin çözümünü eşit iş yaşamı, eğitime eşit erişim, eşit şekilde seçme ve seçilme haklarına sahip olmaları gibi koşulların sağlanmasında görmektedir. *Marksist feminizm*, kadınların maruz kaldığı baskı ve sömürünün sebebini sınıf ayrımı olarak ifade etmektedir. Marksist feministlere göre sınıf farkının ortadan kaldırılması için bu durumu besleyen aile kurumu ortadan kaldırılmalı ve ailenin sorumlulukları kurumlara paylaştırılarak kadınların tıpkı erkekler gibi eşit fırsatlara sahip olacağını savunmaktadır. *Radikal feminizm*, kadınların toplum içerisinde baskı ve sömürüye uğramasının ataerkil düzen nedeniyle olduğunu ifade etmektedir. Ataerkil düzen içerisinde kadınların hayatları hakkındaki egemenliğin erkeklerin elinde olduğunu, bunun da kadınların yaşam kalitesi üzerinde olumsuz etkilere neden olmaktadır. Radikal feminizm cinsiyetten kaynaklanan farklılıkları görmezden gelmez, kadın ve erkeklerin biyolojik ve toplumsal anlamda farklı olduğunu kabul etmektedir. *Postmodern feminizm*, kadınların maruz kaldıkları eşitsiz uygulamaların asıl sebebinin bilgi üretimi ve bilgiye erişimden mahrum kalmaları olduğunu ifade etmektedir. Postmodern feminizmin savunduğu bir diğer görüş ise kadınların uğradığı baskı ve sömürünün nedeninin dil kalıpları olduğunu ifade etmektedir. Bireyler yanlış dil kullanımını ailede öğrenerek ve bunları sürdürerek kadın erkek

eşitliğinden uzaklaşan bir düşünce yapısına sahip olmaktadır. Bu görüşe göre toplumdaki dil dönüşümü ve kadınların bilgiye erişimi ile kadın erkek arasındaki eşitsizlik durumu çözülecektir (Meral ve Zengin, 2020; Akbaş, 2020; Dikici, 2016).

Feminist kuramların oluşmasının yanı sıra pek çok sosyal bilim dalı da feminist görüşten etkilenmiştir. Sosyal hizmet de bu bilim dalları arasında yer almaktadır. Feminizm kadınların cinsiyetlerinden ötürü maruz kaldığı baskı ve sömürü ile mücadele ederken sosyal hizmet de toplum içerisinde yapısal engellerin neden olduğu eşitsizlik, ayrımcılık ve baskının azaltılması ile mücadele etmektedir. Dezavantajlı olan bireylerle dayanışma içerisinde bulunarak bireylerin güçlendirilmesi ve özgürleştirilmesi için çalışmaktadır (Hooks, 2000; IFSW, t.y.). Feminizmden etkilenen sosyal hizmet anlayışı, feminist sosyal hizmet teorisinin gelişimine zemin hazırlamış ve bu sayede cinsiyet körü uygulamaların azaltılması yönünde önemli bir ilerleme kaydedilmiştir. Feminist sosyal hizmet toplumsal cinsiyetten kaynaklanan problemlerin çözülmesi, kadınların kadın olduğu için maruz kaldıkları olumsuz yaşam deneyimlerinin yapısal nedenlerine dikkat çekerek kadınların bu problemlere meydan okuyabilmesi için mesleki çalışmaların yürütülmesini sağlamaktadır (Buz, 2009). Dominelli (2002: 7) feminist sosyal çalışmayı, kadınların dünyayı deneyimleme biçimlerini analiz etmeyi temel alan, kadının toplumsal konumu ile bireysel olarak yaşadığı sorunlar arasındaki bağlantılara odaklanan bir yaklaşım olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşım, söz konusu sorunların yapısal nedenlerini inceleyerek bireyin ihtiyaçlarına yanıt vermeyi hedefler ve bunu gerçekleştirirken müracaatçı ile sosyal çalışmacı arasında eşitlikçi ilişkiler kurmayı esas alır.

Feminist sosyal hizmetin çalışma ilkelerin bir diğerine göre bireyin kendi kaderini tayin etmesi büyük önem taşımaktadır. Sosyal çalışmacılar müracaatçılar ile yaptıkları çalışmalarda kendi kaderini tayin etmesi hakkına saygı duymakta ve bu hakkı kullanmaları için de yol gösterici bir konumda yer almaktadır. Bireyler kendileri için neye ihtiyaç duyduklarını en iyi kendileri bilmektedir. Bu nedenle sosyal çalışmacılar müracaatçılara ne yapacaklarını söylemez fakat ulaşmak istedikleri hedefleri için plan yapma, problemleri tanımlama ve problemlerin çözümü için alternatif yollar geliştirme konusunda profesyonel destek sağlamaktadır. Sosyal hizmet mesleği engelli, yaşlı, kadın gibi çalıştığı tüm alanlarda kendi kaderini tayin

ilkesini kullanmaktadır (Şahin, 2009). Kendi kaderini tayin hakkı ile birlikte müracaatçı, hayatında önemli bir yere sahip olan soyadını kendi tercihleri doğrultusunda belirleme özgürlüğüne sahip olacaktır. Bu durum, medeni halindeki değişiklikler sonucunda ortaya çıkabilecek olumlu ya da olumsuz etkiler üzerinde kadının kendi iradesinin belirleyici olmasını sağlayacaktır.

Sosyal çalışmacı bireyin kendi kaderini tayin etmesine yönelik mesleki çalışma yürüttüğü esnada yalnızca müracaatçının kendi önerdiği çözüm yollarını kullanmamaktadır. Bireyi yeni çözüm yolları hakkında bilgilendirmek, müracaatçının en iyi seçimi yapmasına ve karşılaştığı durumlara yönelik alternatif yanıt verme biçimleri geliştirmesine olanak tanımaktadır. Bu yaklaşım, müracaatçıya farklı seçeneklerin varlığını göstererek olaylar karşısında daha etkili stratejiler oluşturmaya katkı sağlar (Şahin, 2009).

2.3.2. Toplumsal Cinsiyet

Toplumsal yaşam içerisinde insanların sahip olduğu cinsiyet özellikleri vardır. Bu cinsiyet özellikleri sıklıkla birbirine karıştırılmaktadır. Bireylerin sahip olduğu cinsiyet özelliklerini biyolojik ve toplumsal olarak ayırmak mümkündür. Cinsiyet kavramı İngilizcede iki farklı şekilde ifade edilmektedir. Biyolojik cinsiyet kavramından bahsedilirken genellikle “sex” kelimesi kullanılırken toplumsal cinsiyet kavramından bahsedilirken “gender” kelimesi kullanılmaktadır (Başar, 2020). Türkçe literatürde ise İngilizceye göre daha farklı bir kullanım söz konusudur. Türköne (1995: 12) cins kelimesinin biyolojik cinsiyeti, cinsiyet kelimesinin ise toplumsal-kültürel cinsiyeti ifade ettiğini belirtmektedir. Fakat son yıllarda bu kullanım farklılaşarak cinsiyet kelimesi biyolojik cinsiyeti, toplumsal cinsiyet kelime grubu ise toplumsal-kültürel cinsiyet kavramını ifade edecek şekillerde de kullanılmaktadır. Bir başka kullanım ise cinsiyet kelimesinin hem biyolojik hem de toplumsal-kültürel anlamlar ifade etmesidir. Tek bir kelimenin yani cinsiyet kelimesinin her iki anlamda da kullanılmasının bu iki kavramın birbirinden ayrılamaz bütün olarak görmelerinden de kaynaklanmaktadır (Yaşın Dökmen, 2006: 19).

Biyolojik cinsiyet kavramı “cinsiyet” olarak adlandırılırken kültürel anlamların yüklendiği cinsiyet kavramı “toplumsal cinsiyet” olarak adlandırılmaktadır. Biyolojik cinsiyet veya cinsiyet kavramına göre cinsler dişi ve

erkek olarak iki ayrılmıştır. Biyolojik cinsiyetler arası farklılıklar doğal kabul edilmekte ve bu farklılıklar anatomiler üzerine temellendirilir. Bireylerin cinsiyetini belirlemek için dişi veya erkek türüne özgü cinsel organlardan hangisine sahip olduğuna, hangi hormonun baskın olduğuna, üreme yeteneklerindeki niteliklere (sperm ya da yumurta üretmek), fiziksel güç, ses, ağırlık, uzunluk gibi fizyolojik ve biyolojik yeteneklere bakılır (Çiçeklioğlu, 2012: 19; Yaşın Dökmen, 2006: 4; Günindi Ersöz, 2016: 19).

Toplumsal cinsiyet; toplumun, kadından ve erkekten beklediği bazı davranış kalıpları olarak tanımlanabilir. Kavramı incelediğimizde bazı teorisyenler cinsiyet veya biyolojik cinsiyet kavramı ile toplumsal cinsiyetin ilişkili olduğunu ve birbirinden ayırmanın zor ve yanlış olacağını savunmaktadır. Bu görüşe göre toplumsal cinsiyetin sahip olduğu beklentiler bireylerin biyolojik yapısı ile ilişkilidir. Kadın ve erkekten beklenen davranışlar bireylerin fiziksel yapısına göre beklenmektedir (Yaşın Dökmen, 2006: 4-5; Günindi Ersöz, 2016: 20-21). Bu görüşün tersi olarak bu iki kavramı keskin bir biçimde ayırarak bu kavramların tanımını yapan teorisyenler de bulunmaktadır. Bu teorisyenlere göre bireyin sahip olduğu cinsiyeti bireyin ilgi alanları, duygusal yapısı, becerileri hakkında bilgi veremez. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet ve cinsiyet kavramları birbirinden ayrılmalıdır (Çiçeklioğlu, 2011: 17; Başar, 2020: 2; Saygılıgil, 2016: 9; Harders, 2019: 36). Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları arasında ayrım yapmanın amacı kadınların anatomilerinden dolayı maruz kaldıkları ayrımcılıkla baş etmektir (Bhasin, 2003). Toplumsal cinsiyetin değerleri toplumla birlikte sürekli bir biçimde değişim geçirebilmektedir. Toplumsal cinsiyet aile ve toplumda yer alan tüm kurumların etkisiyle sürekli olarak öğrenilir, kazanılır ve pekiştirilmektedir. Toplumsal cinsiyet durağan bir olgu değildir ve her geçen gün kendine yeni bir değişiklik katabilmektedir (Zeybekoğlu, 2013: 11).

Bir soyadına sahip olmak toplumsal cinsiyet bakış açısı ile incelendiğinde erkekler üzerinden ilerlediği görülmektedir. Erkek için soyun takibini sağlayan soyadı kadın için soyun izinin kaybedilmesine neden olmaktadır. Erkek soyadını babası aracılığıyla edinirken kadın soyadını babası veya eşi aracılığı ile edinir. Bu açıdan ailede yer alan bireylerin bir hiyerarşiye sahip olduğunu ve kadının bu hiyerarşide erkekten sonra geldiği gözlemlenmektedir. Toplumsal değerler zamanla

değişim ve dönüşüm geçirip eşitlik ilkesine yaklaşmasına rağmen kadının soyadı ile ilgili durumunda bir değişim gözlenmemiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliği açısından incelendiğinde kadının soyadı açısından bağımlı olması bu durumla bağlantılı olarak kadının medeni durumunda yaşadığı değişikliklerin istem dışı diğer bireyler tarafından öğreniliyor olması da eşitsizlik durumlarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bireyin toplum içindeki kimliğini ve statüsünü belirlemede önemli bir rol oynayarak, sosyal ilişkilerde tanınma ve kabul görme süreçlerini etkileyebilen soyadı; bireyin benlik algısı, özgüveni ve aidiyet duygusu gibi psikolojik yansımalar oluşturabilir. Bu bağlamda soyadının bireyin kimlik duygusunun şekillenmesinde katkıları bulunur çıkarımı yapılmaktadır (Çelebi, 2019). Soyadının birey üzerindeki kimlik ve aidiyet duygusuna katkıları bulunmasına rağmen, kadınlar medeni durumlarındaki her değişiklikte soyadı değişikliğine maruz kalarak bu duruma sürekli uyum sağlamak zorunda kalmaktadır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmaktadır. Yıldırım ve Şimşek (2011:39) tarafından nitel araştırma “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanmıştır. Çalışmada katılımcıların ifadelerinin bütüncül şekilde değerlendirilebilmesi için nitel araştırma yöntemi ve durum çalışması deseni kullanılmıştır. Böylece çalışmaya katılan kadınların soyadına yönelik deneyimleri bütüncül bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Çalışma literatür ve saha çalışmasından oluşmaktadır. Katılımcılar ile görüşülürken yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde önceden hazırlanan yanı sıra alanla ilgili sorular görüşme esnasında sorulabilir (Büyüköztürk ve ark., 2019: 159).

3.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’deki üniversitelerde görev yapan kadın akademisyenlerin soyadının değişmesiyle birlikte akademik yaşamda karşılaştıkları durumları pek çok yönden inceleyerek bu durumlara yönelik beklenti, ihtiyaç ve isteklerini sosyal hizmet perspektifinden ortaya koymaktır.

3.3. Araştırmanın Evreni – Örneklemi

Ölçüt örneklem ve kartopu örneklem yöntemi ile seçilen soyadı tamamen değişmiş veya kendi soyadının yanına eşinin soyadını alan Türkiye’de görev yapan kadın akademisyenler çalışma grubunu oluşturmaktadır. Araştırmada 10 kişi ile görüşülmüştür. Türkiye’nin pek çok ilinde akademisyenlik görevini yürüten kadın akademisyenlerle yüz yüze ve online görüşmeler yapılmıştır. Katılımcıların yaş aralığı geniş tutularak 22-65 yaş arasında olan akademisyenler ile görüşülmüştür. Görüşmeler ortalama 30-40 dakika aralığında gerçekleşmiştir. Verilerin analizi MAXQDA programı ile yapılmıştır.

3.4. Araştırmaya Dahil Edilme ve Dahil Edilmeme Kriterleri

Araştırma konusu itibari ile kadın akademisyenlerden oluşmaktadır. Görüşme yapılan akademisyenlerin 22-65 yaş aralığında olması, aktif olarak akademisyen olarak görev yapmaları, medeni durumlarının değişmesi sebebiyle soyadlarının en az bir kez değişmesi şartı ve sahip oldukları bu soyadları ile yayın yapmış olmaları gerekmektedir. Soyadı daha önce değişmemiş kadın akademisyenlerle görüşme yapılmamıştır.

3.5. Araştırma Soruları

Çalışmanın ana problemini “Kadın akademisyenlerin soyadının değişmesi akademik yaşamlarını nasıl etkiliyor?” sorusu oluşturmaktadır. Çalışmanın alt problemleri ise şu şekilde belirlenmiştir:

- Kadın akademisyenlerin medeni durumlarının değişmesi çalışmalarının görünürlüğünde ne gibi bir değişime neden olmuştur?
- Kadın akademisyenler soyadlarının değişmesi hakkında ne/ler düşünmektedir?
- Kadın akademisyenler soyadının değişip değişmemesi gibi bir seçeneğe sahip olsalar ne yapmayı tercih ederdi?
- Kadın akademisyenlerin soyadının değişmesiyle kişisel imajlarında ne gibi değişimler olmuştur?
- Kadın akademisyenler soyadı değişimi nedeniyle ne gibi zorluklar yaşamışlardır? Bu zorluklarla nasıl başa çıkmaktadır?
- Kadın akademisyenlerin eski soyadı ile yayımladığı çalışmalar ile yeni soyadıyla yayımladığı çalışmalar arasında atıf ve görünürlük açısından farklar var mı?
- Katılımcı bu duruma yönelik meslektaşlarından herhangi bir tepki almış mıdır? Aldıysa bunlar nelerdir?
- Kadın akademisyenlerin yaşadığı bu durumla ortaya çıkan avantajlar ve dezavantajlar nelerdir?

3.6. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşme formu, 5'i demografik sorular olmak üzere toplam 14 sorudan oluşmaktadır.

3.7. Veri Toplama Yöntemi

Veri toplama yöntemi temel iki bölümden oluşan literatür taraması ve saha araştırması kullanılmıştır. Ölçüt örneklem ve kartopu örneklem ile ulaşılan katılımcılarla görüşmeler yüz yüze ve online şekilde gerçekleştirilmiştir.

3.8. Veri Analizi

Katılımcı onayı ile alınan ses kayıtları bilgisayar ortamında aslına uygun olarak çözümlenmiştir. Veriler bir nitel veri analiz programı olan MAXQDA 2024 ile çözümlenmiş ve değerlendirilmiştir.

MAXQDA 2024 programı ile veriler kodlanmıştır. Kodlamalar soyadı değişiminin akademik yaşama yansımaları, soyadı değişimi ve yaşanan zorluklar, soyadı değişikliği hakkında düşünceler, soyadı değişikliği durumunda hangisinin seçileceği, soyadı ile ilgili alınan tavırlar, soyadını değiştirmek istememe nedenleri, soyadının değişmesi ve ortaya çıkan avantajlı durumlar ana temaları altında yapılmıştır.

Soyadı değişiminin akademik yaşama yansımaları teması altında görünürlükte düşüş, atıfların düşmesi, dikkatleri üzerine toplama, psikolojik etkiler, yayınların eksilmesi ve görünürlükte artış başlıkları ile kodlamalar yapılmıştır.

Soyadı değişimi ve yaşanan zorluklar teması altında bürokratik zorluklar, ismin uzaması, kabul edilebilirlik ve isim karışıklığı başlıkları ile kodlamalar yapılmıştır.

Soyadı değişikliği hakkında düşünceler teması altında kimlik değişimi, zorlayıcı süreç, anlamsız gelmesi, ataerkil düzen baskısı, önemsiz gelmesi başlıkları ile kodlamalar yapılmıştır.

Soyadı değişikliği durumunda hangisinin seçileceği temasının altında kendi soyadını kullanmak ve iki soyadını birlikte kullanmak başlıkları ile kodlamalar yapılmıştır.

Soyadı ile ilgili alınan tepkiler temasının altında destek görme ve çevresel baskı başlıkları ile kodlamalar yapılmıştır.

Soyadını değiştirmek istememe nedenleri temasının altında soyadı değişiminin gereksiz gelmesi, yayınların iptal olması ve eşitsizlik algısı başlıkları ile kodlamalar yapılmıştır.

Soyadı değişimiyle ortaya çıkan avantajlı durumlar temasının altında psikolojik rahatlama ve saygı görme başlıkları ile kodlamalar yapılmıştır.

3.9. Araştırmanın Etik Onayı

Araştırmanın yürütülebilmesi için Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 16.05.2023 tarih ve 2023-86 sayılı etik kurul izni alınmıştır.

3.10. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma örneklem grubunu 22-65 yaş aralığında evlilik öncesi ve sonrası sahip oldukları soyadlarıyla yayın yapmış Türkiye'de aktif olarak görev yapan kadın akademisyenler oluşturmaktadır. Aktif olarak görev yapmayan, 22-65 yaş aralığına dahil olmayan, evlilik yapmayan ve her iki soyadı ile yayın yapmayan kadın akademisyenlerin araştırmaya dahil olmaması araştırmanın sınırlılıklarını oluşturmaktadır. Veriler 01.06.2023 ile 26.10.2024 tarihleri arasında toplanmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

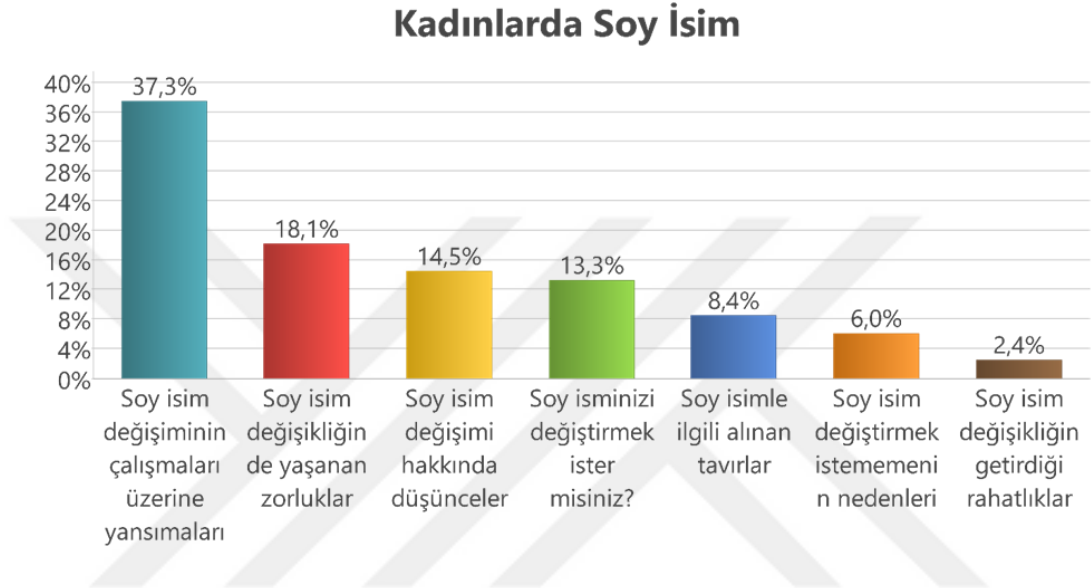
Bu bölümde araştırmaya dahil olan 10 katılımcının yaş aralıkları, anabilim dalı, akademide geçirilen süre, kadınların görüşmeler yapıldığı esnada kaç tane soyadına sahip olduğu ile yaptığı yayın sayısına ilişkin sosyo-demografik özellikleri aktarılacaktır.

Tablo 4.1. Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri

Katılımcı Numarası	Yaş	Anabilim Dalı	Akademide Geçirilen Süre	Kullanılan Soyadı Sayısı	Soyadları ile Yaptığı Yayın Sayısı
Katılımcı 1	33	Sosyal Hizmet	10 yıl	2 soyad	Evlenmeden önce 3-4, evlendikten sonra 15
Katılımcı 2	59	Hukuk	34 yıl	1 soyad	Eşimin soyadı ile 2, kendi soyadımla 80
Katılımcı 3	46	Tıp Fakültesi- İç Hastalıkları	3 yıl	1 soyad	Eski soyadım ile 30-35, kendi soyadım ile 5-6.
Katılımcı 4	34	Sosyal Hizmet	10 yıl	2 soyad	Kendi soyadımla 1, evlendikten sonra 20
Katılımcı 5	43	Çalışma Ekonomisi Ana Bilim Dalı	18 yıl	1 soyad	Eski soyadımla 35 tane, yeni soyadımla 10 tane
Katılımcı 6	52	Anayasa Hukuku ABD (Ana Bilim Dalı) – Kamu Hukuk ABD	30 yıl	1 soyad	İki soyadımla 2, kendi soyadımla 100 e yakın.
Katılımcı 7	40	Eğitim Bilimleri ABD – PDR bölümü	5 yıl	1 soyad	Kendi soyadımla 4 tane, iki soyadımla 30 tane.
Katılımcı 8	56	Sosyal Hizmet	13 yıl	1 soyad	Kendi soyadımla 6-7, eski soyadımla 45-50 tane.
Katılımcı 9	28	Gastronomi ve Mutfak Sanatları	4 yıl	2 soyad	Kendi soyadımla 4 tane yayınam var, iki soyadımla 5-6 tane var.
Katılımcı 10	34	Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk ABD	11 yıl	1 soyad	Eski soyadımla 2 yayınam, yeni soyadımla 30 kadar.

4.2. Katılımcıların Soyadı Değişimine Yönelik Düşünceler

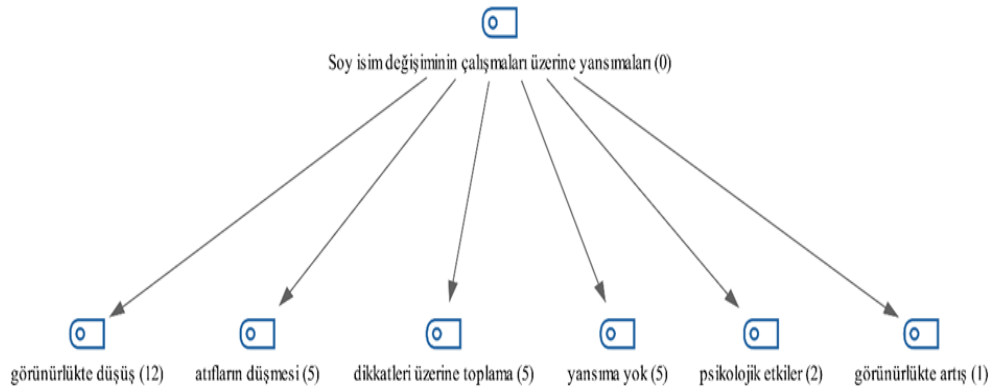
Kadınların soyadı değişimine yönelik düşünceleri konusunda 7 ana tema oluşturulmuştur. Bu başlık altında soyadı değişiminin akademik çalışmalar üzerine yansımaları, soyadı değişikliğinde yaşanan zorluklar, soyadı değişimi hakkında düşünceler, soyadını değiştirme durumunda tercih edilecek seçenek, soyadı ile ilgili çevreden alınan tepkiler, soyadını değiştirmek istememe nedenleri, soyadı değişikliğinin getirdiği rahatlıklar temaları tartışılacaktır.

Şekil: 4.2. Kadınlarda soy isim

4.2.1. Soyadı Değişiminin Akademik Çalışmalar Üzerine Yansımaları

Katılımcıların soy isim değişiminin akademik çalışmalarına üzerine yansımalarına ait hiyerarşik kod-alt kod modeli Şekil 4.2.1’de gösterilmiştir. Katılımcılar bu kategori altında görünürlükte düşüş, atıfların düşmesi, dikkatleri üzerine toplama, psikolojik etkiler, yayınların eksilmesi ve görünürlükte artış kodlarından oluşmaktadır. Alt kodların istatistiği şekil 4.2.1.’de aktarılmıştır.

Şekil 4.2.1. Soyadı değişiminin akademik çalışmalar üzerine yansımaları

Şekil 4.2.1’de soy isim değişiminin çalışmalar üzerine yansımaları koduna bağlı alt kodları değerlendirilmiştir. Görünürlükte düşüş kodu 12 kez, atıfların düşmesi kodu 5 kez, dikkatleri üzerine toplama kodu 5 kez, yansıma yok kodu 5 kez, psikolojik etkiler kodu 2 kez, görünürlükte artış kodu ise 1 kez kodlanmıştır.

Katılımcılardan bazıları medeni durumunun değişmesinin çalışmalarında **herhangi bir değişikliğe sebep olmadığını** şu şekilde ifade etmektedir:

“Evlilik benim için o anlamda hiçbir negatif etkisi olan bir şey olmadı. Zaten ben asistan olduktan bir sene sonra evlendim. Eşim de akademisyen. Dolayısıyla biz hayatımıza akademisyenliğin gereklerini yaparak devam ettik.”

“...ben evlendiğimde 95 yılıydı. Henüz bu çift soyadı olanağı yoktu. O yüzden de kimliğimin ve yurt dışına çıkacaktım 96'da. Pasaportum adım ve eşimin soyadı olarak çıkmak zorunda kaldı. Ama o dönemde bir makale hazırlığı içindeydim. Onu da döndükten sonra hemen 97'de soyadımı değiştirdim. Kendi soyadım ve eşimin soyadı oldu. Ama zaten hazırladığım makalede sadece kendi soyadımı kullanmakta çok kararlıyım. Ona gerek kalmadan ilk bu soyadım makalemden öyle yayınlandı.” (Katılımcı 6).

“Yani benim açımdan olmamıştı diye düşünüyorum çünkü dediğim gibi evlenmeden önceki yayınlarım hem çok böyle yeni yayınlar yani şey makale değildi örneğin bende konferans vardı daha sonra özellikle makalelerimi iki soy ismimle

yaptım. İki soy isim olarak daha çok tanındığım için çok fark yarattığını düşünmüyorum.” (Katılımcı 1)

“Hayır böyle bir problem olmadı çünkü daha önceki zamanlarda evet böyle kayıplar yaşıyordur inanıyorum. Fakat günümüzde ORCID sayesinde bu sorunların biraz daha ortadan kalktığına inanıyorum ben. O yüzden şu ana kadar gördüğüm kadarıyla bir problem yok gibi.” (Katılımcı 9)

“Yani yaşamadım. Farklı olmadı. Yani farklı bir olay yaşamadım. Buna ilişkin farklı olay yaşamadım. Ama şey oluyor yani nedir o şeyi oldu niye bu soyadını kullanıyorsun ne oldu da bu soyadı oldu gibisinden kendi soyadını kullanıyorsun gibisinden şeyler tabii oldu yani hani belli şekillerde eşimden olmadı kesinlikle eşimden olmadı. Şeyleriyle ilgili ama farklı çevreler şey yapabiliyor yani. Farklı şekillerde algı o zaman olabiliyor. Şimdi onlar olabilecek durum yok şu an.” (Katılımcı 2)

“Yok sadece kendi aile soyadıma tekrar döndüğüm için yani şöyle zaten ben üniversiteyi kazandıktan sonra evlenmişim o yüzden bütün eserlerim eski eşimin soyadıyla çıktı hemen hemen sadece son 4 yılda ben kendi aile soyadıma döndüğüm için, bir böyle aile soyadıyla yazdığım eserlere daha bir samimilik, yakınlık duymuş olabilirim. Onun dışında spesifik bir olay yok. Soyadıyla ilgili olduğunu düşünmüyorum ama şöyle 20 yıl o soyadını kullandığım için o eserler tabii ki daha eski. Daha eski eserlerin görüntülemesi daha yüksek oluyor. Zamanla alakalı.” (Katılımcı5)

Katılımcıların ifadelerinden, medeni durum değişikliği veya soyadı kullanımındaki farklılıkların akademik kariyer üzerindeki etkilerinin bireysel deneyimlere dayalı olarak değişiklik gösterdiği, ancak genel olarak bu durumların dikkatli yönetimiyle ciddi bir sorun oluşturmadığı anlaşılmaktadır. Teknolojik gelişmeler ve bireysel tercihler, bu süreçlerin yönetimini kolaylaştırmıştır.

Bir diğer katılımcı soyadı değişikliği ile **dikkatleri üzerine topladığını** şu şekilde ifade etmiştir:

“Evet şöyle yaşadım. Bir iki arkadaş özellikle akademisyen arkadaşlar bu bizim akademik platformlarımız oluyor ya Google Scholar, ResearchGate vesaire. Oralarda soyadımın değiştiğini yani daha doğrusu eksildiğini fark edip arayanlar oldu bir iki akademisyen arkadaşım. O biraz beni şey yaptı, şaşırttı. Yani şöyle şaşırttı. Mesela hiç benim böyle bir şeyim yoktu. Mesela sen de konunun başında dedin ya hocamın makalesini arıyordum çalışmasını arıyordum öyle fark ettim.” (Katılımcı 7).

Katılımcı 7’nin deneyimi, soyadı değişikliğinin akademik çevrede görünür bir değişiklik yarattığını ve bu değişikliğin meslektaşlar tarafından fark edilmesinin birey üzerinde sosyal ve duygusal bir etki bırakabileceğini göstermektedir.

Katılımcılar eski ve yeni soyadları ile yazdığı eserleri arasında **tanınma açısından negatif bir etkisi olduğunu** şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Şimdi ilk dezavantaj mesela yüksek lisans tezimin yani bana ait olduğunu bilmiyor hocayla karşılaşıyoruz yeni soyadıyla olan eserlerimi biliyor ama mesela diyorum ki o da benim borca katılmayı ben yazdım diyor aa öyle mi diyor hiç bilmiyordum falan diyor yani bir eserler arasında bir kopukluk oluyor” (Katılımcı 10)

“Evet, öyle gerçekten de. Yani mesela hani belli iki alanda diyeyim çalışmalarım yoğunlaşmış durumda ve hani o konularda da biraz referans alındığımı düşünüyorum çoğu yayında. Yani onlar tabii sorun oluyor. Yani şu anda ben bu soyadıyla aynı mesela şimdi yazacağım kitap bölümünde o hani referans alınıyorum dediğim alanlardan birisinde yazıyorum. Ama orada farklı bir soy isimle yazacağım. Böyle sıkıntılar oluyor tabii.” (Katılımcı 8)

Katılımcıların ifadeleri, soyadı değişikliğinin akademik tanınırlık ve görünürlük üzerinde olumsuz etkiler doğurabileceğini ortaya koymaktadır. Eski ve yeni soyadlarıyla üretilen çalışmalar arasında bir kopukluk oluşması, bireylerin önceki eserlerinin doğru bir şekilde ilişkilendirilmesini ve tanınmasını güçleştirmektedir. Bu durum, özellikle referans verme süreçlerinde aksaklıklar yaratmakta ve bireyin akademik kimliği ile eserlerinin bütüncül bir şekilde değerlendirilebilmesini engellemektedir.

Katılımcılar soyadının değişmesi ile yaşadığı **psikolojik yansımaları** şu şekilde ifade etmiştir.”

Yani oldu tabii yani oldu. Değişikliğe doğru bir gidiş yaşadığını hissettiriyor insana. Dolayısıyla tamam kısa sürede oldu ama oldu yani bir etkisi oluyor. Ondan sonra ondan kurtulma etkisi başlıyor. Onun çerçevesinde oluyor. Bir de maalesef yani hala ataerkil bir toplumda yaşıyoruz. Çevremiz ataerkil vesaire ve kadınlar üzerinden çevrenin baskısı da bu soyadı aracılığıyla çok şey kullanıyor. Aa soyadın değişmiş. Boşandın mı? Yani size böyle bir soru geliyor. Çok özel bir soru yani. Herkes de soruyor yani. Ya da evlendin mi? Yani bu evli olmak veya boşanmış olmak benim özel alanımla giren bir soru.” (Katılımcı 2).

“Yok kişisel imajda değişiklik olmadı ama şey var hani boşanmanın getirdiği toplumda bir şeylik var doktor olduğun için çok aldırımıyorsun ama yani her kurumda yani ben eğitimin en üst düzeyindeyim, Ankara Üniversitesi Öğretim üyesiyim, burada bile boşanmış bayan olmak bir dezavantaj gibi yani. Bazen de karşı tarafa ayar çekmeniz gerekiyor.” (Katılımcı 3).

“Yo bariz işte bu meslektaşların araması işte boşandığını oradan fark edip özellikle Allah var erkek meslektaşlarımdan böyle bir şey olmadı ama kadın meslektaşlarımdan işte sorgulaması neden neden diye sebeplerinin üzerine gitmesi falan o tarz zorluklar yaşadım. Ama onun dışında hep vurguladığım gibi biraz benimki toplumsal sistemdeki o oluşabilecek algıdan dolayı temkinli davranma rahatsızlığı. O da benden kaynaklı. Aslında yine normal evliymiş gibi de davransam hiçbir şey olmayacak belki ama o risk işte o şey algı yani. Yoksa bariz bir o bahsettiğimiz zorlukların dışında şu ana kadar bir zorluk yaşamadım.”

“Yayınlarımla ilgili yaşamadım, yok. Onunla ilgili bir sıkıntı yaşamadım. Sadece bir şey oluyor, öğrenciler arasındaki bir şey oluyor. Dolayısıyla soyadı değişince öğrenciler bunu fark ediyor haliyle. Onların birtakım soruları olabiliyor. Biraz hadsizce tabii öğrencilerim onu sormasa ama böyle bir durum olabiliyor. Ama onun dışında yayınsal anlamda, akademik anlamda bariz böyle beni çok derinden etkileyen, üzen bir olay yaşamadım.” (Katılımcı 7).

“Yani çok da umursamıyorum açıkçası. Yani hani şu anki mevzuatla yani olmuş bitmiş açıkçası yani o zaman için öyleymiş ben o soyadını almışım kabul etmişim şimdi de değiştirmişim yani bu sorunları yaşıyorum hani benim için öyle dert edecek bir şeyler de değil açıkçası. Yalnız şu aklıma geldi. Bir sempozyum muydu? Panelde. Benim de çok sevdiğim bir hoca, yani beni sunarken, o biraz rahatsız etmişti beni. Hocam soyadı neydi ya hocamın soyadı değişti de gibi bir şey olmuştu yani hani o herkesi de hoca boşandı da diye ilan etmek gibi gelmişti bana o beni rahatsız etmişti ve hani yeni de değildi yakın zamanda olan bir şey öyle bir şey oldu anladım aslında tam olarak da bu tarz şeyler rahatsız edici olabiliyor kimi zaman.” (Katılımcı8)

Katılımcıların ifadeleri, soyadı değişikliğinin bireylerin psikolojik durumu üzerinde toplumsal normlar, özel alanın ihlali ve ataerkil yapıdan kaynaklanan etkiler yarattığını göstermektedir. Bu durum, akademik ve profesyonel çevrede doğrudan bir engel oluşturmaya da bireylerin kişisel algıları, çevresel tepkiler ve sosyal etiketlenme kaygıları gibi dolaylı etkilerle rahatsızlık hissi yaşadığını ortaya koymaktadır.

Bir katılımcı soyadının farklı olduğu çalışmalarda **daha az atıf aldığı** şu şekilde ifade etmiştir:

“Tabii ki, tabii ki. Tabii ki. Daha az görünüyor, daha az atıf alıyor diyebilirim yani.” (Katılımcı 2)

Katılımcıların birkaçı görünürlüğünün soyadının değişmesi nedeniyle olmasa da sistemsel hata nedeniyle **atıflara erişimde zorluk** yaşadığını ifade etmiştir:

“Tabi yeni, ama o soy ismiyle alakalı değil. O şeyle alakalı. O tamamen yayının kalitesiyle alakalı. O zamanlar daha acemiydik. Şimdi daha şey olduk hani. O yüzden yoksa şeyleri problem yok. Aslında çalışmaların içeriğiyle alakalı. O soy isimle alakalı değil ama şöyle oluyor eski atıfları tabii atıf dizini bize göndermiyor çünkü bizi yenisi olarak algılıyor. Yeni bir insan gibi algılıyor yani. Aynen. O da yine sistemin hatası. Yani bir ID numarası olsa hepsini bir algılar. Evet, evet. Tek tek kendiniz yaptığınızı tek tek bakmanız gerekiyor.” (Katılımcı 3)

“Aynen. Mesela adım ve eski soyadıma yapılan atıfları ben görmüyorum. Adım ve şimdi kullandığım soyadıma olan atıfları görüyorum mesela.” (Katılımcı 3)

“Var. Eski çalışmalarım hem daha çok atıf alıyor hem daha görünür. Ama hani belki de hani zaman içinde onlara da artacaktır atıflar onu da bilemiyorum. Ama eskileri daha çok atıf alıyor ve daha görünür kesinlikle. Yani bunun sebebi sadece soyadı olmayabilir zaman da bunu etkileyebilir diye düşünüyorsunuz. Ama bunu etkileyebilir yani onu tam olarak bilemeyiz tabii ki.” (Katılımcı 8)

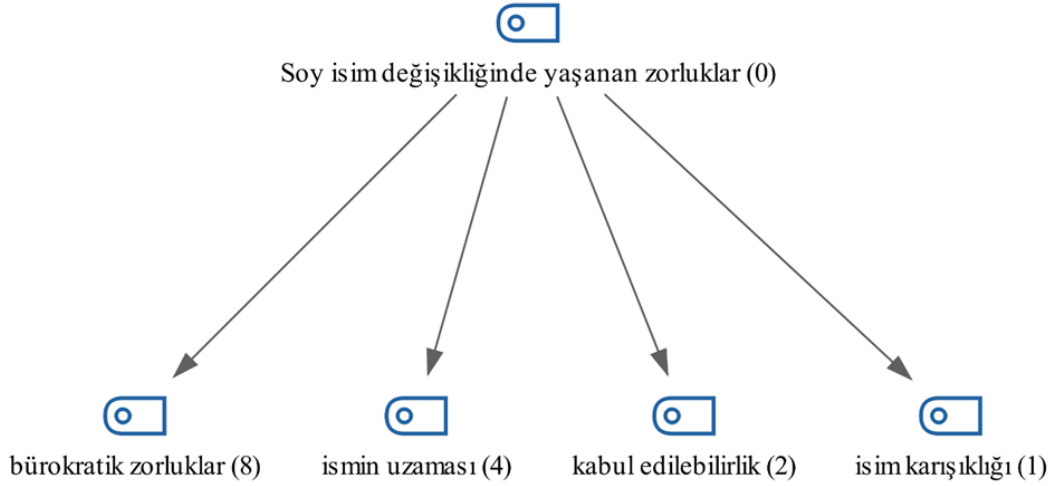
“Yani neden olmuştur sanıyorum. Research Gate'den takip etmiyorum uzun süredir. Çünkü soyadı değişikliğim orayı takibime de engel oldu bir süre. Yani giremedim yeni soyadıyla yaptığım yayınları oradan değiştirmek istediğimde yeni soyadı yaptığımda ona izin vermedi falan baya zorlandım hatta başkalarından yardım istedim onlar da uğraştılar yapamadılar bir türlü daha sonrasında bir şekilde oldu sanıyorum...” (Katılımcı 8)

“...Şeyde de sorun yaşadım mesela bu ORCID ondan sonra YÖK, DergiPark onların hepsinin eşleştirilmesini istemişti bizden yönetimimiz, rektörlüğümüz daha doğrusu. Otomatikman bir yere girdiğinizde tüm yayınların geliyor olması lazım. Sizin CV'nize işleniyor olması lazım. Onu da yine ben bir türlü yapamadım. Kimlik bilgileri de istiyordu. Yine rektörlük de yapamadık, kaldı gibi oldu sanki öyle.” (Katılımcı 8).

Katılımcıların ifadeleri, soyadı değişikliğinden bağımsız olarak akademik sistemlerdeki teknik eksikliklerin, özellikle atıfların takip edilmesi ve akademik profillerin güncellenmesi süreçlerinde sorunlara yol açtığını göstermektedir. Bu tür sistemsel hatalar, bireylerin akademik görünürlüğü ve önceki çalışmalarına erişimini olumsuz etkileyerek zaman alıcı ve karmaşık düzeltme süreçlerini zorunlu kılmaktadır.

4.2.2. Soyadı Değişikliğiyle Yaşanan Zorluklar

Katılımcıların Soy isim değişikliğinde yaşanan zorluklara ait hiyerarşik kod-alt kod modeli Şekil 4.2.2.'de gösterilmiştir. Katılımcılar bu kategori altında bürokratik zorluklar, kabul edilebilirlik, isim karışıklığı ve ismin uzaması kodlarından oluşmaktadır.

Şekil 4.2.2. Soy isim değişikliğinde yaşanan zorluklar

Şekil 4.2.2.’de soy isim değişikliğinde yaşanan zorluklar koduna bağlı alt kodları değerlendirilmiştir. Bürokratik zorluklar kodu 8 kez, ismin uzaması kodu 4 kez, kabul edilebilirlik kodu 2 kez, isim karışıklığı kodu 1 kez kodlanmıştır.

Katılımcılar soyadlarının değişmesiyle birlikte yaşadıkları **bürokratik zorlukları** şu şekilde ifade etmektedir:

“Yani dediğim gibi fazla zorluk yaşamadım ama yaşadığım sadece zorluklar bunlardı tabii ki. Kimlik değiştir, kimlik şeyler bilmem ne. Bunlar da zorluk yani. Bunlar yaşadığımı söyleyebilirim. Yine kendi soyadıma dönmek için de dava açmak vesaire. Yine bu da bir süreç yani. Gidiyorsun dava açmak falan.” (Katılımcı 2).

“Her kurumda soy isim değişikliği yapmanız gerekiyor. Yoksa eski soy isminizle hitap ediliyor. O kadar çok kurum var ki. Yani telefondan girin, dedi az önce de mi tapudan noterle aklınızı her yer yani. Hatta şöyle söyleyeyim duvardaki diplomanızda, uzmanlık diplomanızda eski soy isminiz yazıyor. E şimdi evlensem yeni kocam içeri girecek sürekli eski soy ismimi görecektir. Ben olsam sinir olurum. Yani.” (Katılımcı 3).

“İşte bürokratik zorluklar yaşadım işte onu demek istiyorum. Şey olarak zaten hani okey evlenince falan yeni kimlik çıkıyor. İşte şunlar bunlar hani medeni durumunda değiştiği için. Oralarda şey yok ama ekstra bir şeyim oldu mu? Hani

bürokratik olarak. Pasaportum vardı, onu yenilemek durumunda kalıyorum tabii ki. Ama bu medeniyet durumunu değiştğinde de yapman gereken şeyler. Oralarda sıkıntı yok. Orada eşim de aldı. Yeni kimlik pasaportu almak durumunda falan kaldı. Ama ben de ekstra bir şey olarak dediğim gibi Bu şeylerde sıkıntı yaşamadım. Nedir onun adı? Ehliyet çıkartma falan. Hep düşünüyorum neler değişimde olmuş olabilir. Ama şunlar oldu. Bankalara bildirmen gerekiyor mesela. Eşim tabi böyle bir şeyi bildirmiyor. Ben bankalara maaş aldığım yerlere bunları bildirmek durumunda kalıyorum. Öyle bir farklılık oldu. Çok zorluk, aşırı zorluk çıkartan şeyler değil.”
(Katılımcı 4)

“Ne yaşadım? Okuldaki süreçler, mail adresini değiştirmem, mailimde kayıtlı verileri kaydedemem, tek tek bazı kurumlara ya da okuldaki farklı birimlere mail atmam gerekti. mail attığımda bazen işte Mernis'te gecikme oldu yok güncelleyemediler yok öyle kaldı tekrar değiştirmek gibi tabelamı değiştirmek zorunda kaldım okuldaki işte isimliğimi tabela dediğim o tabii o tabela isimliğin asılması da benim için şey bir gündü değişik bir gündü yani ilan etmiş gibi oldum resmen ben boşandığım diye herkese çünkü herkes evli olduğumu bildiği için ne olduğunu anlayacaklardı yani ama dikkat etmeyen hocalarımız da oluyor yani bunun pek farkında olmayan bir hocamız bile var bana arada takılıyor kaç çocuk vardı senin diyor iki hocam diyorum aa üç niye yok diyor ondan sonra işte nüfus azalıyor bu şekilde falan diyor nüfus çalışan bir hoca iktisatçı bir hoca geçiştiriyorum yani o da fark etmemiş ona da ilan etmiyorum ama o fark etmemiş soyadıma bakmamış demek ki onun dışında başka ne gibi zorlukları oldu şöyle bir şey duyuyorum mesela bir arkadaş yani bir öğrencimiz ya da bir başka akademisyen atıfta bulunacak benim soyadımın değiştiğini biliyor fakat editöre şunu soruyor kitap editörüne hocam bu hocamızın soyadı değişmiş sonuçta benim atıf yapacağım eski soyadı ama acaba şimdi atıf yaparken yeni soyadını mı kullanmalıyım eski eserinde yani bu soru karşılaşmış. Editör de bana sordu. Hocam böyle bir atfınız var ben bir şey diyemedim diye. Olur mu öyle şey dedim. O dönemde eski soyadıyla çıktıysa eski soyadımı kullanacak.” (Katılımcı 5)

“Yani dediğim gibi çok kısa bir süre. 95 Temmuz'da evlendim ben. 97 Mayıs'ta çıktım yanılmıyorsam ya da en azından ben 97'nin yaz aylarında

değiştirmiştım kanun değişikliği sonrasında. O iki yıllık dönemde bütün kimliklerimi değiştirmek zorunda kaldım. Yurt dışına çıkacaktım. Pasaportun, hizmet pasaportum vardı. E. Ç. olarak çıktı. Bütün kimliklerim öyle yapıldı. Ama bursa başvururken E. G. olarak başvurduğum için bütün bu değişimleri bir de belgelemem gerekti Burs aldığım yere. Sonrasında çifte soyadında bir sorun çıkmadı. Ama bu yaklaşık iki yıllık süredeki E. Ç. dönemi benim için gerçekten çok yabancılaştırıcıydı. Mesela nüfus müdürüne gidiyorsunuz. E. Ç. diye sesleniyorlar. Benim onun ben olduğumu algılamam için baya birkaç dakika geçmesi gerekiyordu. Birkaç defa ses ha pardon ya ben E. Ç.'ydim diye oraya gitmem ve ona vakıf olmam birazcık zaman alıyordu. Dolayısıyla tamamen vazgeçtim. Çifte soyadı olmayan zamandaki duruma baktığımda biraz yabancılaştırıcı bir durumdu.” (Katılımcı 6).

“... soyadımın değişmesinden kaynaklı yani kimlikleri yenilemek, pasaportu yenilemek o tip şeyler yani onun dışında soyadımın değişmesinden kaynaklı aklıma gelen bir şey yok.” (Katılımcı 8).

“Yani ne yazık ki bizim şu resmi kayıtlarımız var ya yani onlar çok zorluyor insanı. Bir kere bütün bankalara gidiyorum ve hani maaş hesabım var ya birden çok bankada en basitinden maaş hesabım var. Üniversite farklı bir bankayla anlaşma yapıyor. Biz direkt yani bizim haberimiz bile olmadan maaş hesaplarımız açılıyor zaten. Onlarla uğraşmak çok can sıkıcı.” (Katılımcı 10).

“... sadece o hukuksal süreç işte soyadı değişikliği için dilekçeler şunlar bunlar. Onun dışında şu anda mesela hiç onun bir dezavantajını hissetmiyorum.” (Katılımcı 7).

Katılımcıların ifadeleri, soyadı değişikliğinin ardından kimlik, pasaport, banka hesapları ve akademik belgelerin güncellenmesi gibi bürokratik süreçlerin zorluklar oluşturduğunu göstermektedir. Bu süreçler, zaman alıcı ve karmaşık bir yapıya sahip olup, bireyler üzerinde ek bir yük yaratmakta, özellikle resmi kayıtların ve atıfların doğru şekilde eşleştirilmesi konusunda aksaklıklar yaşanmasına neden olmaktadır.

Katılımcılar iki soyadı kullanmaları nedeniyle **isimlerinin uzaması nedeniyle zorlandıklarını** şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Zorluk? Yani zorluk olarak şöyle söyleyebilirim. Bir kere iki soy isim başlı başına zor bir şey kullanırken. Çünkü daha uzun bir ismin oluyor. İşte her tür başvuruda bir değil iki kelime yazıyorsun. Başta alışmak zor oluyor. Böyle bir alışana kadar baya bir zaman geçiyor. 6 ay, 1 sene en az. Benim kişisel olarak soy isminin okunuşu çok zor. İkinci soy ismimin. İlkindi de zor ama mesela insanlara söylediğimde daha bir kişi bile tüm adımlı anlayamıyor. Yani üç işte ismim, iki de soy adım var. Atıyorum bir mağazada alışveriş yapıyorum ve üç ismimi de söylüyorum. Mutlaka bir tek tek hecelemem gerekiyor. İşte Paris, Adana falan diye böyle konuya giriyorum. Bu beni çok zorluyor. Yani ismin uzunluğu ve okunuşu.” (Katılımcı 1)

“Atıfların yazılımı noktasında zorluk yaşadığını düşünüyorum. Çünkü iki soyadı, ikisi de uzun. İki soyadımın birlikte çok uzun olduğunu düşünüyorum. Ve mutlaka burada ya sadece ikinci soyadımı yazılanları tamamen kabul edemiyorum veyahut da sadece ilk soyadım olan yayınlarım var. Oradan yine alabiliyorum atıfları. Fakat sadece ikinci soyadım olarak yapılmışsa hiçbir fikrim yok. Yani bana ulaşmıyordur muhtemelen. İkisi birlikte kullanılanları da görüyorum bazen. Ama bu sanırım benden ziyade atıf veren kişilerde daha çok büyük bir problem olduğunu düşünüyorum. Çünkü biz de aynı sorunları yaşıyoruz. Bazen isimle soy ismi ayırmakta bile zorlandığımız oluyor. Bu sebeple benden ziyade karşı tarafın zorlanabileceğini düşünüyorum bu konuda.” (Katılımcı 9).

“Hiçbir avantajı yok dediğim gibi şeyden dolayı. Ekstra bir zul oluyor. Uzadığı için soyadın. Dezavantaj noktasında sayabileceğimiz şeyler bu.” (Katılımcı 4).

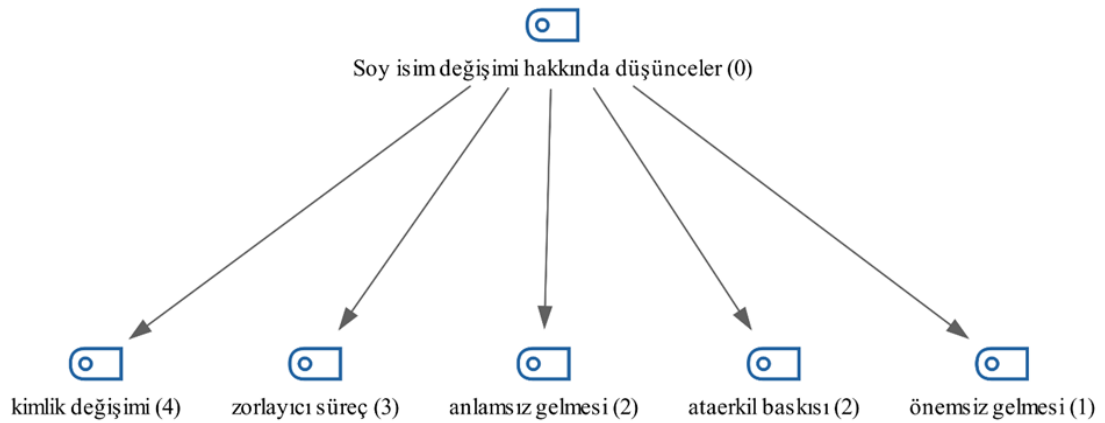
“Bu durumla ilgili avantajlardan bahsetmiştim zaten daha ciddiye alınma noktasında bu tür farklılıklar yaşıyorum ama dezavantaj dediğim gibi benden ziyade işte karşı tarafa biraz daha zahmet olduğunu düşünüyorum çünkü tek tek yazılabiliyor bazen her zaman programlar kullanılmıyor. Zotero gibi, Mendeley gibi programlar kullanılmıyor. Bazen onlar bile hata yapabiliyor isim soy isim ayırma

noktasında. Dediğim gibi belki karşı tarafa külfeti vardır. Bana hiçbir zararı yok şimdilik.” (Katılımcı 9).

Katılımcılar, çift soyadı kullanımının isimlerinin uzamasına bağlı olarak hem kendileri hem de başkaları için çeşitli zorluklar oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Uzun isimler, yazılı ve sözlü iletişimde karmaşıklığa neden olmakta, başvurular, atıflar ve akademik çalışmalarda hatalara yol açabilmektedir. Özellikle atıf ve kayıt sistemlerinde isim-soyisim ayrımı gibi teknik sorunlar, hem çift soyadı taşıyan bireyler hem de bu isimlerle çalışan kişiler için ek bir yük oluşturmaktadır.

4.2.3. Soyadı Değişikliği Hakkında Düşünceler

Katılımcıların Soy isim değişikliği hakkında düşüncelere ait hiyerarşik kod-alt kod modeli Şekil 4.2.3.’de gösterilmiştir. Katılımcılar bu kategori altında anlamsız gelmesi, ataerkil baskısı, kimlik değişimi, zorlayıcı süreç ve önemsiz gelmesi kodlarından oluşmaktadır.

Şekil 4.2.3. soy isim değişikliği hakkında düşünceler

Şekil 4.2.3.’te soy isim değişikliği hakkında düşünceler koduna bağlı alt kodları değerlendirilmiştir. Kimlik değişimi kodu 4 kez, zorlayıcı süreç kodu 3 kez, anlamsız gelmesi kodu 2 kez, ataerkil baskı kodu 2 kez, önemsiz gelmesi kodu ise 1 kez kodlanmıştır.

Katılımcılar soyadlarının değişmesiyle ilgili **kimliklerinin değiştiğini düşündüklerini** şu şekilde ifade etmektedir:

“Yani yabancı bir kimlik geliyor üzerinize. Dolayısıyla size ait olan şey sizden alınmış gibi oluyor Dolayısıyla bambaşka bir kimliğe bürünmeniz gerekiyor Ve bu size sorulmuyor yani bunu almak zorundasın emredici bir şey dolayısıyla burada kendi hakkınızdan kişilik hakkınızdan vazgeçiyorsunuz yani. Kendi isteğiniz dışında emredici bir hükümle. Kişilik hakkınızdan vazgeçiyorsun o nedenle de şey olmuyor yani insanı kendini iyi hissettiren bir şey değil sonra bütün kimlikler değişiyor. Bilmem neler oluyor şu oluyor onları değiştiriyorsunuz sonra kendi soyadımı aldım. Hadi yeniden bütün o kimlikleri değiştir falan filan böyle şeyleri de şey yapıyordunuz. Tabi o zaman şimdi dava açmaya gerek yok. Gidip evlenen kendi soyadını direkt olarak alıyor da ama işte bir de dava açıyorsunuz. Yani mahkemeye gidiyorsunuz vesaire.” (Katılımcı 2)

“Yani kendimi çok kötü hissettiğimi söyleyebilirim. Özellikle de evlendiğim 95 yılındaki o zorunluluktan dolayı yani gerçek bir kimlik kaybı olarak düşünüyordum bunu ve ilk davayı ben açtım. Yani bilebildiğim ilk davayı ben açtım. Anayasa Mahkemesi'ne aykırılık iddiamız da vardı ama mahkeme kabul etmediği için sonrasında temyiz aşamasına da gidemedim yurt dışına çıktığım için. Ama benim için çok önemli bir davaydı. O dönemdeki yasa değişikliklerini etki etmek için de çok aktif bir şekilde görev aldım birçok kadın örgütün içinde.” (Katılımcı 6)

“Aslında bu bir geleneksel altyapısı, zemin olması o ile beraber artık kullanılmaması da böyle bir özgürlük de var. Tamamen kendi soyadımızı da kullanıyoruz, ikisini beraber kullanabiliyoruz veyahut da tamamen eşimizin soyadını da alabiliyoruz. Dediğim gibi geleneksel, ataerkil yapımızdan kaynaklanan bir durum. Fakat bunu iş yaşamımıza yansıttığımızda yeni bir soyadı, yeni bir insan, yeni bambaşka bir insan olarak insanların, mevcut tanıdığımız insanların karşısına bu şekilde çıkmak, çoğu zaman yüz yüze gelemiyoruz insanlarla ve yayınlarımızla veyahut da ismimizle tanınmak veyahut da gitmek durumunda kalıyor. Bu gibi durumlarda sorun olarak karşımıza çıkabiliyor yeni bir soyadı.” (Katılımcı 9).

Katılımcılar, soyadı değişikliğini kişisel kimliklerinde önemli bir dönüşüm olarak deneyimlediklerini, bu sürecin bazen zorlayıcı ve yabancılaştırıcı bir etki yarattığını belirtmişlerdir. Özellikle zorunlu soyadı değişiklikleri, bireylerin

kimliklerini kaybettikleri hissine yol açmakta ve toplumsal normlar ile geleneksel değerler doğrultusunda bu değişim, bireylerin toplumsal ve profesyonel yaşamlarında yeni bir kimlik inşası gerektirmektedir. Bu durum, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde kimlik bunalımlarına neden olabilmektedir.

Katılımcı 10 soyadı değişimiyle kimlik değişikliğine neden olduğunu fakat bunun onun için **olumlu bir durum olduğunu** şu şekilde ifade etmiştir:

“Şimdi şöyle psikolojik olarak bir kere çok iyi hissediyorum. Aslında ben babamın soyadını da bırakarak böyle hani boşandıktan sonra yeniden evlenirken aslında adeta önceyi tamamen bırakmak istedim ve yeni bir ben yaratmak istedim. Akademide de öyle biliyor musunuz? Hani benim o yüksek lisans tezim kitaplaştı, satılıyor hala. O kişiyle beni farklı zannediyorlar. Yani başarmışım, amacıma ulaşmışım onu düşünüyorum her zaman. Ya adım ve şu anki soyadım başka birisi adım ve eski iki soyadım o kim ya bilmiyoruz ya bunu CV verdiğim yerler anlayabiliyor. Ben aslında aynen bu amaçla hareket etmişim. Yani yeni bir ben yaratmak istemişim. Şu anda da onu başardığım için çok mutluyum. Yani psikolojik olarak da kendimi daha iyi hissediyorum. Bu şekilde.” (Katılımcı 10)

Katılımcılar soyadının değişmesi nedeniyle yaşadığı **zorlayıcı** bir süreci şu şekilde ifade etmiştir:

“Çok kötü bir his. Yani bankaya gidiyorsunuz, eski soy isminiz Türkc cell sesinizden tanırdan bir türlü soy isim değişikliği yapamıyorsunuz. Her kuruma ayrı ayrı şey yapmak gerekiyor. Başvurmak gerekiyor. Yani e-Devlet'ten tek bir nokta değişince hepsi birden değişmiyor. Mesela boşandıktan 16 yıl sonra İbn-i Sina'ya geldim, hala daha sistemde kızlık soyisim, şey evlilik soyismi gibi gözüküyor. Çünkü her kurum kendi içinde medullası var, her kurum kendi medullasını kullanıyor. Her kuruma gittiğinizde tek tek düzeltme yapmanız gerekiyor. Topu dahil. Evet. Ve noter gerekiyor. Noter eşliğinde yapmamız gerekiyor. Her gittiğiniz kurumda ayrı bir problem. Mesela tapularınız değiştiğinde notere gidip noterden soy ismi değişikliğine dair evraklarınızla birlikte tapuya gidiyorsunuz. Ekstradan yük. Bir de sürekli geçmiş sizi hatırlatıyor. Mesela boşanmaktan 6 yıl sonra buraya geldim. 6 yıl sonra sisteme giriyorsunuz. Kızlık soy isminiz. Evlilik soy isminiz yani.” (Katılımcı 3)

“Soyadımın değişmesi hakkında yani zorlayıcı bir süreçti aslında. Şöyle ki tabii memnunum aile soyadıma döndüğüm için çünkü beni yetiştiren ailem en nihayetinde onların soyadının bir eserde bir kitapta görünür olması beni daha çok mutlu ediyor açıkçası. Ama eski eserlerime baktığımda eski eşimin soyadı gözüküyor.” (Katılımcı 5)

“Yani şöyle yine aynı şeyi söyleyeceğim iki soyadının olmasından dolayı beni çok büyük bir şey yapmadı sarsmadı mesela tek soyadı kullananlarda atıyorum işte soyadı şendi elif şendi diyelim uydurdum tamamen hiç tanımıyorum öyle birini elif şendi sonra kendi soyadına döndü atıyorum pak oldu elif pak demekle zorlanıyor mesela o soyadına alıştığı için bir de geçirilen yıl da önemli tabi o evlilik sürecinde Ya da evli değil bekar ama evlendikten sonraki süreçte olabilir soyadı her iki durumda da değişebilir. Ama ben iki soyadımı da kullandığım için çok bunun bir şeyini görmedim açıkçası.” (Katılımcı 7)

Katılımcılar, soyadı değişikliği sürecinin bürokratik ve duygusal zorluklar yarattığını ifade etmektedir. Özellikle, her kurumun farklı sistemler kullanması nedeniyle birçok başvuru ve düzeltme işlemi gerektiğini belirten katılımcılar, bu sürecin zaman alıcı ve zahmetli olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca, eski soyadının geçmişteki kimlik ve eserlerdeki görünürlüğü, bireylerin geçmişle olan bağlarını sürekli olarak hatırlatmakta ve bazı durumlarda kişisel rahatsızlık yaratmaktadır. Bununla birlikte, bazı katılımcılar soyadlarını değiştirmelerinin kendi kimlikleri için bir olumlu dönüşüm olduğunu da belirtmektedirler.

Katılımcı 8 soyadı değişikliğinin kendisine **önceden önemsiz geldiğini fakat boşandıktan sonra daha önemli geldiğini** şu şekilde ifade etmiştir:

“...benim baştan düşünüp de kendi soyadımı evlenmeden öncekini sanki değiştirmemem ya da ikisini birlikte kullanmam gerekiyordu diye düşünüyorum. Yani Hani baştan böyle bir şey yapmam lazımdı gibi geliyor. Ama ben hiçbir zaman önemsemedim. Hatta şöyle ben aslında 3 yıl önce boşanmadım. Çok daha önce boşandım. Ama o zaman kendi isteğimle hani çocuklarım da bundan olumsuz etkilenmesin diye mahkeme kararı aldırıştım. Ve eski eşimin soyadını

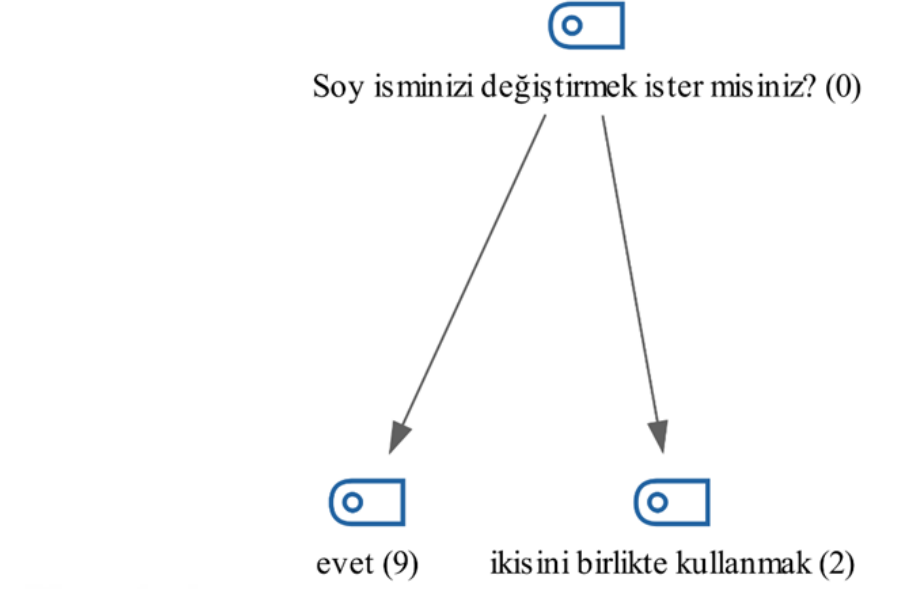
kullanıyordum. Uzun sürede kullandım. Fakat daha sonra bazı nedenlerle kullanmama kararı aldım. Yani dediğim gibi benim için çok da önemli değildi o soyadı ya da bu soyadı. Ama şimdi düşündüğümde birtakım yaşanmışlıklardan sonra aslında önemliymiş diye düşünüyorum. En azından ikisini bir kullanabilirdim.” (Katılımcı 8)

Bir katılımcı soyadı değişiminin **ataerkil baskı nedeniyle gerçekleştiğini** şu şekilde ifade etmiştir:

“... şey çok zaten anlamsız geliyor. Hani bir başkasının nüfus grubuna dahil olmak, işte ne deniyordu onu, kütüğüne geçmek, soyadını almak. Yani bu bana insanın böyle bireyselliğine zaten tamamen ters bir şey gibi geliyor. Tabii ki bunun işte arka planında hukuki şeyleri falan var ama yani bunun tüm dünyada ben olmaması gerektiğini düşünüyorum. Tabii ki şey olabilir yani çok istiyordur kadın ya da erkek eşinin soyadını hani bir sus olarak almak istiyorsa almalı ama bence insanlar hani tabiri caizse nasıl doğuyorsa soyadı ve isim anlamında öyle doğmalı. Çünkü nihayetinde yalnız geldik, yalnız gideceğiz. Oradaki soyadının o eklenmesi hukuki bir anlamı varsa tamam hukuki birleşme zaten evlilik yoluyla sağlanabiliyor. O sağlansın. Atıyorum ortak mallar, ortak velayet gibi şeyler zaten yapılabilir. Bunun için soyadı değişikliğine gerek yok. Hani şey dendiğinde de işte insanlar, aileler karışır falan dendiğinde de zaten bir nüfus örneği diye bir şey var. Orada mesela benimkini çıkarınca eşiminki de çocuğumunki de çıkıyor. Yani bu yolla bu belgeyle zaten bizim bağlı olduğumuz da belli oluyor. Onun dışında nüfusumuzda zaten evli yazıyor nüfus cüzdanı bilgilerinde. Bunlar yeterli diye düşünüyorum. Yani orada evli yazıyorsa bir de ekstra soyadı değişikliğinin tam hukuki şeyini ben biraz ataerkiyle bağdaştırıyorum. İşte o erkek soyluluk dediğimiz şeyin biraz hani günümüzdeki temsilcisi bir uygulama bence. O yüzden de ben de biraz buna, erkeğe hizmet ettiği için çok hoş bakamıyorum açıkçası.” (Katılımcı 1)

4.2.4. Soyadını Değiştirme Durumunda Tercih Edilecek Durum

Katılımcıların Soy isminizi değiştirmek ister misiniz? ait hiyerarşik kod-alt kod modeli Şekil 4.2.4.’de gösterilmiştir. Katılımcılar bu kategori evet ve ikisini bir kullanmak kodlarından oluşmaktadır.

şekil 4.2.4. Soy isminizi değiştirmek ister misiniz?

şekil 4.2.4.'te katılımcılara soyadlarını değiştirmek isteyip istemediklerine dair sorulan soruya ait değerlendirilen alt kodun 9 kez “evet”, iki kez “ikisini birlikte kullanmak” şeklinde kodlandığı bulgulanmıştır.

Katılımcılara soyadını **değiştirmeleri halinde hiçbir olumsuz durumla karşılaşmayacak olsalardı neyi tercih edecekleri** sorulduğunda ise bir kısmı şu şekilde cevap vermiştir:

“şöyle. gazetede ya da haberlerde şey gördüm işte sana da bahsettiğim gibi artık isteyenler kendi soyadında kalabilecek gibi bir uygulamanın çıkabileceğine dair bir takım işaretler gördüm. Ve şey düşündüm yani bundan sonra ne yapacağım diye bir düşündüm. Ve şeye karar verdim yani ben o evleneli 8 yıl oluyor. Hani bu saatten sonra uğraşıp değiştirmem. Ama bugün o karar tamamen uygulanır olsaydı ve evlenseydim kendi soyadımı kullanırdım. Ama şu saatten sonra eşime de biraz böyle sonradan çıkmak sanki onun da biraz her ne kadar politik olarak bir şey bulmaz ama Bir tık canını sıkar gibi hissettiğim için olan olduğu gibi kalsın. Ama ben baştan yapıyor olsaydım kendim nasıl doğduysam o şekilde devam etmeyi tercih ederdim.”

(Katılımcı 1)

“Yani yine kendi soy adımı kullanmayı tercih ederdim.” (Katılımcı 2)

“Değişmemesini tercih ederdim.” (Katılımcı 3)

“Tabii ki değişmemesini isterdim. Yani bu dediğim gibi tamamen kişilere, kadınların tercihine bırakılması gerektiğini düşünüyorum.”

“Tabii tabii yani şeyden dolayı değil. Nasıl diyeyim soyadımı çok sevdiğim için, aşık olduğum için bilmem öyle bir durumum tabii ki yok. Tamamen şeyden dolayı dediğim gibi gene baba üzerinden tanımlanıyorum. Tamam onu da farkındayım. Ataerkil sistemde. Babamın soyadı temelinde. Ama ne diyelim kötünün iyisi. Yani eşimin soyadını almaktansa tabii ki babaminkini devam ettirmeyi nasıl diyeyim? Devam ettirmeyi tercih ederim.” (Katılımcı 4)

“Kesinlikle değişmemesini.” (Katılımcı 6)

“Değişmiyor yani kendi soyadımı tamamen kullanmayı tercih ederdim ki kısmen de kullandım aslında orada iyi de bir akıllılık etmişim çünkü çok küçük yaşta evlendim onu akıl ediyor olmak da şu an beni mutlu ediyor açıkçası” (Katılımcı 7)

“Şu anki bilincimle kesinlikle kendi soyadımın kalmasını seçerdim. Yani şöyle bu akademik yaşamda yaşadığım sorunlar haricinde de şu anki bilincimle evlenmeden önceki soyadıyla devam etmek isterdim. Çünkü şöyle düşünüyorum yani ben erken evlendim biraz yani 20 yaşında evlenmiştim ama hani biliyorsunuz yani hani şöyle bir şey var hani 6 yaşına kadar oturuyor insanın kişiliği gibi.” (Katılımcı 8).

“Yani bence evlilikle birlikte kadının da soyadı değişmemeli. Öyle bir seçeneğim olsaydı ben yine hep Y.’de kalmak isterdim. Değişmek zorunda olduğu için yani işte ikinci eşin soyadı eklenebiliyordu. Onu tercih etmiştim. Sonrasında dediğim gibi tamamen psikolojik sebeple ikinci eşiminkini aldım tamamen. Bence yani kadın soyadı hiçbir zaman değişmemeli.” (Katılımcı 10)

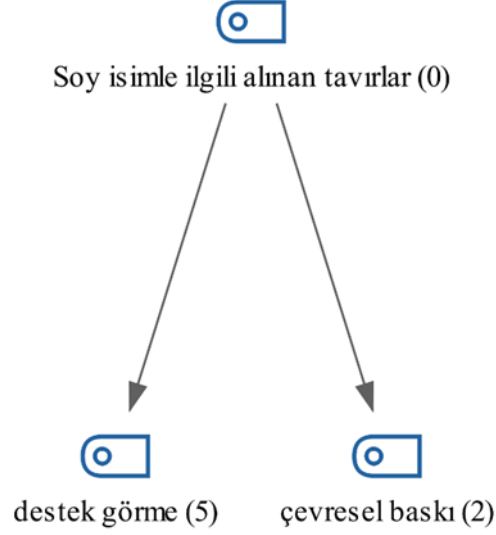
Katılımcılara soyadını değiştirmeleri halinde hiçbir olumsuz durumla karşılaşmayacak olsalardı neyi tercih edecekleri sorulduğunda ise Katılımcı 9 ikisini birlikte kullanmak istediğini şu şekilde ifade etmiştir:

“Sanırım ikisini bir, şu an benim tercihim de zaten bu. İkisini bir kullanmayı tercih ederdim. Ne kadar ki kendi soyadımızı kullanmaya çalışsak da bazı zamanlar geldiğinde işte farklı soyadları olarak toplumsal olarak biraz yanlış bakılabiliyor; yanlış anlaşılabilir. Evli olduğun halde soyadını kullanmamak toplum tarafından yine dışlanmaya sebep olabiliyor Ya da farklı anlamlar çıkarılabiliyor Bu sebeple bu benim tercihimdi zaten Böyle bir imkan sunulduğunda ben ikisini birlikte kullanmayı uygun gördüm.” (Katılımcı 9)

Katılımcılar, soyadlarını değiştirme konusunda çeşitli tercihlerini ifade etmişlerdir. Bir kısmı, kendi soyadlarını devam ettirmeyi tercih ettiklerini, bunun sebeplerinin kişisel kimliklerini ve aile bağlarını koruma isteğinden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar, soyadı değişikliğinin evlilikle birlikte gelen toplumsal beklentiler ve ataerkil yapılarla bağlantılı olarak zorunlu bir durum olduğunu, ancak bu değişiklikleri kendilerine yönelik psikolojik bir yük olarak hissettiklerini ifade etmişlerdir. Diğer bir grup katılımcı ise, soyadlarını birlikte kullanmayı tercih etmektedir; bu, toplumsal anlamda evlilikle ilişkili soyadı değişikliğine dair olası dışlanma ve yanlış anlamaların önüne geçilmesi amacıyla yapılan bir tercih olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, katılımcılar soyadının değiştirilmesi sürecinde kişisel tercihlerinin yanı sıra toplumsal ve psikolojik faktörleri de göz önünde bulundurdıklarını ortaya koymaktadır.

4.2.5. Soyadı İle İlgili Çevreden Alınan Tepkiler

Katılımcıların Soy isim ile ilgili alınan tavırlar ait hiyerarşik kod-alt kod modeli Şekil 4.2.5.'de gösterilmiştir. Katılımcılar bu kategori destek görme ve çevresel baskı kodlarından oluşmaktadır.

Şekil 4.2.5. Soy isimle ilgili alınan tavırlar

Şekil 4.2.5.'de çevreden gelen soyadı değişimiyle ilgili gelen tepkiler koduna bağlı alt kodları değerlendirilmiştir. Destek görme kodu 5 kez, çevresel baskı kodu 2 kez kodlanmıştır.

Katılımcılar soyadının değişmesi durumunda **çevrelerinden destek gördüklerini** şu şekilde ifade etmiştir:

“Ben destek gördüm. Zaten hep yaşıt arkadaşlarım, yakın olduğum meslektaşlarım onlardı ve evlilik süreçlerimiz de birbirine çok yakın oldu. Bu yüzden soyadımızı ne yapacağız konusunu birlikte konuşma şansımız oldu bu süreçte. Çok yakın arkadaşlarım da aynı şekilde çift soy ismiyle devam edeceğini zaten akademisyen kadınların özellikle buna bir tür mecburiyetleri de olduğunu düşünüyorlardı. Hem de zaten niye herkes illa sadece kocamanın soyadını alayım ki diye de düşünüyordu. Dolayısıyla benim açımdan destekleyici bir süreç oldu. Yani birlikte karar verdik, birlikte yaptık. Hatta bahsettiğim gibi son gün beni arkadaşım uyarmasaydı ben de tek soy ismiyle kalacaktım. O böyle hadi nişanlıyı ara hemen git sizi değiştir ver dilekçeni falan dedi. Ve iyi ki demiş. İyi ki o gün yani bunu konuşmuşuz. Çift soyadım olabildi. Yani orada ben de şey hissi uyandı mesela onu yaşadktan sonra. Başka kadınları uyarmalıyım. Yani bunu yapmak istese de yapamıyor. Benim gibi böyle yönlendirilmeyen bir sürü insan vardır. Bu da bence kadınların çift soy isminin sayısını düşürüyordur diye düşünüyorum. O yüzden

üzülmüştüm. Yani hani keşke herkese bunu duyurabilsem demiştim. Onun dışında ben kötü bir tepki almadım ama mesela bazen şey gördüm mesela annem teyzeme şey demişti teyzem evleniyor işte bundan 10 sene önce falan Sonra evlendikten sonra eşinin soyadını almış. Annem de ona şey demişti, ay ne vizyonsuzsun, artık herkes çift soy ismi alıyor, sen niye böyle şey yapmadın falan demişti. Teyzem de işte ben kocamunkini alırım falan diye böyle şey yapmıştı. Kimine göre vizyonsuzluk, kimine göre eşine olan sevginin ve tırnak içindeki bağlılığının bir göstergesi, şovu diyeyim. Ama hence yani şey bir eş yani erkeklerde de yani ben olsam iki soy ismini desteklerdim yani o bir bağımsızlık ya da bir politik duruş olarak yani bana öyle spor geldiği için tabii ben öyle bir erkek olunmasını tercih ederdim.” (Katılımcı 1)

“Yok tepki olmadı. Kadın akademisyen arkadaşlarla şöyle bir konuştuk. Ya nedir bu kadın akademisyenlerin çektikleri diye. Ondan sonra işte bu soyad da nereden çıktı gibi. Şöyle bir şaka ile karışık konuşmamız oldu. Tepki değil ama böyle kadınlar arasında bir destek konuşması oldu.” (Katılımcı 5)

Katılımcılardan bazıları rahatsız etmek maksatlı olmasa da **çevresel bir baskıya maruz kaldıklarını** şu şekilde ifade etmiştir:

“Bir tepki, olumsuz bir tepki almadım. Destek olan meslektaşlarım da oldu. Ama böyle olumsuz bir yaklaşım, söz, ima böyle çok fazla şey olmadı yani. Arayıp sormaları da onun rahatsız edici olması, rahatsız edici demek de aslında çok doğru olmayabilir. O benim algım çünkü. Hani onu rahatsız edelim, arayalım, irdeleyelim diye sormadılar eminim bundan. Ben sadece aa nasıl fark ettiler bunun şeklinde ben rahatsız oldum. Yoksa maksatları ne olduğunu düşünmüyorum.” (Katılımcı 7)

“Aslında yine az önceki sempozyumda olan bahsettiğim durumlar ilgili öyle tepki aldığım olmadı. Hani tepki gösterilecek bir durum değil zaten bu. Ama hani dediğim, biraz önce anlattığım belki olabilir. Kötü niyetle yapılan bir şey değildi ama beni rahatsız etti.” (Katılımcı 8)

“Yok almadım. Meslektaşlarımda. Hatta onlar beni anlayışla karşıladılar. Yani bu yeni bir sen yaratma olayını onlar da fark etmişlerdi aslında. Ben annemden

tepki aldım. Babamın soyadını nasıl bırakırsın diye annem bildiğiniz benimle yani böyle bir sene falan çok limoni tavırlar içerisine girdi. Annemden tepki aldım onu söyleyebilirim. Yok meslektaşlarımdan almadım.” (Katılımcı 10)

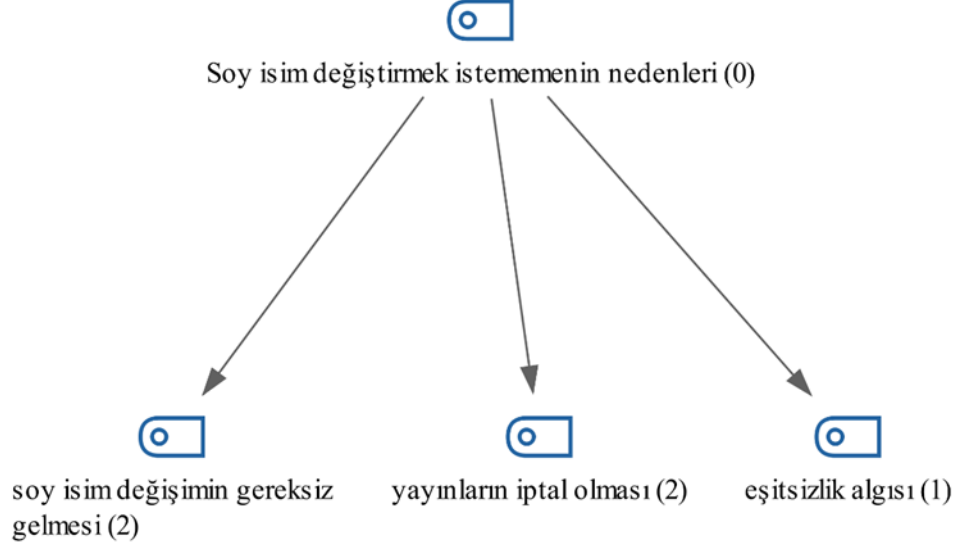
“Yani almadım fazla ama işte bir çevresel baskı oluyor. Yani yeniden mi evlendin? Aa Boşandın mı? Aa Şu mu? Gibi soyadı değişikliği çerçevesinde. Bu tür tepkiler oluyor dediğim gibi. Özel alana giren rahatsız edici sorular oluyor anladım o yüzden biraz o rahatsız etmişti onu ben şey yapıyorum onun dışında başka bir şey olduğunu düşünmüyorum başka bir şey olmadı.” (Katılımcı 2)

“Evet, biraz maço bazı öğretim üyelerimiz toplantılarda bizim fakültede bayağı bir çift soyadlı kadın akademisyen var. İşte isim listesi okunurken vesaire öf bu kadınların da feminizminden sürekli çifte soyadıyla uğraşmak zorunda kalıyoruz gibi. Ben de hani diliniz kopmaz iki tane soyad olunca diyerek tepki göstermiştim. Sonra bir daha öyle bir tepki almadım. Ama hani bunun bir akademik toplantıda dile getirilmesi bile yeterince yaralayıcıydı.” (Katılımcı 6)

Katılımcılar, soyadlarını değiştirme sürecinde çevrelerinden genel olarak destek aldıklarını, ancak bazı durumlarda çevresel baskı ve rahatsız edici yorumlarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Destekleyici söylemler genellikle yakın çevre ve meslektaşlar arasında yer alırken, bireylerin ailelerinden veya toplumsal normlardan kaynaklanan baskılar bazen rahatsızlık yaratmıştır. Katılımcılar, soyadının değiştirilmesinin bir kimlik ve bağımsızlık meselesi olarak görülmesini savunmuş ve kadınların çift soyadını kullanmalarının desteklenmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Bununla birlikte, bazı katılımcılar, soyadı değişikliğiyle ilgili olarak toplumdan gelen belirli olumsuz algılar ve soru işaretlerinin rahatsız edici olabileceğini belirtmişlerdir.

4.2.6. Soyadını Değiştirmek İstememe Nedenleri

Katılımcıların Soy isim değiştirmek istememenin nedenleri ait hiyerarşik kod-alt kod modeli Şekil 4.2.6.’de gösterilmiştir. Katılımcılar bu kategori eşitsizlik algısı, soy isim değişimin gereksiz gelmesi ve yayınların iptal olması kodlarından oluşmaktadır.

Şekil 4.2.6. Soy isim değiştirmek istememenin nedenleri

Şekil 4.2.6.'da soy isim değiştirmek istememenin nedenleri koduna bağlı alt kodları değerlendirilmiştir. Soy isim değişiminin gereksiz gelmesi kodu 2 kez, yayınların iptal olması kodu 2 kez, eşitsizlik algısı kodu 1 kez kodlanmıştır.

Katılımcılar soyadı değişiminin **gereksiz bulduklarını** şu şekilde ifade etmiştir:

“Başta da dediğim gibi yani bizler her birimiz ayrı bir bireyiz. Kadın, erkek, çocuk, yaşlı vs. fark etmeksizin dünyaya geldiğimizde iyi kötü bir isim ve soy ismimiz oluyor bir şekilde. Bunun değişmesi bana gereksiz geliyor. Özellikle aile kurumunun altına girmek, onun çatısı altına giriyorsun, bir başka aileye gidiyorsun vs. Ben daha bu konuların bireysel olması gerektiğine inanıyorum.” (Katılımcı 1)

“Ya işte onunla doğuyorsunuz, onunla büyüyorsunuz. Kimliğinizin bir parçası oluyor. Sizi tanımlayıcı bir öge soyadı bu anlamda. Ve durduk yere de değişmesinin bir anlamı yok. Değişmesi için bir neden yok. Haklı bir nedenimiz yok. Dolayısıyla haklı bir neden olmadığı için de bunu istemediği anlamı yok. Aksine istememek gerekiyor. Çünkü bu şekilde bir bağımlılık ilişkisi yaratılıyor eşler arasında. Eşin soyadının alınması bu anlamda ona bağımlı olduğunuz anlamına geliyor. Dolayısıyla bağımlılık ilişkisi niye olsun eşler arasında? Yani eşitliğe dayalı ilişkiler olması gerekiyor. Anayasa da onu söylüyor zaten. Bu anlamda çok tehlikeli. Repliklerde

falan da var. Sen benim soyadımı taşıyorsun dikkat et falan. Böyle bir hakimiyet. Dolayısıyla bu hakimiyet türün içine girmek istemem yani. Niye gireyim yani. Anayasaya bakılsaydı eşit bir ilişki kuruyorum yani. Ne o benimkine ne ben onunkine.” (Katılımcı 2)

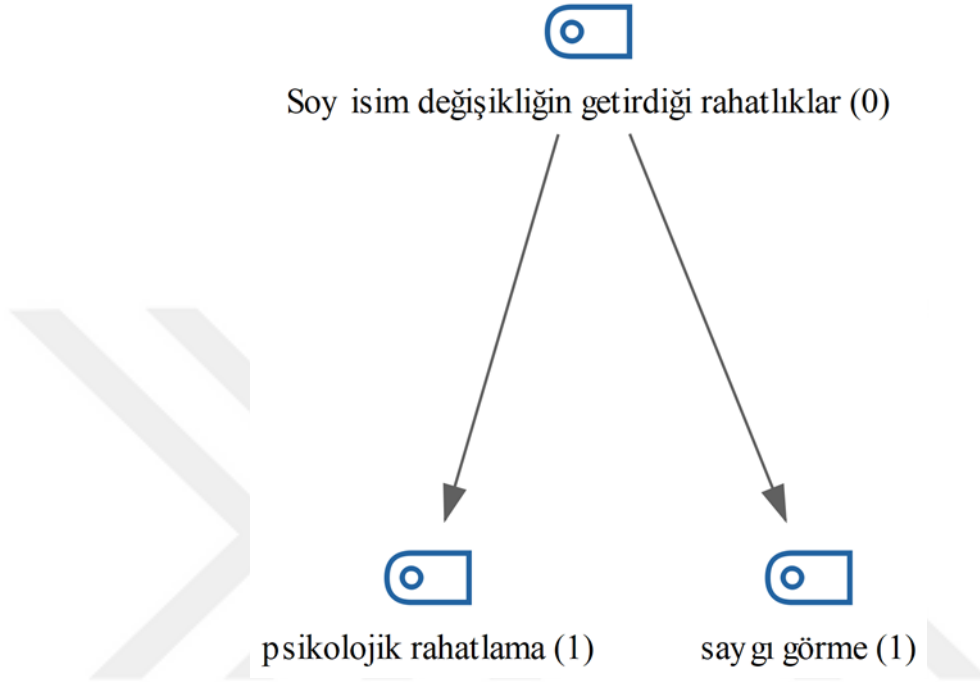
Bir katılımcı ise bu durumun **eşitsizliğe neden olduğunu** şu şekilde ifade etmektedir:

“Çünkü yani hep şu söyleniyor ya o da zaten babanın soyadı. Babanın soyadından kocanın soyadına niye geçemiyorsun? Ama bu belli bir kimlikle doğmanız. Yani sizden şu isteniyor. Siz E. olarak adlandırılmışsınız aileniz tarafından. Bir soyadı alıyorsunuz ve bu sizin kimliğinizin bir parçası. Bilinçlenmeye başladığınız evlilik yaşına geldiğiniz zamana kadar ve sonrasında birdenbire hadi bundan vazgeç diyorsunuz. Ben de insanlara hep şunu söylüyorum. O zaman isminizden de vazgeçebilirsiniz. Yani evlendiğin zaman F. Ç. oldu diyebilirsiniz de. Dolayısıyla kimliğimizin bilinçli olarak büyümeye başladığımız zamanlardaki kimliğimizin belli bir medeni durumdan dolayı, değişikliğinden dolayı değiştirilmesi ve bunun tek taraflı bir cinsiyette yüklenmesi tamamen eşitsizlik. Ama hep eşimle şunu da konuştuk. Yani erkekler değiştirmek zorunda olsaydı da ben eşim için de mücadele ederdim. Çünkü onun da sadece iki insan beraber yaşamaya karar verdiği, evlenmeye karar verdiği için kimliğinden vazgeçmesi bence o ilişkinin esasına etki eden bir şey olmadığı için olmaması gereken bir durum.” (Katılımcı 6).

Katılımcılar, soyadı değişimini gereksiz ve kimlik açısından haksız bir değişiklik olarak değerlendirmişlerdir. Soyadının kişisel kimliğin bir parçası olduğuna ve bireylerin evlilikle birlikte kimliklerinden bir öğeyi değiştirmelerinin, eşitsiz bir ilişki yaratabileceğine dikkat çekmişlerdir. Bazı katılımcılar, soyadı değişikliğinin cinsiyet temelli bir yükümlülük olarak kadınları hedef almasının eşitsizliğe yol açtığını ifade etmiş ve bu tür uygulamaların toplumsal ve bireysel düzeyde yeniden değerlendirilmesi gerektiğini savunmuşlardır.

4.2.7. Soyadı Değişikliğinin Getirdiği Rahatlıklar

Katılımcıların Soy isim değişikliğinin getirdiği rahatlıklara ait hiyerarşik kod-alt kod modeli Şekil 4.2.7’de gösterilmiştir. Katılımcılar bu kategori altında psikolojik rahatlama ve saygı görme kodlarından oluşmaktadır.

Şekil 4.2.7. Soy isim değişikliğinin getirdiği rahatlıklar

Şekilde 4.2.7.’de soy isim değişikliğinin getirdiği rahatlıklar koduna bağlı alt kodları değerlendirilmiştir. Psikolojik rahatlama kodu 1 kez ve saygı görme kodu ise 1 kez kodlanmıştır.

Bir katılımcı soyadı değişikliği ile **psikolojik olarak rahatlama** yaşadığını şu şekilde açıklamaktadır:

“Yani bu eskiyle olan bağlantının tamamen koparılması insanda bir kere psikolojik olarak çok büyük bir rahatlama sağlıyor gerçekten şimdi mesela benim iki tane oğlum var yani onlarla soyadımın da birebir aynı olması istiyorum o da önemli psikolojik olarak ya anne senin niye böyle ikinci soyadın var şeklinde küçük çocuklarda bile inanın küçüklerde inanılmaz ama acayip sorular sorabiliyorlar bu şekilde”. (Katılımcı 10)

Katılımcılardan bir tanesi ise iki tane soyadına sahip olmanın **saygı görmeye neden olduğunu** düşündüğünü şu şekilde ifade etmektedir:

“Yani şunu söyleyeyim Çift soy isminin bence bizim ülkede Toplumsal olarak bir avantajı var O da evli olduğun belli yerlerde belli oluyor Ve bu bazen şeye yarıyor Bir tık daha saygı sanki görmene bence neden oluyor Çünkü böyle bizde şey bir anlayış var ya: Evli ve çocuklu kadın en makbul, tırnak içinde en normal, en böyle toplumun beklentilerine uyan kadın anlayışıdır gibi bir anlayış var. Hani benim öyle bir isteğim ve çabam olmasa da bazen işte bir devlet dairesinde veya çalıştığım kurumda bir memurun yanına gittiğimde işte adımlı soyadımı söyleyince sanki hani bana böyle doğrudan böyle bir yorum olarak gelmedi ama benim hissiyatım şey böyle.” (Katılımcı 1).

Katılımcılar, soyadı değişikliğinin kişisel kimlik ve toplumsal algı üzerinde psikolojik etkiler yarattığını belirtmişlerdir. Bir katılımcı, eski soyadından tamamen kopmanın büyük bir rahatlama sağladığını ifade ederken, başka bir katılımcı ise çift soyadının toplumsal saygı görme ve evli ve çocuklu kadına yönelik toplumsal normları güçlendirme gibi avantajlar sunduğunu öne sürmüştür. Bu durum, soyadı değişikliğinin sadece bireysel kimlik ile ilgili değil, aynı zamanda toplumsal algılarla da bağlantılı olduğunu ve toplumun evli ve aileli kadınlara yönelik bakış açısını yansıttığını göstermektedir.

5. TARTIŞMA

Araştırma ile Türkiye’deki üniversitelerde görev yapmakta olan kadın akademisyenlerin soyadının medeni durum değişikliği sonucunda değişmesiyle birlikte akademik yaşamda karşılaştıkları durumları pek çok yönden inceleyerek bu durumlara yönelik beklenti, ihtiyaç ve isteklerini sosyal hizmet perspektifinden ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda da sekiz adet araştırma sorusuna cevap aranmıştır. Bu bölümde bulgular ve literatür bilgisiyle birlikte araştırma soruları ve cevapları değerlendirilip tartışılacaktır.

Soyadı, kişinin toplum içerisinde bireyselleşmesi, toplumun diğer fertlerinden ayrılmasını sağlayan ve kişiliğinin ve kimliğinin bir ifadesi olan bir kavramdır. Soyadının hangi aileye, hangi soya ait olduğunun belirtilmesini ve diğer aile ve soydan ayrılmasını sağlayan bir işleve sahiptir. Aynı zamanda soyadının bireyin kimliğini belirtmesi açısından da önemli bir yeri vardır (Pehlivan, 2016: 797). Bireyin kimliği için önemli unsurlardan olan ad ve soyadı kişiler hukuku kapsamında Türk Medeni Kanunu madde 26 tarafından korunan mutlak bir haktır ve mutlak hakların ihlali durumunda bireylerin yargı yoluna gitme hakkı bulunmaktadır (Yarayan, 2013). Kadınlar zaman içerisinde kendi soyadlarını kullanmak amacı ile yargı yoluna gitmişlerdir. 2004 yılında Ayten Ünal Tekeli tüm iç hukuk yollarını tüketerek Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne giderek kendi soyadını kullanmak için Türkiye’ye karşı dava açmış sonucunda Ayten Ünal Tekeli lehine karar çıkmıştır. Bu karardan sonra kadınlar kendi soyadını kullanmak için benzer davalar açmaya devam etmiştir. 2013 yılına kadar kadının bu talebini Anayasa’ya aykırı bulmayan Anayasa Mahkemesi bu tarihten itibaren içtihatı değiştirerek kadının dava yoluyla kendi soyadını kullanabilmesinin önünü açmıştır. Böylece kadınlar dava açmaları ve kazanmaları halinde kendi soyadlarını kullanabilmiştir. (Doğanay, 2015) 22 Şubat 2023 tarihinde ise Anayasa Mahkemesi Türk Medeni Kanunu 187. Maddeyi iptal etmiş ve yasama kanadı olan TBMM mahkeme tarafından tanının 9 aylık süre sonucunda yeni bir madde düzenlemesi yapmamıştır. Hukuki açıdan kanuni boşluk oluşmamasına rağmen uygulamada hala mağduriyetlerin yaşandığı gözlenmiştir (Baş ve Baş, 2024).

Araştırmada kadın akademisyenlerin bir kısmının medeni durumlarının değişmesiyle birlikte akademik çalışmalar üzerindeki yansımalarının neler olduğuna

dair cevap aranmıştır. Katılımcılardan bir kısmı görünürlük düzeyinde herhangi bir değişiklik gözlemlemediğini ifade etmiştir. Bu durumu açıklarken çalışmalarının niteliği ve ORCID sistemi kullanmaları nedeniyle çalışmalarının kolay ulaşılabilir olduğunu düşünmeleriyle açıklamışlardır. Katılımcıların bir kısmı ise soyadlarının farklı olduğu çalışmalarının daha az atıf aldığını ifade etmiştir. Bu durumu ise belli bir alanda çalışmalarının yoğunlaştığını ve o alanda bilinirlik oluşturdıklarını, fakat soyadlarının değişmesi ile insanların her çalışmaya erişemediklerini ifade etmişlerdir. Bunun sebebi olarak eski veya yeni soyadlarının bilinmemesi ve bu durumun karışıklığa sebep olabileceğini ifade etmeleri, sistemsel hataların bu duruma sebep olması veya zamanı göstermişlerdir. Sakallı vd. (2021) yaptıkları çalışmada benzer sonuçlara erişmiş ve akademik yayınlara sahip bir kadın akademisyenin medeni durumundaki değişiklik, akademik kimliğiyle ilgili sorunlara yol açarak yayınlarının takibi veya tanınırlığında güçlükler yaşamasına ve farklı bir kişi olarak algılanmasına neden olabileceğini ifade etmektedir. Bu yönü ile katılımcılar ile yapılan görüşme alan yazını ile paralellik göstermektedir.

Katılımcılardan bazıları soyadlarının değişmesine yönelik sempozyum, konferans gibi fiziksel ortamlarda veya Research Gate gibi akademik platformlardan görülmesi üzerine iki soyadı kullanmaları ile ilgili meslektaşlarından yorum aldıklarını, bazen boşanma veya evlenme durumuna yönelik sorular ve söylemlerle karşılaştıklarını, bu durumdan rahatsız olduklarını ifade etmiştir. Katılımcılar soyadlarının uzun olması veya değiştiğinin fark edilmesi nedeniyle dikkatleri üzerlerine topladıklarını, psikolojik olumsuz etkilendiklerini ifade etmiştir. Araştırmada kadınların soyadı değişikliğiyle birlikte kimliklerinde bir değişim, kendilerine dair yabancılaşma yaşadıklarını ifade etmiştir. Doğum soyadı ile kendisine bir kimlik oluşturan kadının evlenmesi ile o kimliği yeniden üretmesi, boşanması halinde ise tekrar yeni bir kimlik ürettikleri sonucu çıkarılmaktadır.

Literatür incelendiğinde eşinin soyadını almayan kadınların kariyer hedeflerinin daha yüksek olduğu ve yüksek eğitime sahip olan kişiler olduğu gözlenmiştir. Aynı zamanda kadınların sahip olduğu mesleki kimlik de soyadlarını tutmaya yönelik kararlarını etkilemektedir. Özellikle akademiye yer alan bireyin soyadı mesleki çalışmaları için önemli bir konumdadır. Soyadı akademik yayınların bilinirliğini ve tanınırlığını yansıtmaması nedeniyle değişmesi durumunda bireyin

akademik kimliğinde sorunlara sebep olabilmektedir. Yayınların farklı kişiler tarafından yapıldığı yanlışlığı ve atıflar hakkında bilgi toplamak için birden fazla kombinasyonlar denemek bireyin yaşayacağı zorluklar arasındadır. Kadınların her medeni durum değişikliğinde soyadının değişmesi kadınların kimlik karmaşası ve kaybı yaşamasına, kendine yabancılaşmasına neden olmaktadır. (Sakallı, Hürriyetoglu, Şat , 2021; Uluğ, 2015; Moroğlu, 2012).

Katılımcılar soyadlarının değişimiyle ilgili en çok zorlandıkları durumlar arasında kimlik, pasaport, araç ruhsatı, banka hesapları gibi belgelerde değişiklik yapmak ve görev aldıkları kurum içerisindeki birimlerin tamamına bildirimlerde bulunmak, akademik sistemlerde soyadı değişikliği yapmayı ifade etmiştir. Katılımcıların bir kısmı bu değişiklikleri yaparken problem yaşamadığını ifade ederken bir kısmı bu değişiklikler nedeniyle zorluklar yaşadıklarını ifade etmiştir.

Alan yazınında yer alan çalışmalarda da kadınların soyadlarının değişmesi ile pasaport, kimlik, bankalarda yer alan banka hesapları, kredi kartları, üyelik kartları gibi özel ve resmî belgelerin tamamında değişiklik yapmak zorunda kaldığı ve bu durumun kadınlar için maddi manevi yönden külfet oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır (Moroğlu, 2012; Oruç, 2016).

Kadınların soyadlarının değişmesinin özel hayatına yönelik bilginin kadının kontrolü dışında bilinir hale gelmesi gibi bir durum yaşanmaktadır. Kadının soyadının değişmesi ile evlenmesi veya boşanması durumu anlaşılmasına rağmen erkeklerde bu durum yaşanmamaktadır (Gözpınar Gündoğdu, 2018). Buradan hareketle şu söylenebilir ki soyadı değişikliğinin, özellikle kadınların medeni durumunu açıkça yansıttığı durumlarda, bu uygulama bireyin özel hayatına dair bilgileri istem dışı bir şekilde paylaşması sonucunu doğurabilir. Bu durum, kadınları medeni durumu hakkında bilgi vermek zorunda bırakmakta ve özel yaşam gizliliği açısından tartışmalı bir durum yaratmaktadır. Katılımcı 7 bunu şöyle ifade etmiştir: *“Evet şöyle yaşadım. Bir iki arkadaş özellikle akademisyen arkadaşlar bu bizim akademik platformlarımız oluyor ya Google Scholar, ResearchGate vesaire. Oralarda soyadımın değiştiğini yani daha doğrusu eksildiğini fark edip arayanlar oldu bir iki akademisyen arkadaşım. O biraz beni şey yaptı, şaşırttı.”* Katılımcı 2’de yaşadığı durumu şu şekilde aktarmıştır: *“Çevremiz ataerkil vesaire ve kadınlar üzerinden çevrenin baskısı da bu soyadı aracılığıyla çok şey kullanıyor. Aa soyadın değişmiş. Boşandın mı? Yani size böyle bir soru geliyor. Çok özel bir soru yani.*

Herkes de soruyor yani. Ya da evlendin mi? Yani bu evli olmak veya boşanmış olmak benim özel alanımla giren bir soru.” Katılımcı 8 ise özel hayatına dair bir bilginin kendi istemi dışında paylaşılması ile yaşadığı rahatsızlığı şu sözlerle ifade etmiştir: Yalnız şu aklıma geldi. Bir sempozyum muydu? Panelde. Benim de çok sevdiğim bir hoca, yani beni sunarken, o biraz rahatsız etmişti beni. Hocam soyadı neydi ya hocamın soyadı değişti de gibi bir şey olmuştu yani hani o herkesi de hoca boşandı da diye ilan etmek gibi gelmişti bana o beni rahatsız etmişti ve hani yeni de değildi yakın zamanda olan bir şey öyle bir şey oldu anladım aslında tam olarak da bu tarz şeyler rahatsız edici olabiliyor kimi zaman.” (Katılımcı 8)

Katılımcılara soyadını değiştirmeleri halinde hiçbir olumsuz durumla karşılaşmayacak olsalardı neyi tercih edecekleri sorulduğunda katılımcıların büyük bir kısmı kendi soyadlarını kullanmak istediklerini, kalanı ise hem kendi soyadını hem de eşinin soyadını kullanmak isteyeceklerini ifade etmiştir. Kendi soyadını kullanmak isteyen katılımcılar bunun sebebi olarak aile soyadlarını devam ettirmek istemeleri, soyadlarını kimliklerinin bir parçası olarak görmeleri gibi nedenleri saymıştır. İkisini birden kullanmak isteyen katılımcılar ise iki soyadı kullanmanın ve evli konumunda bulunmanın toplumsal olarak avantajlı bir konumda olmayı sağladığını ve bu avantajlı durumdan faydalanmak istediklerini ifade etmiştir.

Alan yazınında kadınlara aynı soru yöneltildiğinde mümkün olması halinde kendi soyadlarını kullanmak istediklerini, bunun bir eşitsizlik durumu oluşturduğunu, soyadlarının kimliklerinin bir parçası olduğunu ifade etmişlerdir (Komut, 2012; Tekvar, 2017). Bu bağlamda, kadınların soyadı tercihleri üzerine yapılan çalışmalarda, soyadının kişisel kimlik ve toplumsal statü üzerindeki etkilerinin belirgin olduğu görülmektedir. Kadınların kendi soyadlarını kullanma eğilimleri, bireysel kimliklerini koruma ve toplumsal cinsiyet eşitliği talebiyle ilişkilendirilirken, eşinin soyadıyla birlikte kullanmayı tercih edenlerin bu seçimi, toplumsal kabul görme ve avantajlı bir statü elde etme arzusuyla ilişkilendirilebilir. Bu durum, kadınların soyadı tercihleri üzerinden bireysel kimlik ile toplumsal normlar arasında bir denge arayışı içerisinde olduklarını ortaya koymaktadır.

Araştırmada katılımcılara evlenme veya boşanmayla birlikte soyadlarının değişmesi durumunda çevrelerinden nasıl bir tepki aldıkları sorulduğunda geneli destek gördüklerini ifade ederken bir kısmı da rahatsız etme amacı olmasa da kadınların iki tane soyadı kullanamamasına yönelik eleştiri, değişmesi nedeniyle medeni

durumunun öğrenilmek istemesi gibi çevresel baskıya maruz kaldıklarını ifade etmiştir.

Uğur (2014: 146) tarafından yapılan tez çalışmasında bir kadın akademisyen soyadının kendisi için imza değeri taşıdığını, medeni durumuyla birlikte soyadının da değişmesi nedeniyle özgeçmişini görüntüleyen birisinin ne zaman evlenip boşandığını görebildiğini ve bu durumun kendisini rahatsız ettiğini ifade etmiştir.

Araştırmada katılımcılar soyadlarının değişmesinin gereksiz olduğunu ve eşitliğe aykırı olduğunu düşündüklerini bu nedenle de kadının soyadının medeni durumla birlikte değişmemesi gerektiğini söylemiştir. Katılımcı 6 neden eşitsizliğe neden olduğunu düşündüğünü şu şekilde ifade etmiştir: *“Çünkü yani hep şu söyleniyor ya o da zaten babanın soyadı. Babanın soyadından kocanın soyadına niye geçemiyorsun? Ama bu belli bir kimlikle doğmanız. Yani sizden şu isteniyor. Siz E. olarak adlandırılmışsınız aileniz tarafından. Bir soyadı alıyorsunuz ve bu sizin kimliğinizin bir parçası. Bilinçlenmeye başladığınız evlilik yaşına geldiğiniz zamana kadar ve sonrasında birdenbire hadi bundan vazgeç diyorsunuz. Ben de insanlara hep şunu söylüyorum. O zaman isminizden de vazgeçebilirsiniz. Yani evlendiğin zaman F. Ç. oldu diyebilirsiniz de. Dolayısıyla kimliğimizin bilinçli olarak büyümeye başladığımız zamanlardaki kimliğimizin belli bir medeni durumdan dolayı, değişikliğinden dolayı değiştirilmesi ve bunun tek taraflı bir cinsiyette yüklenmesi tamamen eşitsizlik.”*

Alan yazınında da kadının soyadı ile ilgili yapılan çalışmalarda en çok vurgulanan noktalardan birisi eşitsizlik olgusudur. Kadının soyadının değişmesi anayasanın eşitlik ilkesine ve 2’nci, 10’uncu, 17’nci, 20’nci, 90’ıncı, ve 153’üncü maddelerine Anayasa Mahkemesi tarafından da aykırı bulunmaktadır. Türk Medeni Kanunun 187’nci maddesi 22 Şubat 2023 tarihinde Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir (Baş ve Baş, 2024; Komut, 2012; Uluğ, 2015; Çataloğlu ve Güneş Peschke, 2020; Göztepe, 1999; Helvacı, 2015; Doğanay, 2015; Çakırca, 2013; Tenekecioğlu, 2023; Ergene, 2011; Moroğlu, 2012; İnce, 2017; Çelebi, 2019). Hem kadının kimliğinde önemli bir konumu olması hem de günlük hayatta, bürokratik işlemlerde aksaklıklara sebep olması, kadını maddi manevi zarar uğratması, kadının iş hayatında problemler yaşaması gibi nedenlerden dolayı soyadı değişikliği eşitsizliğe neden olduğu sonucu çıkarılmaktadır.

Araştırmada bazı katılımcılar medeni durumun değişmesiyle birlikte soyadı değişikliğini olumlu bir durum olarak değerlendirirken, bazı katılımcılar da soyadının değişmesi ile psikolojik olarak rahatladığını, iki soyad kullanarak saygı gördüğünü belirtmişlerdir.

Alan yazınında boşanma sonrası kadınların eşinin soyadını bırakıp kendi soyadına dönmesiyle yapıcı sonuca ulaştıklarını ifade eden çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalarda katılımcılar bir dönemi kapatma, sonuca erme, kendi etnik kimliğini ifade eden soyadına dönme veya kendine yeni bir kimlik kurup bunu sürdürme ihtiyacını karşıladığını ifade etmişlerdir (Sakallı, Hürriyetoğlu, Şat , 2021: 895). Bu anlamda kadınların medeni durumlarının değişmesiyle soyadlarında da değişikliğin yaşanması olumlu durumlara yol açabilmektedir. Evlenme veya boşanma süreçleri sonrasında kadınların soyadlarını değiştirmeleri ya da kendi soyadlarının yanına eşlerinin soyadını eklemeleri, kimliklerine katkı sağlama ya da memnun olmadıkları bir kimlikten uzaklaşma imkânı sunan bir fırsat olarak algılanabilmektedir. Katılımcı 5 bunu şu şekilde ifade etmektedir: *“...hemen hemen sadece son 4 yılda ben kendi aile soyadıma döndüğüm için, bir böyle aile soyadımla yazdığım eserlere daha bir samimilik, yakınlık duymuş olabilirim.”* Katılımcı 10'da benzer şekilde soyadı değişikliğini kendisi için bir fırsat olarak değerlendirdiğini şu şekilde ifade etmektedir: *“Şimdi şöyle psikolojik olarak bir kere çok iyi hissediyorum. Aslında ben babamın soyadını da bırakarak böyle hani boşandıktan sonra yeniden evlenirken aslında adeta önceyi tamamen bırakmak istedim ve yeni bir ben yaratmak istedim. Akademide de öyle biliyor musunuz? Hani benim o yüksek lisans tezim kitaplaştı, satılıyor hala. O kişiyle beni farklı zannediyorlar. Yani başarmışım, amacıma ulaşmışım onu düşünüyorum her zaman.”*

Katılımcılar ile yapılan görüşmelerde kadınların hem iş hayatında hem de sosyal hayatta medeni durumlarının değişmesi nedeniyle çeşitli problemlerle karşı karşıya kaldıkları ortaya koyulmuştur. Feminist sosyal hizmet yaklaşımı kadınların yaşadıkları deneyimlerini toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri çerçevesinde değerlendirerek, yapısal ve kurumsal düzeyde dönüşüm sağlamayı hedeflemektedir. Kadın akademisyenlerin soyadı değişikliği nedeniyle karşılaştıkları kimlik karmaşası, akademik görünürlük kaybı ve toplumsal baskılar, ataerkil sistemin kadınlar üzerindeki denetim mekanizmalarından biri olarak görülebilmektedir.

Feminist sosyal hizmet, bu tür uygulamaların kadınların bireysel özerkliğini ve mesleki kimliğini nasıl etkilediğini analiz ederek, politik ve hukuki değişimlere öncülük etmeyi amaçlamaktadır. Kadının soyadını değiştirmeye zorlanması, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kurumsal ve hukuki düzeyde yeniden üretildiğinin bir göstergesidir. Feminist sosyal hizmet ataerkil sistem içerisinde oluşan yapısal eşitsizlikler ve cinsiyet körü uygulamalarla mücadele etmektedir. Bu bağlamda feminist sosyal hizmet, kadınların kendi soyadlarını kullanma hakkını savunarak, ataerkil normları sorgulayan ve dönüştürmeyi hedefleyen politikaların geliştirilmesine katkı sunmalıdır. Ayrıca, kadınların medeni durumlarından bağımsız olarak kimliklerini koruyabilmeleri için sosyal hizmet uygulamalarında savunuculuk faaliyetleri artırılmalı ve hukuki danışmanlık mekanizmaları güçlendirilmelidir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kadın ve erkek toplumda yer alan iki cinsiyettir ve her iki cinsiyet de farklı farklı alanlarda dezavantajlı konumda yer alabilmektedir. Kadınlar, cinsiyeti nedeniyle ayrımcılığa uğraması nedeniyle sosyal hizmetin müracaatçı gruplarından birisidir. Bu açıdan kadınların hayatını olumsuz etkileyen yapısal faktörlerle mücadelede sosyal hizmet mesleği aktif rol oynar.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası insan haklarına saygı ve kanun önünde eşitlik ilkesini uhdesinde taşımaktadır. Bu nedenle de Anayasa Mahkemesi Türk Medeni Kanunu'nda yer alan 187'nci Maddeyi 22 Şubat 2023 tarihinde iptal ederek eşitliği sağlamaya yönelik adım atmıştır. Böylece kadının, eşinin soyadını taşıması zorunluluk olmaktan çıkıp tercih haline gelmiştir.

Yapılan çalışmada Türk Medeni Kanun 187. Maddenin iptalinden önce Türkiye'deki üniversitelerde görev yapan ve medeni durumunun değişmesi nedeniyle en az iki farklı soyadı ile akademide yer alan kadın akademisyenlerin soyadının değişmesiyle birlikte akademik yaşamda karşılaştıkları durumlar pek çok yönden incelenerek bu durumlara yönelik beklenti, ihtiyaç ve istekleri sosyal hizmet perspektifinden ortaya koyulmuştur.

Bu çalışmada elde edilen sonuçlar, katılımcıların bir kısmı soyadlarının değişmesi nedeniyle çalışmalarının görünürlüğünde düşüş yaşamadıklarını ifade etmiştir. Katılımcıların bir kısmı ise çalışmaların görünürlüğünde düşüş olduğunu fakat bunun soyadının değişmesi nedeniyle değil yayınların yeni olması ve niteliği nedeniyle olduğunu düşündüklerini ifade etmiştir. Katılımcıların bir kısmı ise görünürlükte düşüş yaşadıklarını, bunun nedeninin sistemin iki farklı insan olarak algılaması nedeniyle bazı atıfların kendilerine ulaşmadığını ifade etmiştir. Aynı zamanda yayınlarının tamamının kendisine ait olduğuna dair bütünlük algısı oluşturmadığını düşündüklerini ifade etmiştir. Katılımcıların ifadesine göre kadın akademisyenlerin soyadının değişmesi görünürlük bakımından olumsuz durumlara sebep olabilmektedir.

Katılımcılar çalışmalarını yayınladıkları web ortamında veya akademik yayınlar için katıldıkları sempozyum, çalıştay gibi ortamlarda soyadlarının değişmesi ve iki tane soyadına sahip olmaları nedeniyle yorumlar almış ve bu durum kendilerine psikolojik olarak olumsuz yansımalar oluşturmuştur. Kadınların hem

evlenme hem de boşanma durumlarında soyadları değişmektedir ve özel yaşam olaylarından olan medeni durum değişikliği herkes tarafından kontrolü dışında öğrenilmektedir. Bu durum ise kadınlar için rahatsızlık uyandırmaktadır.

Araştırmanın sonucunda katılımcılar soyadlarının değişmesiyle çalıştıkları kurumlardaki kullandıkları mail adresi, isimlik, kimlik, pasaport, ruhsat gibi soyadlarının yer aldığı tüm evrakları yenilemek zorunda kaldıklarını, bu değişim esnasında gecikmeler, veri kaybı gibi problemler ifade etmiştir. Aynı zamanda iki tane soyadı kullanan katılımcılar isimlerinin uzaması nedeniyle atıflarda aksaklık yaşadıklarını ifade etmiştir. Kadınların soyadının değişmesi hem iş hayatında hem de sosyal hayatlarında iş yükü ve hak kayıpları oluşturmaktadır.

Araştırmada kadınlar soyadlarının değişmesi ile kimlik değişimi yaşadıklarını hissettiklerini ifade etmiştir. Bu kimlik değişimi katılımcılardan bir bölümü için olumlu katkısı olmuştur. Boşanma ile birlikte yeni bir başlangıç yapma imkanı sağlamıştır. Katılımcıların diğer bölümü ise kimlik değişimini kendi tercihleri olmadan emredici bir biçimde olduğunu bunun ise katılımcılar üzerinde olumsuz duygular uyandırdığı sonucuna ulaşmıştır.

Kadınlara soyadını değiştirmeleri halinde hiçbir olumsuz durumla karşılaşmayacak olsalardı neyi tercih edecekleri sorulduğunda ise büyük bir bölümü doğum soyadlarını kullanmak isteyeceklerini, diğer katılımcılar ise aynı kalmasını tercih edeceklerini ifade etmiştir. Soyadının doğum soyadı olarak kalmasını isteyen kadınlar bunu eşitsizlik olduğunu düşünmeleri ve soyadı değiştirmenin gereksiz olduğunu düşündüklerini, soyadının değişmesinin yayınlar açısından da olumsuz durumlara neden olduğu için değiştirmek istemediklerini ifade etmiştir. Aynı kalmasını tercih eden kadınlar ise eşiyle aynı soyada sahip olmanın toplumda daha saygın konumda olmayı sağlaması nedeniyle eşiyle aynı soyadını kullanmayı tercih etmek istediğini ifade etmiştir. Böylece kadınların bir kısmının doğum soyadını kullanmayı tercih edebilecekleri sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmada boşanma sonucunda doğum soyadını tekrar kullanmaya başlayan katılımcılar psikolojik olarak rahatladığını ifade ederken evlilikle birlikte çift soyadı kullanmaya başlayan katılımcı ise toplumda evli bir kadın olmanın daha kabul edilebilir ve saygı görülen bir konumda hissettirdiğini ifade etmiştir. Böylece kadının soyadının değişmesinin kadın için simgesel bir anlam ifade ettiği sonucuna ulaşılmaktadır. Boşanma sonrası doğum soyadını yeniden kullanan kadınların

psikolojik rahatlama yaşadıklarını ifade etmeleri, soyadının bireysel kimlik üzerindeki derin etkisini ortaya koymaktadır. Bu durum, kadınların kendi kimliklerini yeniden kazanma ve toplumsal beklentilerden bağımsız bir birey olarak var olma arzusunu yansıtmaktadır. Öte yandan, evlilikle birlikte çift soyadı kullanmayı tercih eden katılımcının, bu durumun toplumda daha kabul edilebilir ve saygı duyulan bir konum sağladığını ifade etmesi, soyadı değişikliğinin aynı zamanda toplumsal normlara uygun bir kimlik inşasında araçsallaştırıldığını göstermektedir.

Bu bulgular, soyadı değişiminin kadınların bireysel ve toplumsal rollerini şekillendiren bir sembol olduğunu ortaya koymaktadır. Kadınların soyadı tercihlerine yönelik toplumsal baskı ve beklentiler, bireysel kimliklerini ifade etme özgürlüklerini sınırlandırabilirken, aynı zamanda bu tercihler aracılığıyla toplumda var olma stratejilerinin bir yansıması olarak da değerlendirilebilir. Bu durum, kadınların toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesindeki taleplerinin soyadı tercihlerine yansıdığı bir alan olarak kritik önem taşımaktadır.

Sosyal hizmet mesleği toplumun işlevselliğini artırmaya yönelik çalışmaktadır (Adams, Dominelli, Malcolm, 2015). Sosyal hizmet; yapısal engellerin neden olduğu olumsuz durumlar ile mücadele etmektedir. Kadınların yapısal engeller nedeniyle yaşadığı olumsuz yaşam deneyimlerinin giderilmesine yönelik çalışmalar yaparak insanların güçlendirilmesi ve özgürleştirilmesi için çalışmaktadır (IFSW, t.y.). Toplum düzeni içerisinde kamu yararı nedeniyle kadının erkeğin soyadını alması durumu kadın için bazı olumsuzluklara sebep olmaktadır. Bu durum kadının yapısal düzenlemeler nedeniyle yaşadığı olumsuz deneyimlerden birisidir. Sosyal hizmet mesleği de bununla mücadele etmek, kadının yaşadığı olumsuz deneyimleri en alt düzeye indirmek için çalışmaktadır.

Alan yazını taramasında kadınların soyadına yönelik hukuk, sosyoloji, psikoloji gibi bilim dallarında pek çok çalışmanın yer aldığı fakat günlük yaşam içerisinde yaşadıkları olumsuz durumları değerlendiren çalışmaların bulunmadığı ve daha fazla ele alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucunda kadın akademisyenlerin yaptıkları akademik çalışmaların görünürlüğü, atıf alma noktasında yaşadıkları aksaklıklar nedeniyle zaman zaman dezavantajlı konuma düşebildikleri, evlilik durumunda yalnızca kadın olmaları nedeniyle rahatsızlık verebilecek yorumlara maruz kalabilecekleri ve yine

kadın olmaları nedeniyle soyadlarının değişmesiyle sahip oldukları kimliğe yönelik yabancılık yaşayabilecekleri sonucuna ulaşılmıştır.

Feminist sosyal hizmet anlayışı, kadınların toplumsal cinsiyete dayalı yapısal eşitsizlikler karşısında maruz kaldıkları dezavantajlarla m¼cadeleyi esas almakta ve kadınların g¼çlenmesini hedeflemektedir. Bu bağlamda, kadın akademisyenlerin soyadı değişikliğine bağlı olarak yaşadıkları akademik g¼r¼n¼rl¼k kaybı, kimlik algısındaki d¼n¼ř¼mler ve toplumsal baskılar, ataerkil sistemin kadınların ¼zerklik ve kimlik hakları ¼zerindeki denetimini s¼rd¼rd¼ę¼n¼ g¼stermektedir.

T¼rkiye’de Anayasa Mahkemesi tarafından Medeni Kanun’un 187. maddesinin iptali, kadınların soyadı konusunda belirli bir ¼zg¼rl¼k kazanmasını sağlasa da, mevcut hukuki d¼zenlemelerdeki belirsizlikler kadınların bu hakkı tam anlamıyla kullanabilmesini engelleyebilmektedir. Kadın akademisyenler ¼zelinde yapılan araştırma, kadınların soyadı değişikliğiyle akademik çalışmalarının atıf alabilirliği ve g¼r¼n¼rl¼ę¼ konusunda eşitsiz bir konumda bırakılabileceğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, kadınların medeni durum değişiklikleri sebebiyle kimlikleri ¼zerinde s¼z sahibi olmamaları, onların psikolojik iyi oluşunu olumsuz etkileyerek toplumsal cinsiyet temelli yapısal baskının bir yansıması olarak değerlendirilmektedir.

Bu sonuçlardan hareketle diğer çalışmalar ve araştırmacılar adına aşağıdaki ¼neriler sıralanabilir;

- Kadınların karşılaştığı yapısal engellerle m¼cadele etmek amacıyla kadınların g¼nl¼k yaşam içerisinde karşılaştıkları yaşam olaylarına y¼nelik akademik çalışmaların artırılması ve gerekli kurum ve kuruluşlara ulaşılması gerekli g¼r¼nmektedir.

- Kadınların g¼nl¼k yaşam içerisinde yaşadığı problemleri engellemek adına kanunda yer alan ve kadını olumsuz etkileyen kanun, y¼netmelik, genelge gibi metinler bu perspektiften yeniden değerlendirilmelidir.

- Medeni Kanun 187. Maddenin iptaliyle birlikte ortaya çıkan kanuni boşluk ivedi şekilde doldurularak T¼rk k¼lt¼r¼ne uygun bir kanuni d¼zenleme yapılmalıdır. Yapılacak yeni d¼zenlemeler kadınların seçme haklarına saygı duyan bir d¼zlemde olmalıdır.

- Kadınların haklarına y¼nelik farkındalık çalışmaları artırılmalıdır.

- Kadınlara hizmet veren tüm kamu kurum ve kuruluşlarında kadın haklarına yönelik personele hizmet içi eğitimler verilerek personelin bilgi düzeyi artırılmalıdır.

- Toplumsal düzeyde kadın haklarına yönelik sempozyum, eğitim, farkındalık çalışmaları artırılarak toplumsal adalet duygularının gelişmesine yönelik eğitimler planlanmalıdır.

- Akademik dünyada kadınların soyadı değişikliği nedeniyle yaşadığı dezavantajların önüne geçmek amacıyla, akademik yayın platformları ve atıf sistemleri soyadından bağımsız, bireysel akademik kimlik numaraları daha etkin çalışacak şekilde yeniden düzenlenmelidir.

- Kadınların medeni durum değişiklikleri nedeniyle yaşadıkları yapısal sorunları görünür kılmak adına, feminist sosyal hizmet perspektifiyle saha araştırmalarına ağırlık verilmeli ve bu konuda politika yapıcılar ile iş birliği artırılmalıdır.

7. KAYNAKLAR

- Abik, Y. (2005). *Kadının Soyadı ve Buna Bağlı Olarak Çocuğun Soyadı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Acabey, M. B. (2017). Türk Hukukunda Aile Adı (Eşlerin ve Çocukların Soyadı). *D.E.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi*, 19(3), 493- 512.
- Adams, R., Dominelli, L., Malcolm, P. (2015). *Sosyal Hizmet Temel Alanlar ve Eleştirel Tartışmalar*. Nika Yayınevi.
- Akbaş, F. (2020). Feminizmin Tarihi Coğrafyası. *Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 77-110.
- Akın, E. (1991). Ananın Aile İçindeki Rolü. İçinde *Türk Aile Ansiklopedisi*. (Cilt 1,110-114). Ankara: T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- Aksakal, İ. (2020). Evli Kadında Soyadı Sorunu ve Kimlik Kaybı Üzerine Bir Değerlendirme. *OPUS - Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(30), 2883-2910.
- Aktaş, G. (2013). Feminist Söylemler Bağlamında Kadın Kimliği: Erkek Egemen Bir Toplumda Kadın Olmak. *Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 30(1), 3-72.
- Alpman, P. S. (2018). Sosyal Teorinin Konusu Olarak Kimlik: Sosyal İnşacı Yaklaşım. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 21(2), 1-28.
- Anayasa Mahkemesi. Bireysel Başvuru. Erişim adresi: <https://www.anayasa.gov.tr/tr/mahkeme/gorev-ve-yetkileri/bireysel-basvuru/> (Erişim tarihi: 26.02.2024).
- Anayasa Mahkemesi. Gülsim Genç Başvurusu. Erişim adresi: <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/4439> (Erişim tarihi: 26.02.2024).
- Anayasa Mahkemesi. Neşe Aslanbay Akbıyık Başvurusu. Erişim adresi: <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2014/5836> (Erişim tarihi: 26.02.2024).
- Anayasa Mahkemesi. Sevim Akat Eşki Başvurusu. Erişim adresi: <https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/BB/2013/2187> (Erişim tarihi: 02.02.2024).
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi. Ünal Tekeli - Türkiye Davası. Erişim adresi: <https://hudoc.echr.coe.int/tur#%7B%22itemid%22%3A%22001-158595%22%7D> (Erişim tarihi: 26.02.2024)
- Atatürk Ansiklopedisi. Soyadı Kanunu. Erişim adresi: <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/soyadi-kanunu/?pdf=3366> (Erişim tarihi: 19.01.2024)
- Ayan, M., Ayan, N. (2020). *Kişiler Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Baş, S., Baş, S. (2024). Anayasa Mahkemesi'nin TMK. M.187 Hükmüne İlişkin İptal Kararından Sonra Evlenen Kadının Soyadı. *Kırıkkale Hukuk Mecmuası*, 4(2), 493 - 526.

- Başar, F. (2020). Toplumsal Cinsiyet Tanımı ve Temel Kavramlar. İçinde *Toplumsal Cinsiyet* (1-6). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Berger, P., Luckmann, T. (2018). *Gerçekliğin Sosyal İnşası*. (V. S. Öğütle, Çev.) Ankara: Atıf Yayınları.
- Beşe Canpolat, Ş. (2023). Türkiye'de Evli Kadınların Soyadı Tercihi: İki Soyadı Kullanan Kadınların Demografik Özellikleri. *Mülkiye Dergisi*, 47(3), 1006 - 1048.
- Bhasin, K. (2003). *Toplumsal Cinsiyet "Bize Yüklenen Roller"*. (K. Ay, Çev.) İstanbul: Kadınlarla Dayanışma Vakfı Yayınları.
- Bilgin, N. (2001). *İnsan İlişkileri ve Kimlik* (2 b.). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bilgin, N. (2016). *Kimlik İnşası* (3 b.). İzmir: İBB Ahmet Piriştina Kent Arşivi ve Müzesi.
- Buz, S. (2009). Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 53-65.
- Canarslan, G. (2023). Türk ve Arnavutluk Medeni Hukuku'nda Evli Kadının Soyadı. *Anadolu ve Balkan Araştırmaları Dergisi*, 6(11), 203-215.
- Çakırca, S. İ. (2013). Evli Kadının Soyadına İlişkin Güncel Gelişmelerin Değerlendirilmesi. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 70(2), 145-164.
- Çataloğlu, B. B., Güneş Peschke, S. (2020). 30.09.2015 Tarihli HGK Kararı ve Sonrası Evli Kadının Soyadına İlişkin Bir Değerlendirme. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 69(2), 399-417.
- Çelebi, Ö. (2019). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Bağlamında Kadının Soyadı ve Soyadının Çocuğa Aktarımı. *Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2, 537-614.
- Çelik, C. (2006). Kültürel sembol sistemi olarak isimler: İsim sosyolojisine giriş. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(2), 39-61.
- Çiçeklioğlu, M. (2012). Toplumsal Cinsiyet. E. Ü. Merkezi. İçinde *Geniş Ufuklar Toplumsal Cinsiyet Eşitliği* (17-24). İzmir: İlya Yayınları.
- Danış, M. Z., Sülü, C. (2016). Modernleşme Sürecinde Aile ve Sosyal Hizmet: Güçlendirme Yaklaşımı Perspektifinden Yapısal Bir Analiz. *Tarih Okulu Dergisi*, 9, 215-230.
- Dikici, E. (2016). Feminizmin Üç Ana Akımı: Liberal, Marxist ve Radikal Feminizm Teorileri. *International Journal of Social Science*. 43, 523-532.
- Doğanay, G. (2015). Eril Yargıya Karşı Kadının Soyadı Mücadelesi Anayasa Mahkemesi Kararlarının Değerlendirilmesi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 18(2), 46-107.
- Doğaner, Y. (2007). Atatürk Dönemi Türkiye'sinde Sosyo-Kültürel Değişim. *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi ICANAS*(38), 235-260.
- Doğru, M. T. (2020). Kadınlar. İçinde *Sosyal Hizmetin Temel Konuları* E. S. Malkoç (Ed.) (s. 313-334). Ankara: Grafiker Yayınlar.
- Dokuyan, S. (2016). Soyadı Kanunu ve Kanunun Uygulanma Süreci. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 31(1), 129-166.

- Dural, M., Ögüz, T. (2021). *Kişiler Hukuku Gerçek ve Tüzel Kişiler* (22 b., Cilt II). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Dursun, E. (2018). *Türk Medeni Hukukunda Kadın ve Çocuğun Soyadı* (1 b.). İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Erbay , E., Tuncay, T. (2006). Sosyal Hizmet Bakışıyla Kadın İstihdamı. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 17(2), 25-40.
- Ergene, D. (2012). İnsan Hakları Hukukundaki Gelişmeler Işığında Türk Hukukunda Kadının ve Çocuğun Soyadı Meselesi ve Medeni Kanunda Değişiklik Önerisi. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 31(2), 123-176.
- Gözpınar Gündoğdu, B. (2018). Kadının Soyadı. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Göztepe, E. (1999). Anayasal Eşitlik İlkesi Açısından Evlilikte Kadınların Soyadı. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 54(2), 101-131.
- Goffman, E. (2014). Günlük yaşamda
- Güney, S. (2012). *Sosyal Psikoloji* (2 b.). Nobel Yayıncılık.
- Günindi Ersöz, A. (2016). *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Harders, C. (2018). Toplumsal Cinsiyet, Şiddet ve Çatışma Dönüşümü. N. Alıcı, G. Daşlı içinde, *Toplumsal Cinsiyet ve Barış* (23-118). Ankara: Dipnot Yayınları.
- Hatemi, H. (2021). *Kişiler Hukuku*. İstanbul: Onikilevha Yayıncılık.
- Helvacı, S. (2015). Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin ve Anayasa Mahkemesinin Kararları Işığında Evli Kadının Soyadı. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 35(1), 157-169.
- Helvacı, S. (2016). *Gerçek Kişiler*. İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Helvacı, S., Kocabaş, G. (2015). Fransız, Alman, İsviçre ve Türk Hukuklarında Kadının Soyadı. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 21(2), 615-644.
- Hewitt, J., Shulman, D. (2019). *Benlik ve Toplum* (1 b.). (B. Aktaş, Ç. Çoker, A. Yılmaz, B. Aykaç, Y. Bayramoğlu, M. Karasu, Çev.) İstanbul: Bilge Yayıncılık.
- Hooks, B. (2016). *Feminizm Herkes İçindir Tutkulu Politika* (E. Aydın, B. Kurt, Ş. Özgün, A. Yıldırım, Çev.) İstanbul: Bgst Yayınları. (Orijinal yayın tarihi 2000).
- IFSW. *What is a social work? Global defination of social work*. Erişim adresi: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/> (Erişim tarihi: 13.11.2024).
- Kazancı Hukuk Otomasyon. *Yargıtay 2.Hukuk Dairesi E. 2014/20471 K. 2015/8704*. Erişim adresi: <https://kazanci.com.tr/gunluk/2hd-2014-20471.htm> (Erişim tarihi: 9.05.2024)
- Kılıç, S. (2013). Örneklem Yöntemleri. *Journal of Mood Disorders*, 3(1), 44-46.
- Kılıçoğlu Yılmaz, K. (2014). Kadının Bitmeyen Soyadı Sorunu. *Ankara Barosu Dergisi*, 4, 579-592.

- Komut, S. (2012). (K)adının Soyadı Hakkı Var Mı?: İstanbul'da Yaşayan Kadınların Kendi Soyadlarını Kullanma Hakkı Konusundaki Tutumları. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(2), 291-300.
- Metin, A. (2011). Kimliğin Toplumsal İnşası ve Geleneksel Kadın Kimliğinin Aktarımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(1), 74-92.
- Moroğlu, N. (2012). Kadının Kimlik Sorunu "Kadının Soyadı". *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 99, 245-268.
- Oğuzman, M. K., Seliçi, Ö., Oktay Özdemir, S. (2021). *Kişiler Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Oruç, M. (2016). Evli Kadının Münhasıran Bekarlık Soyadını Kullanabilmesi. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, 7(27), 451 - 465.
- Ökten, Ş. (2009). Toplumsal Cinsiyet ve İktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin Toplumsal Cinsiyet Düzeni. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(8), 302-312.
- Öztan, B. (1972). Evlilik Birliğinin Sona Ermesi Halinde Kadının Soyadı. *Hüseyin Cahit Oğuzoğlu'na Armağan*, 421-439.
- Öztan, B. (2021). *Kişiler Hukuku Gerçek Kişiler*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Poyraz, E. (2020). *Kişilerarası İletişimde Benlik, Kimlik, Kendini Bilmek* (1 b.). İstanbul: Efe Akademi.
- Resmi Gazete. İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi ve buna Ek Protokolün tasdiki hakkında Kanun. (8662). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8662.pdf> (Erişim Tarihi: 22.06.2023).
- Resmi Gazete. Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi. (18898). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/18898.pdf> (Erişim tarihi: 22.06.2023).
- Resmi Gazete. Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmenin İlişik Beyanlar ve Çekince ile Onaylanmasına Dair Karar. (25175). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/07/20030721.htm#2> (Erişim tarihi: 22.06.2023).
- Resmi Gazete. Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun. (25142) Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/06/20030618.htm> (Erişim tarihi: 22.06.2023).
- Sakallı, N., Hürriyetoğlu, H., Şat , F. (2021). Evlilikte ve Boşanmada Kadınların Soyadı Değişimi Üzerine Sosyal Psikolojik Bir Derleme. *Nesne*, 9(22), 884-903.
- Saygılıgil, F. (2016). Giriş. İçinde *Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Smith, E. C. (1970). *The Story of Our Names* (1 b.). New York: Harper Brothers Publishers.
- Şener, M., Zengin, O. (2020). Feminist Kuram: Tarihsel Gelişim, Ana Akımlar ve Sosyal Hizmet. *Sosyal ve Beşerî Bilimlerde Teori ve Araştırmalar II*, 6, 137-160.

- Tekvar, S. O. (2017). Kişilik Hakkı Olarak Kadının Soyadı: Kadınların Evlendikten Sonra Soyadının Değişmesine Yönelik Eğilimleri ve Algısı. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 11(23), 209-221.
- Tenekecioğlu, D. (2023). *Hukuki Boyutuyla Kadının Soyadı*. Academia. <https://www.academia.edu/download/58119544/makale>
- Tutar, H. (2016). *Sosyal Psikoloji Kavramlar ve Kuramlar* (3 b.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu. *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 23.07.2023).
- Türk Dil Kurumu. *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. TDK Sözlük: Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 02.01.2024).
- Türk Dil Kurumu. *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim tarihi: 15.01.2025).
- Türküne, M. (1995). *Eski Türk Toplumunun Cinsiyet Kültürü*. Ankara: Ark Yayınevi.
- Uğur , S. B. (2014). Boşanma Sürecinin Akademisyen Kadınlar Üzerine Etkileri (Akdeniz Üniversitesi Örneği). (Yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Uluğ, Ö. M. (2015). "Soyadım kimliğimdir, evlenince kaybolmamalıdır": Hegemonik erkeklik ile Medeni Kanunu'nun 187. maddesi arasındaki ilişkiye eleştirel bir bakış. *Feminist Eleştiri*, 7(2), 48-58.
- Wallace, R., Wolf, A. (2012). *Çağdaş Sosyoloji Kuramları*. (L. Elburuz , M. Ayas, Çev.) Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Waters, M. (2010). *Modern Sosyoloji Kuramları*. (Z. Cihirlioğlu, Ed.) İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Yarayan, A. (2013). *Türk Medeni Hukuku Temel Bilgiler*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Yaşın Dökmen, Z. (2006). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Zeybekoğlu, Ö. (2013). *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Erkeklik Olgusu*. Ankara: Eğiten Kitap.

8. EKLER

EK-1 Etik Kurul Onayı

Evrak Tarih ve Sayısı: 18.05.2023-403

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
SAĞLIK BİLİMLERİ GİRİŞİMSSEL OLMAYAN ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
TOPLANTI TUTANAGI

GÜNDEM: Dr. Öğr. Üyesi Fikri KELEŞOĞLU'nun 2023 -86 numaralı başvurusunun değerlendirilmesi

KARAR: Etik Kurulumuzun 16.05.2023 tarihinde saat 14.00'te yapılan 2023-5 sayılı toplantısında Dr. Öğr. Üyesi Fikri KELEŞOĞLU danışmanlığında Sümeyye ARSLAN tarafından yürütülmesi planlanan 2023-86 başvuru sayılı "Kadın Akademisyenlerin Akademik Yaşamında Soyadının Değişmesiyle Yaşadığı Durumların Sosyal Hizmet Perspektifinin İncelenmesi" konulu çalışma etik açıdan uygun bulunmuştur.

Prof. Dr. Serap ALTUNTAŞ
Komisyon Başkanı

Doç. Dr. Yıldı Arzu ABA

Doç. Dr. Latife UTAŞ AKHAN

Doç. Dr. Cennet GÖLOĞLU DEMİR

Dr. Öğr. Üyesi Burçin AKÇAY

Dr. Öğr. Üyesi Ekrem SEVİM

Dr. Öğr. Üyesi Yasemin KUNDURACI

Pin Kodu :53042

Belge Doğrulama Adresi: <https://turkiye.gov.tr/ebd?ek=5658&eD=BSP44YR812>

Adres: Yeni Mahalle Şehit Azmubay Mustafa Soner Varlık Caddesi
No:77 Bandırma/BALIKESİR
Telefon:02667170117 Faks:02667170030
e-Posta: sagheetik@bandirma.edu.tr
Kep Adresi: bandirmaonyedleyul@hs01.kep.tr

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrak sorgulaması <https://turkiye.gov.tr/ebd?ek=5658&eD=BSP44YR812&eS=403> adresinden yapılabilir.

EK-2 Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞME FORMU

Tarih ve saat:

Katılımcı Numarası:

Demografik Sorular:

1. Yaşınız:
2. Bölümünüz/Ana Bilim Dalınız:
3. Ne kadar süredir akademisyen olarak görev yapıyorsunuz?
4. Kaç tane soyadı kullanıyorsunuz?
5. Evlenmeden önceki soyadınız ve evlendikten sonra edindiğiniz soyadı ile ortalama kaç tane yayın yaptınız?

Soru 1: Medeni durumunuzun değişmesi çalışmalarınızın görünürlüğünde bir değişime neden oldu mu? Olduysa bu değişimden bahsedebilir misiniz?

Sondaj soru: Evlenmeden önce ve sonrasında çalışmalarınızın görünürlüğü üzerinde belirgin bir örneğiniz var mı?

Soru 2: Soyadınızın değişmesi hakkında ne düşünüyorsunuz?

Soru 3: Soyadınızın değişip değişmemesi gibi bir seçeneğe sahip olsanız ne tercih ederdingiz?

Sondaj soru: Bu seçiminizin nedeni nedir?

Soru 4: Soyadınızın değişmesiyle kişisel imajınızda değişim olduğunu düşünüyor musunuz? Böyle düşünmenizin nedeni nedir?

Sondaj soru: Bu değişimi kendi gözlemlerinizi mi fark ettiniz yoksa meslektaşlarınız tarafından bu değişime dair bir yorum aldınız mı?

Soru 5: Soyadınızın değişimi nedeniyle zorluklar yaşadınız mı? Yaşadıysanız bunlar nelerdir?

Sondaj soru: Bu zorluklarla nasıl başa çıktınız?

Soru 6: Eski soyadınızla yayımladığınız çalışmalar ile yeni soyadınızla yayımladığınız çalışmalar arasında atıf ve görünürlük açısından farklar var mı?

Sondaj soru: Farklılıklar varsa bunların nedeni sizce nedir? Bu farklılık soyadı ile ilgili mi yoksa ardında farklı bir sebep olabilir mi?

Soru 7: Bu duruma yönelik meslektaşlarınızdan herhangi bir tepki aldınız mı? Aldıysanız bunlar nelerdir?

Soru 8: Yaşadığınız bu durumla ortaya çıkan avantajlar ve dezavantajlar nelerdir?

Soru 9: Peki sizce bu duruma yönelik neler geliştirilebilir? Sizin kişisel olarak ihtiyaçlarınız ve istekleriniz nelerdir?

EK-3 Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

... / ... /

Sayın Katılımcı,

Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı'nda öğretim üyesi Doç. Dr. Fikri KELEŞOĞLU danışmanlığında tarafımda “Kadın Akademisyenlerin Akademik Yaşamda Soyadının Değişmesiyle Yaşadığı Durumların Sosyal Hizmet Perspektifinden İncelenmesi” isimli yüksek lisans tez çalışması yürütülmektedir. Araştırmanın yapılabilmesi için Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu'ndan gerekli izinler alınmıştır. Bu çalışma ile kadın akademisyenlerin soyadının değişmesiyle birlikte akademik yaşamda karşılaştıkları durumları pek çok yönden inceleyerek bu durumlara yönelik beklenti, ihtiyaç ve isteklerinin sosyal hizmet perspektifinden ortaya koymaktır. Ayrıca bu konuda literatürdeki boşluğa katkı sunulması çalışmanın diğer bir amacıdır. Araştırma 22-65 yaş aralığında evlilik öncesi ve sonrası sahip oldukları soyadlarıyla yayın yapmış Türkiye’de aktif olarak görev yapan kadın akademisyenler ile yapılacaktır. Görüşmelerin ortalama 30-50 dk sürmesi planlanmaktadır. Görüşmeler daha sağlıklı değerlendirilmesi amacıyla ses kaydına alınacaktır. Ses kayıtları verilerin analizinden sonra imha edilecek ve başka kişi ve kurumlar ile paylaşılmayacaktır. Araştırmada sizden bir ücret talebi olmayacak ve katılımınızdan dolayı tarafınıza bir ücret ödenmeyecektir. Araştırma gönüllülük esasına dayanmaktadır. Bu sebeple araştırmaya katılmama hakkınız vardır ve görüşme sürecinin talep ettiğiniz herhangi bir aşamasında görüşme sonlandırılacak, sizden elde edilen bilgiler araştırmada kullanılmayacak, ses kaydı silinecektir. Bu formu onaylamanız, araştırmaya katılım için izin verdiğiniz anlamına gelmektedir.

Araştırmama verdiğiniz destek için teşekkür ederim.

Yukarıda gönüllüye araştırmadan önce verilmesi gereken metni okudum. Bunlar hakkında bana yazılı ve sözlü açıklamalar yapıldı. Bu koşullarla söz konusu araştırmaya kendi rızamla, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Olası bir sorunuz olması durumunda smarslan501@gmail.com üzerinden bizlerle iletişime geçebilirsiniz. Destekleriniz için teşekkür ederiz.

9. ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER	
Adı Soyadı	: Sümeyye ARSLAN
Medeni hali	: Bekar
Uyruğu	: T.C.
EĞİTİM	
Lise	: Ankara Mesleki Teknik Anadolu Lisesi
Lisans	: Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü
Yüksek lisans	: Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Sosyal Hizmet Bölümü Tezli Yüksek Lisans Programı
YABANCI DİL BİLGİSİ	
İngilizce	: Orta Seviye (B1)
MESLEKİ DENEYİM	
Antalya Falez Çocuk Evleri Sitesi - Sosyal Çalışmacı	
YAYINLARI	
Arslan, S., Keleşoğlu, F. (2023) Kadına Şiddetin Sanatta Temsili ve Sosyal Hizmetin Savunuculuk ve Eğitici Rolü. <i>Tam Metin Bildirileri Kitabı</i> , s. 123-133.	